

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

FILOZOFSKI FAKULTET

ODSJEK ZA PEDAGOGIJU

**AKTIVNOSTI DJECE U DOBROVOLJNOM
VATROGASTVU: PRIMJER DOBROVOLJNOG
VATROGASNOG DRUŠTVA ČRNOMEREC I
DOBROVOLJNOG VATROGASNOG DRUŠTVA
GRANEŠINA**

Diplomski rad

Tea Harasemljuk

Zagreb, 2018.

Sveučilište u Zagrebu

Filozofski fakultet

Odsjek za pedagogiju

**AKTIVNOSTI DJECE U DOBROVOLJNOM VATROGASTVU: PRIMJER
DOBROVOLJNOG VATROGASNOG DRUŠTVA ČRNOMEREC I
DOBROVOLJNOG VATROGASNOG DRUŠTVA GRANEŠINA**

Diplomski rad

Tea Harasemljuk

Mentori: dr. sc. Katarina Dadić i dr. sc. Ante Kolak

Zagreb, 2018.

Posebne zahvale upućujem Hrvatskoj vatrogasnoj zajednici i Vatrogasnoj zajednici Grada Zagreba na ustupljenim podacima potrebnima za izradu ovoga rada. Zahvaljujem i Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Črnomerec te Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Granešina na sudjelovanju u istraživanju.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. TEORIJSKA POLAZIŠTA RADA	3
2.1. Dobrovoljno vatrogastvo	3
2.1.1. Povijesni razvoj dobrovoljnog vatrogastva na području Republike Hrvatske	3
2.1.2. Dobrovoljno vatrogastvo Grada Zagreba	13
2.1.3. Dobrovoljno vatrogasno društvo Črnomerec	18
2.1.4. Dobrovoljno vatrogasno društvo Granešina	19
2.1.5. Zakonska regulativa	21
2.1.6. Osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži	22
2.2. Slobodno vrijeme	26
2.2.1. Što je slobodno vrijeme	26
2.2.2. Povijest slobodnog vremena	29
2.2.3. Pedagoški aspekt slobodnog vremena	30
2.2.4. Dobrovoljno vatrogastvo kao izvanškolska aktivnost	33
3. EMPIRIJSKI DIO RADA	39
3.1. Metodologija istraživanja	40
3.2. Hipoteze	44
3.3. Analiza rezultata i rasprava	44
3.3.1. Koji su razlozi uključivanja djece u dobrovoljna vatrogasna društva?	44
3.3.2. Postoji li povezanost između broja djece u dobrovoljnom vatrogasnom društvu i količine djece dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti?	49
3.3.3. Smatraju li ispitanici da aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva potiču pozitivan razvoj djece?	57
3.3.4. Smatraju li ispitanici kako voditelji vatrogasne mladeži posjeduju potrebne pedagoške kompetencije?	62
3.4. Osvrt na provedeno istraživanje	79
4. ZAKLJUČAK	82
5. LITERATURA	85
6. PRILOZI	93
6.1. Prilog 1. Protokol istraživanja	93
6.2. Prilog 2. Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju	96

Aktivnosti djece u dobrovoljnom vatrogastvu: Primjer Dobrovoljnog vatrogasnog društva Črnomerec i Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina

Sažetak:

Tema diplomskoga rada jesu aktivnosti djece u dobrovoljnim vatrogasnim društvima što pripada području pedagogije slobodnoga vremena. Prema podacima Hrvatske vatrogasne zajednice, više od 17 000 djece diljem Republike Hrvatske sudjeluje u aktivnostima dobrovoljnih vatrogasnih društava. S obzirom da je u aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva uključen velik broj djece, nužno ih je istražiti iz pedagoškog aspekta, a preporuka je zastupiti ih i u nekom od budućih pedagoških priručnika. Rad se sastoji od teorijskog i empirijskog dijela. Teorijski dio pruža povijesni pregled i zakonsku regulativu djelatnosti dobrovoljnog vatrogastva te opisuje osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži. U teorijskom dijelu definirano je i slobodno vrijeme, opisan povijesni razvoj slobodnog vremena i njegov pedagoški aspekt te je opisano dobrovoljno vatrogastvo kao izvanškolska aktivnost. U empirijskom dijelu prikazani su rezultati dobiveni ispitivanjem voditelja vatrogasne mladeži o aktivnostima djece u dobrovoljnom vatrogastvu i načinu njihova provođenja. Podaci su prikupljeni metodom fokus grupe. U dvije provedene fokus grupe sudjelovali su ispitanici iz Dobrovoljnog vatrogasnog društva Črnomerec i Dobrovoljnog vatrogasnog društava Granešina. Dobiveni rezultati pokazuju da aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva pozitivno utječu na razvoj djece te da voditelji vatrogasne mladeži ne posjeduju potrebne pedagoške kompetencije. Ispitanici nemaju usuglašena razmišljanja o povezanosti broja djece uključenih u dobrovoljno vatrogastvo i broju dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti, ali dijele mišljenje da se djeca u dobrovoljna vatrogasna društva uključuju po uzoru na blisku osobu.

Ključne riječi: slobodno vrijeme, dobrovoljno vatrogastvo, razvoj djeteta, pedagoške kompetencije, fokus grupa.

Childrens' activities in voluntary firefighting: Example of Volunteer fire department Črnomerec and Volunteer fire department Granešina

The subject of this thesis regards the childrens' activities in volunteer fire departments and belongs to the field of leisure time. According to Croatian firefighting association's data, more than 17 000 children across the Republic of Croatia participate in the volunteer fire departments' activities. Considering the large number of children who participate in the voluntary firefighting activities, it is necessary to explore those activities from a pedagogical aspect, and the recommendation is to represent them in some of the future pedagogical manuals. The paper consists of theoretical and empirical parts. The theoretical part provides

the historical overview and legislation of voluntary firefighting activities, and describes the training program for the mentors of junior firefighting. The theoretical part also contains the terminological determination, historical development and pedagogical aspect of leisure time, as well as the description of voluntary firefighting as a leisure activity. The empirical part presents the results obtained by examining mentors of junior firefights' about activities for children in volunteer fire departments and their implementation. The data was collected through focus groups. The participants in two focus groups were the members of the Volunteer fire department Čnomerec and of the Volunteer fire department Granešina. The results show that the voluntary firefighting activities have a positive impact on the childrens' development and that the mentors of junior firefighting are not sufficiently competent in pedagogy. The participants' opinions are not agreed on the correlation of the number of children included in voluntary firefighting and the number of accessible extracurricular activities, but they agree that the children join volunteer fire departments following the example of someone close to them.

Key words: leisure time, voluntary firefighting, child development, pedagogical competence, focus group.

1. UVOD

Još stari narodi, i nekoliko tisućljeća prije nove ere, bili su upoznati s tehnikama gašenja vatre. Stari Grci imali su organizirane noćne čuvare koji bi noću čuvali gradove i naselja i upozoravali građane na opasnosti, dok su Rimljani imali carske vatrogasne straže i privatne vatrogasne čete (Androić, 1955). Upravo u Rimu javljaju se prvi oblici dobrovoljnog vatrogasta, a dobrovoljni vatrogasci bili su raspodjeljeni u *cehove*. Osim u Rimu, takav oblik dobrovoljnog vatrogastva javlja se i u drugim rimskim gradovima (Kirinčić i Novak, 2011) pa neki zapisi dobrovoljno vatrogastvo na tlo Hrvatske smještaju već od 35. godine prije Krista (<http://www.hvz.hr/>).

Prvo europsko dobrovoljno vatrogasno društvo osnovano je 1673. godine u Berchtesgaden u Njemačkoj. Dobrovoljna vatrogasna društva nastavila su se otvarati diljem Europe, a 1864. godine, gotovo 200 godina kasnije, osnovana je i prva dobrovoljna vatrogasna organizacija na području Hrvatske - *Prvi hrvatski dobrovoljni vatrogasni zbor u Varaždinu* sa 156 članova-osnivača (Kirinčić i Novak, 2011). Od tada je broj dobrovoljnih vatrogasnih društava i dobrovoljnih vatrogasaca doživio značajan porast, pa Republika Hrvatska danas broji 1 800 dobrovoljnih vatrogasnih društava sa preko 100 tisuća članova¹ od kojih je više od 17 tisuća članova djece i mladeži (<https://vatronet.hvz.hr/>).

Dobrovoljna vatrogasna društva, osim odraslih članova, privlače djecu i svojim aktivnostima okupiraju njihovu pažnju i slobodno vrijeme. Tema ovoga rada pripada području pedagogije slobodnog vremena, a proučava mišljenje ispitanika² o razlozima učlanjenja djece u dobrovoljna vatrogasna društva, o utjecaju dobrovoljnog vatrogastva na razvoj djeteta te o pedagoškim kompetencijama osoba koje u dobrovoljnom vatrogasnom društvu provode aktivnosti s djecom. Mišljenja ispitanika u ovom istraživanju važna su jer pružaju uvid u područje koje je s pedagoškog aspekta nedovoljno istraženo, a okupira slobodno vrijeme više od 17 tisuća djece Republike Hrvatske. Mišljenja ispitanika iz Dobrovoljnih vatrogasnih

¹ Imenice i zamjenice koje se u radu odnose na članove dobrovoljnih vatrogasnih društava, bilo odraslih ili djece, napisane su u muškom rodu, ali ravnopravno obuhvaćaju sve rodove, osim ako to u tekstu nije drugačije naznačeno.

² Imenice i zamjenice koje se u radu odnose na ispitanike napisane su u muškom rodu, ali ravnopravno obuhvaćaju sve rodove, osim ako to u tekstu nije drugačije naznačeno.

društava Črnomerec i Granešina mogu članovima drugih vatrogasnih društava pružiti uvid u strategije privlačenja djece u aktivnosti dobrovoljnog vatrogasaca, ideje za aktivnosti za djecu. Također, mišljenja ispitanika Hrvatskoj vatrogasnoj zajednici, Vatrogasnoj zajednici Grada Zagreba, ali i drugim dobrovoljnim vatrogasnim društvima mogu poslužiti kao smjernice za unaprijeđenje negativnih aspekata koje su ispitanici naveli ili za dodatan napredak pozitivnih. Istraživanje je samo po sebi ispitanicima poslužilo kao (samo)refleksija na aktivnosti s djecom i za djecu, što su ispitanici nakon završetka istraživanja sami i istaknuli. Konačno, tema ovog diplomskog rada pedagozima daje uvid u neistraženo područje dobrovoljnog vatrogastva s pedagoškog aspekta.

Rad se sastoji od dva dijela - teorijskog i empirijskog dijela. Prvi dio teorijskog dijela obuhvaća područje dobrovoljnog vatrogastva gdje je opisan povijesni razvoj dobrovoljnog vatrogastva s naglaskom na vatrogastvo na području Republike Hrvatske, u Gradu Zagrebu te u dva dobrovoljna vatrogasna društva u kojima je provedeno istraživanje - Dobrovoljnim vatrogasnim društvima Črnomerec i Granešina. Nakon toga protumačeni su dokumenti koji zakonski reguliraju vatrogastvo i rad dobrovoljnih vatrogasnih društava u Republici Hrvatskoj te je proučeno osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži. Drugi dio teorije posvećen je pojmu slobodnoga vremena. Terminološki je određeno slobodno vrijeme, ponuđen je povijesni pregled fenomena slobodnoga vremena te je nakon toga slobodno vrijeme razmotreno iz pedagoškog aspekta. Potom su dobrovoljno vatrogastvo i slobodno vrijeme dovedeni u vezu u poglavlju o dobrovoljnom vatrogastvu kao izvanškolskoj aktivnosti. U empirijskom dijelu rada prikazani su rezultati dobiveni provedbom dvije fokus grupe u koje su sudionici bili razvrstani prema pripadnosti dobrovoljnom vatrogasnom društvu. Cilj istraživanja bio je ispitati mišljenja ispitanika o aktivnostima djece u dobrovoljnim vatrogasnim društvima.

2. TEORIJSKA POLAZIŠTA RADA

2.1. Dobrovoljno vatrogastvo

2.1.1. Povijesni razvoj dobrovoljnog vatrogastva na području Republike Hrvatske

Povijest gašenja vatre, tvrdi Androić (1955), stara je koliko i čovjekova borba protiv prirodnih nepogoda, dok je povijest vatrogastva stara koliko je star i izum posebne štrcaljke (vatrogasne pumpe) za gašenje vatre. Stari su istočni narodi s područja Mezopotamije te Kinezi još oko 5000 godina prije nove ere bili upoznati s tehnikom gašenja vatre, a najstariji pronađeni podaci o nekom obliku uredbe gašenja požara datiraju čak iz drugog tisućljeća prije nove ere. Spomenuta uredba o vatrogastvu potječe iz Egipta te je pisana na papirusu. Oko 150. godine prije nove ere Ktesibios iz Aleksandrije izumljuje štrcaljku i cijev preko koje će se voda štrcati (Androić, 1955). Nakon što su shvatili da pojedinac teško može svladati požar sam, ljudi se počinju udruživati kako bi lakše svladali najezdu vatre (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016). Tako su Jevreji i Grci diljem svojih gradova imali noćne čuvare koji su noću obilazili naselja i, u slučaju bilo kakve nesreće, pa tako i vatre, upozoravali sugrađane na opasnost. Sličnim načinom služili su se i Rimljani koji su prvo imali tri noćna čuvara nazivana *triumviri*, zatim njih 10 - *decemviri nocturni*, a naposljetku su tu dužnost vršili vatrogasci nazivani *aediles incendiorum extinguendorum* (Androić, 1955). Požari su u Rimu bili česta pojava, pa je protupožarna zaštita bila vrlo važna (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016). Za cara Augusta (27. g. prije n.e. – 14 g. poslije n.e.) u Rimu su postojale dvojake vatrogasne organizacije: carske državne vatrogasne straže i privatne vatrogasne čete bogatijih Rimljana. Carske vatrogasne straže nazivale su se *kohorte*. Postojalo je sedam kohorta, a svaka je imala štrcara. Osim toga, vlasnik svake veće kuće morao je posjedovati vlastitu štrcaljku (Androić, 1955). Upravo u Rimu pojavili su se prvi oblici dobrovoljnog vatrogastva, tamo su prvi dobrovoljni vatrogasci bili upravo oni koji su se u svojim djelatnostima služili vatrom, primjerice kovači i zlatari. U Rimu su dobrovoljni vatrogasci bili podijeljeni u četiri ceha: *fabri*, u koje su spadali kovači, kamenoklesari i metalci; *centonariji*, odnosno krojači, tekstilci i kožari; *dendrofori*, u koje su se ubrajali tesari, kolari i ostali drveni zanatlije; *tignariji*, to jest zidari i ostali povezani s gradnjom kuća. Na čelu cehova nalazila se društvena uprava s *magisterom*, jednim od majstora, dok je *perfekt* obnašao operativno-zapovjedničku

djelatnost (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016; <http://www.hvz.hr/>). Ovakva organizacija obrane od požara bila je najrazvijenija u 2. i 3. stoljeću, a osim u Rimu, organizirana je i u drugim rimskim gradovima, pa tako i na hrvatskom tlu. Ondašnji dobrovoljni vatrogasci djelovali su i na području Osijeka, Siska, Solina, u Puli, a možda i u Varaždinskim Toplicama, Svetom Martinu na Muri, u Daruvaru i ostalim rimskim mjestima na području današnje Hrvatske (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

Organizirano vatrogastvo prisutno je na području Hrvatske još od 35. godine prije Krista, a oslanjalo se na tradicije europskog dobrovoljnog vatrogastva, najviše onoga u Njemačkoj i Austro-Ugarskoj (<http://www.hvz.hr/>). Govoreći o dobrovoljnim vatrogascima novije povijesti valja spomenuti svećenike iz redova kapucina koji su u 17. stoljeću u Francuskoj prvi dobrovoljno gasili požare. Promatrajući dobrovoljno vatrogastvo izvan europskih okvira, važna je informacija da je prvo dobrovoljno vatrogasno društvo osnovano u Americi, kada je u Philadelphiji 1738. godine Benjamin Franklin, izumitelj gromobrana, osnovao udruženje dobrovoljnih vatrogasaca. Organizirano dobrovoljno vatrogastvo na području Europe javilo se 1673. godine u Berchtesgadenu u Njemačkoj, zatim u Parizu (1747.), Beču (1831.) te ostalim europskim gradovima i mjestima. Dobrovoljno vatrogastvo širilo se takvom brzinom da je sredinom 19. stoljeća u Njemačkoj postojalo već 29 dobrovoljnih vatrogasnih društava. U međuvremenu Kraljevsko vijeće Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije 1768. godine, na zapovijed kraljice Marije Terezije, donosi prvi požarnički propis na razini Hrvatske naziva *Osnova kako bi se mogli spriječiti požari u slobonim kraljevskim gradovima, u većim mjestima i trgovištima* (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

Suvremeni razvoj dobrovoljnog vatrogastva u Hrvatskoj svoje je početke doživio 1864. u Varaždinu. Oton Mayer, varaždinski turpijarski radnik, radio je u Austriji i južnoj Njemačkoj gdje je upoznao suvremena društvena kretanja te je po povratku u Varaždin donio ideju slobodnog udruživanja građana u razna društva (<http://www.hvz.hr/>). Prva dobrovoljna vatrogasna organizacija u Hrvatskoj osnovana je 17. lipnja 1864. godine u Varaždinu sa 156 članova-osnivača pod nazivom *Prvi hrvatski dobrovoljni vatrogasni zbor u Varaždinu*.

Nakon toga niknula su i brojna druga dobrovoljna vatrogasna društva diljem Hrvatske: u Sisku 1865. godine, u Otočcu 1868., u Ludbregu 1869., 1870. godine Zagreb-Medveščak... Nakon samog osnutka prvih dobrovoljnih vatrogasnih društava, hrvatsko vatrogastvo predstavilo se svijetu. Predstavnici Dobrovoljnog vatrogasnog društva Varaždin u kolovozu 1865. godine, samo godinu dana nakon osnutka, prisustvuju šestoj skupštini Njemačkih dobrovoljnih vatrogasnih društava u Leipzigu, a u rujnu 1869. godine pohađaju vatrogasnu izložbu te Skupštinu austrijskih dobrovoljnih vatrogasnih društava u Klagenfurtu. U duhu međunarodne suradnje, vatrogasci iz Graza, Ptuja, Maribora i Muraserdaheleja iz Mađarske uveličali su obilježavanje 20. obljetnice Prvoga hrvatskoga dobrovoljnog vatrogasnog zbora. Ostvarena se suradnja s europskim dobrovoljnim vatrogasnim društvima nastavila te su hrvatski vatrogasci pohađali manifestacije diljem Europe i ugošćavali inozemne goste (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

1871. godine javila se ideja o suradnji tadašnjih dobrovoljnih vatrogasnih društava na području Hrvatske. Alojzije Zadavec, zapovjednik prvog hrvatskog vatrogasnog društva, ideju o osnivanju krovne vatrogasne organizacije iznio je Gjuri Stjepanu Deželiću, gradskom senatoru Zagreba te suosnivaču Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Zagrebu. Deželić (1838.-1907.), danas smatran ocem hrvatskog vatrogastva, prihvatio je ideju te započeo izgradnju hrvatskog vatrogasnog doma. Nakon pet godina, ideja o krovnoj vatrogasnoj organizaciji konačno je realizirana, pa je 1876. godine osnovana Hrvatsko-slavonska vatrogasna zajednica. Tada se javila i ideja udruživanja društava u manje zajednice niže razine od nacionalne – vatrogasne župe. Prvi takav pokušaj zabilježen je 1880. godine u Bjelovaru kada je osnovana *Bratska zajednica vatrogasnih društava* koja je okupljala općine Bjelovar, Virje i Novigrad, no ne postoje dokazi je li registrirana i do kada je djelovala. Unatoč velikom napretku tadašnjeg vatrogastva na području današnje Hrvatske, svi vježbovnici i zapovijedi i dalje su bili napisani i izricani na njemačkom jeziku. 1877. godine zapovjednik varaždinskih vatrogasaca, Mirko Kolarić, izdao je vatrogasnu zapovijed na hrvatskom jeziku. S nadom da će se praksa upotrebe zapovijedi na hrvatskom jeziku proširiti na sva hrvatska društva, postupak je podržao Središnji odbor Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice. Deželić se zalagao za uvođenje hrvatskog jezika i pisma u sve djelatnosti

vatrogasnih društava (Kirinčić i Novak, 2006 ; Kirinčić i Novak, 2011 ; Kirinčić i sur., 2016). Stoga je, navodi Lopac (2000), prema zapisnicima Dobrovoljnog vatrogasnog društva u Zagrebu, Deželić preveo godišnji izvještaj Društva na hrvatski jezik. Štoviše, na njegov je zahtjev u listopadu 1877. godine donesena odluka da će zapisnici odborskih sjednica Društva biti vođeni samo na hrvatskom jeziku. Njegujući hrvatski jezik u vatrogastvu, Gjuro Deželić napisao je i poznate stihove *Vatru gasi brata spasi*, za koje je 1898. godine Ivan pl. Zajc skladao *Vatrogasnu himnu* (Lopac, 2000). Koliko su značajni ti stihovi, ali i sveopći doprinos Gjuro Deželića hrvatskom vatrogastvu, svjedoči i činjenica da su se spomenuti stihovi zadržali sve do danas. Naime, vatrogasci diljem Hrvatske usvojili su Deželićeve stihove kao prepoznatljiv pozdrav vatrogasaca.

Od 1876. do 1907. godine Gjuro Deželić obnašao je funkciju predsjednika Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice. U tom razdoblju zabilježen je značajan rad vatrogasnih društava, a sve zapovijedi izdavale su se na hrvatskom jeziku, dok su zapisnici i izvještaji također pisani na hrvatskom jeziku. Deželić je 1882. godine napisao *Obučevnik* za dobrovoljne vatrogasce koji je dugo služio kao temeljni priručnik za stručno osposobljavanje dobrovoljnih vatrogasaca u Hrvatskoj, a sadržavao je zapovijedi i tehničke vatrogasne izraze na hrvatskom jeziku. U suradnji s Mirkom Kolarićem objavljuje niz dokumenata i pravilnika poput *Pravilnika* koji je regulirao rad izvršnih članova, *Pravilnika* o odjeći i oznakama, *Uputa* o nabavi i ispitivanju vatrogasnih štrcaljki i druge. U to vrijeme, 1896. godine, Hrvatsko-slavonska vatrogasna zajednica počela je izdavati mjesečni glasnik za vatrogasce *Vatrogasni viestnik* čiji su urednici bili Mirko Kolarić te Gjuro Deželić, premda Deželićevo ime nije bilo navedeno u časopisu (Lopac, 2000). Do danas se *Vatrogasni vjesnik*, sa 120-godišnjom tradicijom, zadržao kao glavno glasilo hrvatskih vatrogasaca (<http://www.hvz.hr/>). Mnogo godina svojeg djelovanja Deželić je posvetio nastojanjima da se prihvati *Hrvatski vatrogasni zakon*. Smatrao je da će *Zakon* pomoći sustavnom razvoju vatrogastva i očuvanju svega što je učinjeno u korist zaštite od požara. Unatoč njegovim zalaganjima, sve do Deželićeve smrti *Hrvatski vatrogasni zakon* nije prihvaćen (Lopac, 2000).

1897. godine Kraljevska zemaljska vlada imenovala je Središnji odbor Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice za strukovno tijelo u pitanjima vatrogastva na tlu Hrvatske, Slavonije i Dalmacije. To zaduženje Zajednica je obnašala sve do 1933. godine kada je donesen *Zakon o organizaciji vatrogastva Kraljevine Jugoslavije*. Poslije Deželićeve smrti 1907. godine opstanak Zajednice bio je upitan. Tadašnje vlasti nisu mnogo marile za razvoj vatrogastva te su ignorirale inicijative Zajednice koje su poticale napredak vatrogastva. Zamjetan je i zastoj u stručnom osposobljavanju, a tečajevi i vježbe se prestaju održavati. Kao razlog tome autori (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016) navode oglašivanje nadležnog tijela za vatrogastvo u Budimpešti na molbe i intervencije Središnjeg odbora te odbijanje Hrvatskog vatrogasnog zakona. Dok se zahtjeve Zajednice ignoriralo, donosile su se one odluke koje su bile u interesu Zemaljske vlade. Navedene neprilike bile su uzrok nemira među društvima i članovima Zajednice (ibid.).

Nakon smrti Gjura Deželića, Aleksandar Maruzzi odabran je za predsjednika Zajednice. Maruzzi (1848.-1917.) je bio obrtnik, inače i vojvoda zagrebačkih vatrogasaca te član Središnjeg odbora Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice. Izučavao se diljem Europe, u Grazu, Beču, Münchenu, u radionicama građevnog limarstva, gdje je i došao u kontakt s vatrogastvom. 1873. godine Maruzzi se, nakon povratka u rodni Zagreb, učlanio u Dobrovoljno vatrogasno društvo Zagreb. Od 1890. godine izabran je za vojvodu zagrebačkih vatrogasaca, a 1898. godine ukazana mu je čast te je izabran za počasnog člana Društva (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

1913. godine se ponovo uspostavlja Hrvatski Sabor, a Zajednica nastavlja sa zahtjevima za donošenje *Hrvatskog vatrogasnog zakona*. Zakon nije donesen, stoga ni osnovnih sredstava za vatrogastvo nije bilo. Međutim, ponegdje se uspjevaju organizirati tečajevi i kontrolirati oprema koju su društva nabavljala. Već teške prilike u kojima se hrvatsko vatrogastvo nalazi dodatno se pogoršavaju izbijanjem Prvog svjetskog rata kada većina vatrogasaca odlazi u vojsku. Vlada donosi naredbu kojom nalaže prestanak djelovanja svih društvenih organizacija, a naredba se odnosila i na rad vatrogasnih društava. Iako sjednice nisu održavane tijekom Prvog svjetskog rata, Zajednica nije prestala s radom. 1917. godine tadašnji predsjednik Zajednice Aleksandar Maruzzi umire te dužnost predsjednika nastavlja

obnašati dopredsjednik Ivan Domitrović. On je, zajedno s Mirkom Kolarićem i Bogumilom Tonijem, zaslužan što su sva do tada osnovana društva uspjela opstati (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

Nakon završetka rata, a time i raspada Austro-Ugarske, pojavila se "nada u novo doba i u vatrogastvu" (Kirinčić i Novak, 2011, 80). S obzirom da su mnogi mladi članovi vatrogasnih društava bili raspoređeni diljem Europe, imali su se prilike upoznati vatrogastvo različitih zemalja. Nakon rata, Hrvatsko-slavonska vatrogasna zajednica nadala se preporodu. Zajednica naglašava preventivni značaj vatrogastva te zagovara izgradnju vodoopskrbnih sustava za gašenje požara. Osim toga, potreba za donošenjem zakona o vatrogastvu i dalje postoji, o čemu pišu Bogumil Toni te Mirko Kolarić. S obzirom na nedovoljan broj gasilačkih četa, Zajednica nastavlja s organiziranjem stručnih tečajeva. Oporavak od rata očitovao se brojem vatrogasnih društava kojih 1921. godine ima oko 200. I dok je porast u ljudstvu i broju društava primjetan, materijalni uvjeti ostali su onakvi kakvi su bili prije rata – nepovoljni. Nakon Prvog svjetskog rata započinje intenzivnije učlanjivanje geografski bliskih vatrogasnih društava u vatrogasne župe (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

Na Skupštini Zajednice u kolovozu 1922. godine za predsjednika je izglasan Ivan Legat, a proglašavaju se važećima promijenjena i potvrđena *Pravila* Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice koja su regulirala odlikovanja vatrogasaca. *Pravila* su podnesena Kraljevskoj pokrajinskoj upravi, ali nikada nisu prihvaćena. Na sjednici Središnjeg odbora Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice u prosincu 1923. godine izglasano je pristupanje Zajednice u Sveslavenski savez dobrovoljnog vatrogastva, čime je ušla u savez sa Češkom, Moravskom, Šelskom, Slovačkom te Potkarpatskom Rusijom. Donošenjem *Zakona o nazivu i podjeli Kraljevine na upravna područja* 1929. godine Kraljevina Jugoslavija dijeli se, umjesto na 33 oblasti kako je bilo do tada, na devet banovina. Novim zakonom granice između banovina utvrđene su geografskim obilježjima, dok nacionalna i povijesna obilježja nisu bila uzeta u obzir. Tim potezom teritorij Hrvatske podijeljen je na tri banovine – Savsku, Dunavsku i Drinsku, dok je dio Dalmacije pripojen Primorskoj banovini. S ovim upravnim promjenama uticalo se i na dobrovoljna vatrogasna društva i njihova udruženja. Zajednica

se susreće s mnogim režimima i uvjetima, a jedan od njih bio je i promjena imena. Tako se 1930. godine po prvi puta iz naziva Zajednice izbacuje pridjev "Hrvatska", a zatim 1939., 1941., 1949. i 1955. godine. Tek 1993. godine Zajednici je bilo vraćeno njezino izvorno ime (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

U izvješću Skupštine Zajednice održane u listopadu 1931. godine u Zagrebu sadržani su podaci o brojnosti dobrovoljnih vatrogasnih društava te članova. Tada je Zajednica brojala 508 vatrogasnih društava s ukupno 14 524 aktivna člana te 223 člana mladeži. Zajednica je očito stremila povećanju broja članova, pogotovo članova mladeži, budući da je na Skupštini donesen zaključak koji predviđa pisanu zamolbu Kraljevskoj banskoj upravi u Zagrebu za dozvolu da se školska djeca i mladež mogu slobodno upisati u vatrogasni pomladak u društvima. Važnost djece u dobrovoljnom vatrogastvu uočio je tadašnji predsjednik Zajednice, Marijan pl. Heržić. On je smatrao najboljom ideju vatrogasnog pomlatka kojeg je prvo osnovalo Dobrovoljno vatrogasno društvo Đakovo, a u cilju razvitka i jačanja vatrogastva. Također, iznosi i utisak kako su upravo djeca bili najbrojniji gledatelji vatrogasnih vježbi, a u svojem govoru osvrnuo se i na pitanje žena u vatrogastvu (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

S obzirom da je broj vatrogasaca bio u porastu i da su izaslanstva hrvatskog vatrogastva putujući diljem Europe uočila kako su drugdje vatrogasci osposobljeniji, javlja se motivacija za bolje osposobljavanje vatrogasaca. S time na umu, 1932. godine započet je tečaj na razini Zajednice u Đakovu, a tečaj se nastavlja i u drugim vatrogasnim župama u Zajednici. Na taj način u hrvatsko vatrogastvo uvedeno je sustavno obrazovanje vatrogasaca koji su se služili stručnom literaturom (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

1933. godine donesen je *Zakon o organizaciji vatrogastva Kraljevine Jugoslavije*. Iako je u *Zakonu* bilo i nekih pozitivnih pomaka na području vatrogasnog djelovanja, on predstavlja početak omalovažavanja dotadašnjeg stupnja razvoja hrvatskog vatrogastva, a ujedno i kraj ugleda Hrvatsko-slavonske vatrogasne zajednice. I vatrogasna organizacija nalazila se pod kontrolom vlasti, a prvi *Zakon* o vatrogastvu više se bavi pitanjima kontrole vatrogastva nego samim sadržajima vatrogasne službe. Kongres starješina vatrogasnih župa Savske banovine i njihovih zamjenika u siječnju 1936. godine donosi rezoluciju koju u ožujku iste godine

potvrđuje i Skupština Zajednice. Rezolucija zahtijeva da nazivi najnižih jedinica ponovno budu *društva*, a ne *čete*, a među zahtjevima ističe se i onaj da se vatrogastvo izostavi iz partijskih politika. Rezoluciju je Vatrogasni savez Kraljevine Jugoslavije već u svibnju odbio, a uz to je i tadašnji predsjednik Zajednice razriješen dužnosti. Ipak, upornost hrvatskih vatrogasaca urodila je plodom te je natjerala Vatrogasni savez Kraljevine Jugoslavije i Ministarstvo fizičkog vaspitanja naroda u Beogradu da prihvate primjedbe Zajednice. Starješina Vatrogasne zajednice Savske banovine pozvan je na razgovor k ministru u listopadu iste godine. Ishod razgovora bio je razrješenje dotadašnje uprave, a Žagar postaje starješinom Savezne vatrogasne uprave. 1937. godine uslijedilo je održavanje 60. obljetnice postojanja Hrvatske vatrogasne zajednice, tadašnje Vatrogasne zajednice Savske banovine, te biranje Žagara za predsjednika Zajednice. Na spomenutoj ceremoniji predsjednik Vatrogasne župe Varaždin, Marijan Dolanski, pročitao je rezoluciju od pet točaka među kojima se izvadaja prva u kojoj objavljuje prekid hrvatskog vatrogastva s Jugoslavenskim vatrogasnim savezom. Nakon rezolucije, predsjednik Zajednice Stanko Žagar podnio je ostavku na mjesto predsjednika Vatrogasnog saveza Kraljevine Jugoslavije jer je smatrao da se vatrogastvo za vrijeme diktature demoraliziralo (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

30-ih godina 20. stoljeća ugled Hrvatske vatrogasne zajednice u svijetu je poljuljan. Dotadašnji procvat Zajednice pao je u sjenu rezolucije iz 1937. godine te hrvatsko vatrogastvo nestaje sa svjetske vatrogasne scene. Unatoč stalnom povećanju broja dobrovoljnih vatrogasnih društava i vatrogasnih župa, Zajednica ostaje u sjeni sve do osamostaljenja Republike Hrvatske. Bez obzira na to, Vatrogasna zajednica Savske banovine ostaje posvećena svojim ciljevima. U tom razdoblju Zajednici predstoje mnoge promjene i izazovi, kao i samoj Hrvatskoj. Sporazumom iz 1939. godine stvorena je Banovina Hrvatska. Usprkos formiranju Banovine Hrvatske, vatrogastvo na njenom području ostaje pod nadležnosti Zakona o organizaciji vatrogastva Kraljevine Jugoslavije. S obzirom da je svijet suočen s Drugim svjetskim ratom, u Vatrogasnom vjesniku zastupljeni su članci o požarnim opasnostima prisutnima u ratnim uvjetima, a sva vatrogasna društva dužna su i napraviti plan

zaštite od požara svog područja djelovanja (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

Daljnje političke promjene uzrokovale su promjene i u Zajednici. 1941. godine formirana je Nezavisna država Hrvatska, a samim time i Vatrogasna zajednica Banovine Hrvatske postaje Vatrogasni savez Nezavisne države Hrvatske. Djelovanje dobrovoljnih vatrogasnih društava tijekom Drugog svjetskog rata ponovno postaje ograničeno, a vatrogasni tečajevi i okupljanja su zabranjeni. Dobrovoljna vatrogasna društva postaju dio *Narodne zaštite*. Tijekom rata vatrogasni su domovi služili kao skladišta te kao skloništa za nezbrinutu djecu i ranjene osobe, a dio vatrogasaca uključuje se u narodnooslobodilački pokret. Nakon Drugog svjetskog rata, vatrogasna društva se obnavljaju. 1945. godine Ministarstvo unutrašnjih poslova Demokratske Federativne Republike Jugoslavije donosi odluku kojoj je cilj osnivanje i razvijanje državnog i dobrovoljnog vatrogastva, kao i formiranje vatrogasnog saveza. Osim požarnoj preventivi, pažnja se počinje pridavati i stručnom osposobljavanju vatrogasaca te opremi. Sukladno tome, krajem 1946. godine u Zagrebu je održan prvi vatrogasni tečaj, a pohađali su ga vatrogasci iz cijele Jugoslavije. *Zakonom o organizaciji narodne milicije* profesionalno vatrogastvo dobilo je naziv *vatrogasna milicija*, čime je napravljena razlika između dobrovoljnih i profesionalnih vatrogasaca (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

Prvi hrvatski vatrogasni zakon, *Zakon o dobrovoljnim vatrogasnim društvima Narodne Republike Hrvatske*, objavljen je 1948. godine, a vrijedi do 1956. godine. Njime je određen ustroj Saveza dobrovoljnih vatrogasnih društava Narodne Republike Hrvatske, određene su obaveze vatrogasnih društava i pitanja oko osiguranja vatrogasaca. Broj vatrogasaca nastavlja rasti, ali je opreme i dalje nedostajalo. Unatoč tome, vatrogasni domovi su izgrađeni, a dobrovoljna vatrogasna društva nabavila su potrebnu opremu i vozila. Savez 1955. godine mijenja ime u Vatrogasni savez Hrvatske, a u njega se udružuju profesionalni i dobrovoljni vatrogasci Hrvatske. Dvije godine kasnije, 1957., u Zagrebu je otvorena Vatrogasna škola. To je bila prva škola u ovom dijelu Europe koja je služila osposobljavanju profesionalnih vatrogasaca te zapovjednika dobrovoljnih vatrogasaca. Veliko vatrogasno priznanje Hrvatska je dobila 1966. godine kada je bila domaćin trećeg međunarodnog

vatrogasnog natjecanja, odnosno Vatrogasne olimpijade. Natjecanje je održano u Karlovcu, a organizatori natjecanja su dobili osobite pohvale. Usprkos pohvalama i uspješnom sudjelovanju na međunarodnoj vatrogasnoj sceni, opstanak Vatrogasnog saveza Hrvatske ponovo postaje upitan zbog nedostatnih financijskih sredstava kojima Savez raspolaže. Ipak, ljudstvo je i dalje u porastu, pa početkom 80-ih godina prošloga stoljeća u Hrvatskoj djeluje 2 154 dobrovoljna vatrogasna društva s 83 510 muških, 2 425 ženskih i 127 250 podupirajućih članova. Također, vatrogasni pomladak (7-14 godina) broji 4 114, a vatrogasna mladež (14-18 godina) 3 871 člana (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016).

U Domovinskom ratu vatrogasci su bili važan dio obrane. S obzirom na stanje u kojem su vatrogasci djelovali, imenovano je Ratno predsjedništvo Vatrogasnog saveza Hrvatske. Na prvoj sjednici Predsjedništva u rujnu 1991. godine donesena je odluka o prekidu odnosa s Vatrogasnim savezom Jugoslavije. U Domovinskom ratu mnogo je vatrogasaca smrtno stradalo, a vatrogastvo je uništeno. 3. lipnja 1993. godine napokon je usvojen *Zakon o vatrogastvu*, a 15. prosinca iste godine održan je Prvi Sabor Hrvatske vatrogasne zajednice, čime je Zajednica dobila ime pod kojim je prvotno i konstituirana 1876. godine – *Hrvatska vatrogasna zajednica*. Krajem 1994. godine započelo je sustavno osposobljavanje vatrogasaca. U posljednjem desetljeću 20. stoljeća hrvatski se vatrogasci, s obzirom na nepovoljne financijske prilike, pretežito oslanjaju na kupnju rabljene opreme i vozila te na donacije. 1. listopada 1999. usvojen je novi *Zakon o vatrogastvu* koji se počinje primjenjivati 1. siječnja 2000. godine. S istim Zakonom započinje decentralizacija profesionalnog vatrogastva, a profesionalne vatrogasne postojbe izlaze iz nadležnosti Ministarstva unutarnjih poslova te prelaze u nadležnost gradova u kojima djeluju (Kirinčić i Novak, 2006; Kirinčić i Novak, 2011; Kirinčić i sur., 2016). Naziv koji je 1993. godine ponovno dobila Zajednica nosi i danas - *Hrvatska vatrogasna zajednica*. Nakon Domovinskog rata krenula je obnova vatrogastva, a Hrvatska vatrogasna zajednica predstavlja važnu organizaciju za hrvatsko društvo (<http://www.hvz.hr/>).

Danas na području Republike Hrvatske, prema podacima Hrvatske vatrogasne zajednice, djeluje točno 1 800³ dobrovoljnih vatrogasnih društava sa 108 073⁴ članova, od kojih je 19 437 operativnih vatrogasaca te gotovo jednako toliko djece i mladeži, njih 17 678 (<https://vatronet.hvz.hr/>).

2.1.2. Dobrovoljno vatrogastvo Grada Zagreba

Organizirana obrana Zagreba od požara bila je prijekopotrebna jer je on, kao i ostali Europski gradovi, u više navrata bio žrtva katastrofalnih požara. Ratovi Kaptola i Griča, gromovi i drugi uzroci požara tadašnjeg grada bili su prevelik zalogaj za ondašnje cehovsko gašenje vatre koje je bivalo sve manje efikasno. 1868. godine Pavlu Hatzu, Gjuri Deželiću, Janku Grahoru i drugim uglednim građanima javlja se misao o osnivanju dobrovoljnog vatrogasnog društva Zagreb. U veljači iduće godine Pavlu Hatzu je Gradsko zastupstvo povjerilo pitanje osnutka dobrovoljne vatrogasne čete, kao i nabavke vatrogasne opreme. Već je u srpnju Gradskom odboru predan prijedlog pravila nastajućeg društva. Uz mnoge preinake, Gradski je odbor prihvatio pravila uz zahtjev da vatrogasno društvo bude organ gradskog redarstva, odnosno policije. Zagrebački uglednici pravila su preuredili prema zahtjevima Zemaljske vlade, izuzev zahtjeva o pripadnosti vatrogasnog društva gradskom redarstvu. Takva pravila odobrena su 14. svibnja 1870. godine, pa je istoga dana sazvana konstituirajuća skupština Dobrovoljnog vatrogasnog društva Zagreb (100 godina vatrogastva u Zagrebu). Društvo je osnovano s devet članova-utemeljitelja, 45 pomažućih članova te 74 izvršna člana (100 godina vatrogastva u Zagrebu; Gajdek, 2010). Taj događaj predstavlja početak suvremenog vatrogastva u Zagrebu. Društvo je entuzijastično krenulo s radom – odmah se krenulo povezivati s drugim vatrogasnim društvima s ciljem razmjene iskustva i upoznavanja. Usprkos skromnom gradskom budžetu, naručena su potrebna vatrogasna odijela i sredstva za gašenje, pa je Društvo već u studenom iste godine sudjelovalo u gašenju požara stana u Ilici. Uslijedilo je opremanje Društva ostalom potrebnom opremom – konjima, štrcaljakama, ljestvama, cijevima, a dobrovoljnim vatrogascima osiguran je i vatrogasni učitelj. Podsjetimo

³ Stanje na dan: 26.2.2018.

⁴ Stanje na dan: 22.2.2018.

se i već spomenutog listopada 1877. godine kada, na zahtjev Gjüre Deželića, zapisnici odborskih sjednica počinju biti vođeni samo na hrvatskom jeziku. Usprkos lošim financijskim uvjetima, 1879. godine Upravni odbor Društva donosi odluku o nabavi električnog vatrodojavnog sustava s 18 vatrojavnih postaja. Oprema koju su imali na raspolaganju omogućila je vatrogascima da u razdoblju od 1870. do 1890. godine sudjeluju u gašenju 18 velikih, 59 srednjih te 125 manjih požara širom grada. Modernizacija opreme se nastavila te Društvo, zahvaljujući donaciji, nabavlja vatrogasnu pumpu na parni pogon. Želja za napretkom bila je vidljiva i u drugim segmentima djelovanja društva. Zastarjeli *Gasnik*, zakon o vatrogasnoj službi, više nije odgovarao tada suvremenim zahtjevima vatrogasne djelatnosti, stoga su članovi ispravili i nadopunili stari zakon, no izmjene nikada nisu odobrene (100 godina vatrogastva u Zagrebu). Premda su financijske prilike bile izrazito nepovoljne, Društvo 1898. godine radi veliki "tehnički" korak naprijed te odlučuje uvesti telefone u stanove vatrogasnih vođa i trubača (100 godina vatrogastva u Zagrebu; Gajdek, 2010).

Kako se grad širio, zadaće vatrogasaca bile su sve veće, pa se javlja se potreba za profesionalnim vatrogascima. Stoga je 1. listopada 1910. osnovana prva profesionalna vatrogasna straža s 11 vatrogasaca raspoređenih u dva odjela, a danas je to Javna vatrogasna postrojba Grada Zagreba. Prvi su vatrogasci sjedište imali u Savskoj cesti, radili su punih sedam dana i noći, a tek osmi dan su bili slobodni. Kako se djelovanje vatrogasaca razvijalo, postalo je očito da su konjske zaprege postale zastarjelo prometno sredstvo nepogodno vatrogasnim aktivnostima, stoga su 1912. godine kupljena dva elektro-automobila kako bi profesionalni vatrogasci mogli što bolje djelovati. Nakon završetka Prvog svjetskog rata i stagnacije koja je s njime nastupila, društvo se ponovno počinje opreмати automobilima, vatrogasnim štrcaljkama i ostalom opremom. Kvalitetna i mnogobrojna oprema vatrogascima je prijekopotrebna s obzirom da se broj požara od 1910. (40 požara) do 1920. godine (85 požara) udvostručio (vidi Tablicu 1) (100 godina vatrogastva u Zagrebu).

Tablica 1 Broj požara u Zagrebu (100 godina vatrogastva u Zagrebu)

Godina	Broj požara
1910.	40
1919.	79
1920.	85
1921.	95
1922.	112
1923.	133
1924.	111
1925.	133
1926.	122
1927.	132
1928.	142
1929.	202

Osim opreme, obrani od požara doprinijelo je i povećanje broja dobrovoljnih vatrogasnih društava u gradu – 1929. godine osnovano je Dobrovoljno vatrogasno društvo Trešnjevka, a nedugo potom i društvo u selu Žitnjak-Petruševac. Broj požara je rasao, kao i broj dobrovoljnih vatrogasnih društava u Zagrebu (100 godina vatrogastva u Zagrebu). S obzirom na rastući broj vatrogasnih društava, javlja se potreba za udruživanjem društava s područja Zagreba u zajednice, pa je 1930. godine osnovana Vatrogasna zajednica Grada Zagreba (<http://www.vzgz.hr/>)

U razdoblju koje je predstojalo požara je bilo oko 200 godišnje, a broj dobrovoljnih vatrogasnih društava u gradu naglo je rastao. Kako je vatrogastvo postajalo sve raširenije, 1934. godine u Zagrebu je organiziran prvi tečaj za vatrogasne instruktore Jugoslavije. U vrijeme Drugog svjetskog rata aktivnosti dobrovoljnih vatrogasnih društava su vrlo rijetke. Poslije rata broj stanovnika Zagreba se kreće značajno povećavati, broj požara je veći, pa je time i angažman vatrogasaca bio pojačan. 1945. godine Stalna profesionalna vatrogasna straža ulazi u sastav Narodne milicije, a te su godine imali 211 intervencija. U sljedeće dvije godine broj je porastao na 612 (vidi Tablicu 2) (100 godina vatrogastva u Zagrebu).

Tablica 2 Broj intervencija u Zagrebu (100 godina vatrogastva u Zagrebu)

Godina	Broj intervencija
1945.	211
1946.	293
1947.	612
1948.	282
1949.	272
1950.	509
1951.	444
1952.	472
1953.	537
1954.	639
1955.	634
1956.	783
1957.	666
1958.	780
1959.	1268

Financijske prilike bile su nezavidne, oprema nedostatna, a vozila je bilo premalo. Kako je novaca bilo premalo za kupnju vatrogasnih vozila, obična vozila su se prilagođavala potrebama vatrogastva i na taj je način olakšana služba tadašnjih vatrogasaca. Nakon etape obnove uslijedio je val modernizacije. U Engleskoj su nabavljene dvije šasije od kojih su napravljena navalna vozila, u prostoru vatrogasnog spremišta u Savskoj cesti sagrađen je bazen za vježbu, sportsko igralište te bunar. Navedene novotarije poslužile su vatrogascima za uvježbavanje i isprobavanje opreme. 1954. godine vatrogasna služba izlazi iz sustava Narodne milicije i postaje posebna služba u sklopu ostalih službi grada, a događa se i decentralizacija zagrebačkog vatrogastva, pa postojeća vatrogasna četa postaje Vatrogasna brigada grada Zagreba s dvije čete. 1957. i 1958. godina navode se kao godine preporoda brigade kada se događa najuspješniji razvoj vatrogastva u Zagrebu (100 godina vatrogastva u Zagrebu). Možda je baš taj razvoj vatrogastva u Zagrebu bio povod Gradskoj skupštini da

donese smjernice za dodatno unaprijeđenje vatrogasne službe u gradu. Naglasak je u tim smjernicama stavljen na moderniziranje voznog parka i vatrogasne opreme, kao i na decentralizaciju operativne službe na nekoliko gradskih područja (Gajdek, 2010). Nabavljaju se moderna vozila, nove radio stanice, povećana je sigurnost rada, a samim time i efikasnost gašenja. Sređuju se i podaci o ulicama u Zagrebu i najkraćim rutama dolazaka do mjesta intervencije, pa je vatrogascima put do odredišta bitno skraćen i olakšan. Osim modernih vozila, razmišljalo se i o sigurnosti vatrogasaca, stoga su nabavljena nova zaštitna odijela te suvremena oprema poput izolacijskih aparata. Osim što su se profesionalni vatrogasci razvijali, razvijala su se i dobrovoljna vatrogasna društva. Osnivanje društava postalo je regulirano određenim pravilima. Za osnutak društva bilo je potrebno minimalno deset članova-osnivača, a društvo je trebalo biti registrirano i imati vlastiti statut te pravila. Očita je razlika između funkcija vatrogasaca na selu i u gradu. Selima su prijetile manje požarne opasnosti nego gradovima, a dobrovoljna vatrogasna društva na selu su postala nosioci, osim protupožarnih, i kulturnih i društvenih zbivanja. Situacija u gradu bila je znatno drugačija, a dobrovoljni su vatrogasci služili kao nadopuna profesionalnim vatrogascima. Obrazovanje vatrogasaca još je tada bilo značajno, pa je svaki vatrogasac morao svladati osnovni tečaj vatrogastva u trajanju od 80 sati. 50-ih godina posljednjeg stoljeća događa se rekordni broj novonastalih dobrovoljnih vatrogasnih društava. Između 1960. i 1970. godine jača ideja o decentralizaciji vatrogastva u Zagrebu, budući da se grad nastavlja ubrzano širiti (100 godina vatrogastva u Zagrebu). 1962. godine Samostalna profesionalna vatrogasna straža postaje samostalna ustanova naziva Vatrogasna brigada grada Zagreba, koja 1968. godine ulazi u Sekretarijat javne sigurnosti (Gajdek, 2010). U međuvremenu se i dalje misli na stručno usavršavanje vatrogasaca o kojem brine Centar za stručno-tehničko unaprijeđenje požarne zaštite i školovanje vatrogasnih kadrova. Vatrogastvo u Zagrebu se nastavlja modernizirati, nabavlja se nova oprema, obrazuju se vatrogasci, provode se vatrogasne vježbe i natjecanja (100 godina vatrogastva u Zagrebu). 1993. godine Vatrogasna brigada Grada Zagreba ulazi u sastav Ministarstva unutarnjih poslova, dok 2000. godine Gradsko poglavarstvo Grada Zagreba osniva Javnu vatrogasnu postrojbu Grada Zagreba s 307 profesionalnih vatrogasaca (Gajdek, 2010). Danas u Gradu Zagrebu djeluje Javna vatrogasna postrojba Zagreb s pet vatrogasnih postaja – u Centru, Dubravi, Novom Zagrebu, Žitnjaku i Jankomiru

(<http://www.vatrogasci.zagreb.hr/>). Osim Javne vatrogasne postrojbe s pet vatrogasnih postaja, na području Grada Zagreba djeluje i 57 dobrovoljnih vatrogasnih društava u koje je učlanjeno 6 239⁵ članova, od čega je 4 263 muških, a 1 612 ženskih članova (<https://vzgz.maliuredi.com/!data/>).

2.1.3. Dobrovoljno vatrogasno društvo Črnomerec

Industrijski razvoj na području Črnomerca značilo je otvaranje brojnih industrijskih objekata poput Zagrebačke pivovare, Francka i tekstilne tvornice. S brojem industrijskih objekata rasao je i broj stanovnika Črnomerca koji su bili zaposleni u tim tvornicama. Izvedu dva Svjetska rata stanovništvo je bilo okrenuto poljoprivredi, budući da sredstva privređena u tvornici nisu bila dostatna za život obitelji. U siromašnim međuratnim uvjetima, u jednoj gostionici, javila se zamisao o osnivanju vatrogasnog društva (65 godina: DVD Črnomerec 1933-1998, 1998). Ideja stanovnika je odobrena 1933. godine te je na području Svetog Duha u Zagrebu osnovano *Dobrovoljno vatrogasno društvo Sveti Duh* (100 godina vatrogastva u Zagrebu), a danas Društvo nosi naziv *Dobrovoljno vatrogasno društvo Črnomerec*. Osnivačka skupština održana je u gostionici kod Mandalice te je ubrzo društvo brojalo 80-ak članova. U samom početku Društvo nije posjedovalo niti jedan komad vatrogasne opreme, stoga su se vježbe održavane na gradilištu na Kuniščaku pretežito sastojale od uvježbavanja vatrogasnih kretnji. U zimskim danima okupljalište članova bila je trošna šupa jednog posjednika, no članovi su bili sretni s tom povlasticom okupljanja u zatvorenom prostoru i entuzijastično nastavili s radom. Uz dozvolu vlasnika, članovi Društva su u šupu uveli električnu energiju te je Društvo postalo omiljeno društveno okupljalište. Od priloga članova, stanovništva Svetog Duha te ciglane Miler skupljena su sredstva za izgradnju doma koji je svečano otvoren na Kuniščaku 1937. godine. Prva vatrogasna oprema koju je Društvo imalo, vatrogasne cijevi na navoj, bila je poklon Vatrogasne straže Zagreb. Tijekom Drugog svjetskog rata djelatnosti Društva sastojale su se od pomaganja ugroženim građanima. Kako su u blizini postojali vojni objekti, područje Svetog Duha nekoliko je puta bombardirano. Nakon rata, Društvo je bilo osiromašeno. Unatoč tome, novoizgrađeni vatrogasni dom

⁵ Stanje na dan: 22.2.2018.

postaje sjecište zagrebačkog vatrogastva, omiljeno okupljalište i vježbalište vatrogasaca. Broj članova bio je u porastu, Društvo je na natjecanjima ostvarivalo značajne rezultate, organizirale su se vježbe, odlazilo se na intervencije, organizirale su se zabave. Dok je Društvo cvalo, stanovnici Svetoga Duha živjeli su u neadekvatnim životnim prostorima. Kako bi riješili taj problem, zagrebački su urbanisti predvidjeli na mjestu novoizgrađenog vatrogasnog doma izgraditi stambene zgrade, stoga je dom srušen. I dio članova je novim planom ostao bez kuća, pa su zauzvrat dobili stambeni prostor u različitim dijelovima grada, što predstavlja otegotnu okolnost za Društvo (65 godina: DVD Črnomerec 1933-1998, 1998). Društvo je nakon rušenja vatrogasnog doma privremeno preseljeno u Ilicu 259. Iako ga već godinama članovi priželjkiju, do danas nije realizirana ideja o izgradnji novog adekvatnog doma te se Društvo i dalje nalazi na spomenutoj adresi u unajmljenim prostorijama. Usprkos neodgovarajućem prostoru, bez vlastite garaže i primjerenog spremišta za opremu kojom raspolaže, posljednjih nekoliko godina vlada trend pomlađivanja i omasovljenja članstva. Vatrogasno društvo Črnomerec surađuje s ostalim društvima Vatrogasne zajednice Grada Zagreba, Hrvatske vatrogasne zajednice, a osim toga i jedino je vatrogasno društvo zapadnog dijela grada koje surađuje s Gradskim društvom Crvenoga križa Zagreb. Društvo redovito sudjeluje na natjecanjima, a prošle su godine tri člana išla na dislokaciju u Dalmaciju kako bi obranili ugrožena područja od vatrene stihije (<http://dvd-crnomerec.hr/>).

Društvo trenutno broji 68 članova, od čega je 47 muških i 21 ženskih članova⁶ (<https://vzgz.maliuredi.com/!data/>). Od novijih uspjeha, Društvo se može pohvaliti pokretanjem *Kupa DVD-a⁷ Črnomerec*, vatrogasnog natjecanja za djecu u vlastitoj organizaciji. Kup je do sada održan dva puta, u lipnju 2017. i lipnju 2018. godine.

2.1.4. Dobrovoljno vatrogasno društvo Granešina

S ciljem svladavanja čestih požara u vrijeme Drugog svjetskog rata, Mirko Šamec-Đurin dolazi na ideju osnivanja vatrogasnog društva na području tadašnje župe Granešina, koja je objedinjavala mještane Granešine, Čugovca, Oporovca, Granešinskih Novaka i Branovca.

⁶ Stanje na dan: 22.2.2018.

⁷ DVD - dobrovoljno vatrogasno društvo

Osnivačka skupština Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina održana je 27. kolovoza 1946. godine s 44 nazočna člana. Kao i ostala hrvatska vatrogasna društva, društvo Granešina bilo je suočeno s financijskim poteškoćama. Kako bi uopće pokrenuli društvo, članovi su organizirali zabave koje su Društvu tada bile jedini izvori prihoda. Polako se Društvo opremalo opremom, a broj članova nastavio je rasti. Društvo se već krajem 1947. godine susreće s krizom, budući da je cijeli jedan naraštaj morao otići služiti vojni rok. Ostali članovi neumorno su radili za boljitak Društva, pa je nastojanje rukovodstva da Društvu osigura vlastite prostorije urodilo plodom krajem 1950. godine kada je Mjesni narodni odbor Granešina Društvu dodijelio staru crkvenu zgradu. Premda trošna, stara zgrada članovima je poslužila za organiziranje zabava i sastanaka Društva. Broj izvršnih članova se do 1956. godine smanjio samo na 20 iz razloga što je dio članova mislio da će imati materijalne ili druge koristi od vatrogasnog društva, poput pošte od vojske, a osim toga u Društvu su ostali samo članovi sa područja Granešine (Sunek, 1996)

1959. godine članovi skupljaju sredstva te počinju graditi novi dom. Nakon četiri godine građenja doma i osam tisuća dobrovoljnih sati uloženi u njegovu izgradnju, Društvo je suočeno s financijskom i motivacijskom krizom. Ipak, 1964. članovi se ponovo počinju redovito sastajati i vježbati za natjecanja. Tempo dovršavanja vatrogasnog doma diktirale su financijske prilike Društva. 1971. godine, po prvi puta nakon rušenja staroga doma, skupština Društva održana je u spremištu novoga doma. Od 1972. godine Dobrovoljno vatrogasno društvo Granešina kreće nizati pobjede na natjecanjima Vatrogasnog saveza Zagreba. Taj je naraštaj, smatra Drago Šamec Šuco, tadašnji zapovjednik društva, postavio temelje za budući rad Društva (Sunek, 1996). Sedemdesete godine značajne su jer je osnovano odjeljenje žena i mladeži, a Društvo teži obrazovanju i omasovljenju članstva. Razdoblje stabilnosti narušio je Domovinski rat. U tom razdoblju u DVD-u Granešina odvijale su se samo aktivnosti neophodne za opstanak Društva. Nakon završetka rata, pažnja je usmjerena na stručno osposobljavanje članova, a Društvo ponovno postiže dobre rezultate na natjecanjima (Sunek, 1996).

Trenutno je u Dobrovoljnom vatrogasnom društvu aktivno ukupno 149 članova, od čega je muških 82, a ženskih 67 članova⁸ (<https://vzgz.maliuredi.com/!data/>).

2.1.5 Zakonska regulativa

Vatrogasne djelatnosti regulirane su Zakonom o vatrogastvu, Zakonom o zaštiti od požara te pravilnicima donesenih na temelju spomenutih zakona (Besedić i Kovaček, 2008). Kako određuje Zakon o vatrogastvu, "vatrogasna djelatnost je stručna i humanitarna djelatnost od interesa za Republiku Hrvatsku" (N.N. 106/99, Čl. 1). Dobrovoljna vatrogasna društva djelatnosti obavljaju kao javnu službu. Broj dobrovoljnih vatrogasnih društava u općinama i gradovima, baš kao i javnih vatrogasnih postrojbi, propisan je planom zaštite od požara te općine ili grada. Dobrovoljna vatrogasna društva mogu zapošljavati profesionalne vatrogasce, a osim vatrogasne djelatnosti, smiju obavljati i gospodarske i društvene djelatnosti (N.N. 106/99). Profesionalni vatrogasac je zaposlen u profesionalnoj postrojbi ili dobrovoljnom društvu te zadovoljava uvjete propisane Zakonom o vatrogastvu i podzakonskim aktima koji reguliraju obavljanje poslova profesionalnog vatrogasca; dok je dobrovoljni vatrogasac osoba koja je učlanjena u dobrovoljno vatrogasno društvo (Besedić i Kovaček, 2008). Prema Zakonu o vatrogastvu, "poslove dobrovoljnog vatrogasca u vatrogasnim postrojbama može obavljati osoba koja posjeduje propisanu tjelesnu i duševnu sposobnost i koja je osposobljena za obavljanje tih poslova" (N.N. 106/99, Čl. 22).

Članovi u dobrovoljnim vatrogasnim društvima mogu biti operativni, pričuvni, pomažući članovi, veterani, počasni članovi te članovi vatrogasne mladeži. Operativni vatrogasci su oni koji imaju između 18 i 65 godina te udovoljavaju uvjetima propisanim Zakonom o vatrogastvu koji se tiču osposobljenosti te tjelesne i duševne sposobnosti. Drugim riječima, operativni član je osoba koja se nalazi u spomenutom dobnom rasponu s položenim ispitom najmanje za zvanje vatrogasca te ima važeću lječničku potvrdu o fizičkoj i duševnoj sposobnosti obavljanja vatrogasnih djelatnosti. Pričuvni članovi su oni koji su stariji od 65 godina ili oni koji zbog obaveza, zdravstvenog stanja ili drugih razloga ne mogu djelovati

⁸ Stanje na dan: 22.2.2018.

kao operativni članovi. Pomažući član pomaže društvo na financijski ili drugi način. Veterani su članovi stariji od 60 godina s vatrogasnim stažom od najmanje 30 godina. Počasni članovi su osobe, fizičke ili pravne, koje su na neki način osobito doprinijele dobrobiti društva. Članovi vatrogasne mladeži su djeca i mladi u dobi između 6 i 18 godina koji, uz pisani pristanak roditelja, sudjeluju u aktivnosti dobrovoljnog vatrogasnog društva (Besedić i Kovaček, 2008). Mladi u dobi između 12 i 18 godina s najmanje jednom godinom staža u dobrovoljnom vatrogasnom društvu mogu pohađati osposobljavanje za zvanje vatrogasne mladeži u trajanju od 40 sati (<http://www.hvz.hr/>).

Učlanjenjem u dobrovoljno vatrogasno društvo osoba prihvaća određena prava i dužnosti koje su propisane Zakonom o vatrogastvu, Pravilima vatrogasne službe, statutom društva... Dužnosti dobrovoljnih vatrogasaca su, međuostalima, i stručno usavršavanje te čuvanje ugleda vatrogastva (Besedić i Kovaček, 2008). Osposobljavanje vatrogasaca uređeno je Pravilnikom o programu osposobljavanja i usavršavanja vatrogasnih kadrova, sufinancira ih Hrvatska vatrogasna zajednica, a provode ovlaštene pravne osobe (<http://www.hvz.hr/>).

2.1.6. Osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži

Osposobljavanje za voditelja mladeži u organizaciji je predsjednika *Savjeta za vatrogasnu mladež županije/Grada Zagreba*, a pristupiti mu mogu članovi vatrogasnih društava koji imaju namanje zvanje za vatrogasca. Voditeljima vatrogasne mladeži, kada polože ispit, status vrijedi četiri godine, nakon čega produljenje statusa predlaže *Savjet za vatrogasnu mladež* na temelju prisutnosti seminaru u organizaciji *Savjeta za vatrogasnu mladež županije/Grada Zagreba*, a odobrava načelnik Hrvatske vatrogasne zajednice (Pravilnik o osposobljavanju, 2010). Osposobljavanje traje 20 sati te sadrži devet cjelina koje su detaljno prikazane na Slici 1. Osim što uče zakonsku regulativu rada s mladima, propise vezane uz natjecanja koja pomladak i mladež pohađaju, audiovizualna sredstva i medije prenošenja informacija mladima, prvu pomoć, polaznici osposobljavanja slušaju i gradivo koje pripada području pedagogije a odnosi se na rad s djecom. Polaznici uče što je to nastava i koji su njeni zadaci i čimbenici, oblike rada u nastavi, artikulaciju nastavnog sata, provjeravanje znanja, ponešto o nastavnim načelima i planiraju nastave, imenuju sudionike odgojno-

obrazovnog procesa, uče o načinima rukovođenja ekipom i stilovima vođenja nastavnika, osobinama dobrog učitelja i o nedisciplini (Tkalec, 2016). Svi predavači na osposobljavanju moraju imati licencu Vatrogasne škole Hrvatske vatrogasne zajednice (Pravilnik o osposobljavanju, 2010), no u Pravilniku o osposobljavanju za voditelje vatrogasne mladeži se ne spominje moraju li predavači posjedovati kakve kompetencije iz područja pedagogije. Također, ranije u tekstu spomenuto je zvanje namanje vatrogasca kao uvjet za pristup osposobljavanju, no ne spominju se nikakva pedagoška znanja kao uvjet za rad s vatrogasnom mladeži.

Na osposobljavanju je zastupljen spomenuti sadržaj iz pedagogije u trajanju od tri sata. S obzirom da slobodno vrijeme ima odgojnu i obrazovnu funkciju (Janković, 1973), potrebno je posvetiti izrazitu pozornost pri organiziranju i strukturiranju slobodnog vremena djece te ih uključiti u osmišljavanje aktivnosti (Mlinarević, 2004). Javlja se pitanje koliko to polaznici osposobljavanja, koji će svoj doprinos u dobrovoljnom vatrogasnom društvu usmjeriti na rad s djecom i mladima, tijekom ta tri sata imaju priliku osvjestiti. Je li dovoljno posvetiti tri sata gradivu koje studenti obrazovnih znanosti uče nekoliko godina i kako laicima u području odgoja i obrazovanja naglasiti važnost kvalitetnog slobodnog vremena koje će djeci omogućiti odmor, razonodu, ali i učenje?

Početkom lipnja 2018. godine održan je seminar za voditelja djece i mladeži u organizaciji Vatrogasne zajednice Grada Zagreba. Seminar, koji je dobrovoljnim vatrogasnim društvima Grada Zagreba bio najavljen putem e-maila, ponajprije je bio predviđen za one voditelje mladeži koji će članove vatrogasne mladeži voditi u Vatrogasni kamp Fažana i Novi Vinodolski, no bio je otvoren za prijavu i onim voditeljima koji neće prisustvovati ovogodišnjem Kampu, a zainteresirani su za sadržaj seminara (Vatrogasna zajednica Grada Zagreba, 2018). Bogat program (vidi Sliku 2. i Sliku 3.) koji je održan kroz dva dana uključivao je i pedagoški sadržaj koji je sudionicima približila socijalna pedagoginja Kolić-Antolović. Uspoređujući Pravilnik o osposobljavanju voditelja vatrogasne mladeži iz 2010. godine i sadržaj seminara održanog početkom lipnja 2018. godine (Vatrogasna zajednica Grada Zagreba, 2018), možemo naslutiti da je Vatrogasna zajednica Grada Zagreba uočila potrebu za stručnjacima koji će iz znanstvene perspektive približiti područje pedagogije

polaznicima seminara. Pozitivan je to pomak koji donosi dobrobit za područje dobrovoljnog vatrogastva kao organizatora slobodnog vremena djece.

**PROGRAM OSPOSOBLJAVANJA ZA
VODITELJE VATROGASNE MLADEŽI**

sadržaj	broj sati		
	teorija	praksa	ukupno
1. Uvod i obrazloženje programa osposobljavanja			
2. Mladi u vatrogasnoj organizaciji - namjena i zadaci	2	1	3
- ustroj tijela u vatrogasnim organizacijama			
- uključivanje i ustroj mladih u dobrovoljnim vatrogasnim društvima			
- odnos voditelja prema mladima			
- zadaci voditelja vatrogasne mladeži			
- vođenje mladih u vatrogastvu			
- ciljevi i zadaci odbora za rad s mladeži po pojedinim razinama (DVD, VZO/VZG/VZP/VZŽ, HVZ)			
- organiziranje aktivnosti mladih vatrogasaca u školama			
3. Osposobljavanje mladih	2	0	2
- organiziranje, oblici i sredstva za poduku			
- posebnosti odgoja i osposobljavanja mladih u vatrogastvu			
- značaj motivacije			
- načelna ishodišta pedagoškog rada			
- osnovne značajke osposobljavanja			
- priprema za nastavni sat			
- raščlanjivanje procesa poduke			
- pedagoški oblici procesa podučavanja			
- metode rada			
- sredstva za poduku			
4. Nastavnik i sudionici odgojno obrazovnog procesa	1	0	1
- spoznaja i poštivanje osobnosti			
- socijalni odnosi u skupini			
- voditelj kao vođa skupine			
5. Audiovizualna sredstva	0	1	1
- grafoskop			
- video projektor			
- TV i video sustavi			
- rad s računalima			
- izrada računalnih prezentacija			
6. Programi rada s mladima	2	5	7
- kampiranje – ciljevi, namjena i organizacija			
- priprema i izvođenje programa rada pri kampiranju			
- organiziranje izleta u prirodu			
- osposobljavanje za vještine			
- izrada praktičnih predmeta (radionica)			
- rekreativna i sportska djelatnost (radionica)			
- priprema, organizacija i vođenje natjecanja (vatrogasnih i drugih)			
- društvene igre			
7. Prva pomoć	1	1	2
- osnove prve pomoći			
- prva pomoć pri nesreći u vodi			
- ovisnosti			
8. Novinarstvo	1	1	2
- priprema izvješća i nastupi u medijima			
- izrada zidnih novina			
- organizacija literarnih i likovnih natječaja			
9. Suradnja s drugim organizacijama i rad s mladima u školama	1	0	1
10. Vođenje odbora za rad s mladeži u dobrovoljnom vatrogasnom društvu i vatrogasnoj zajednici	1	0	1
UKUPNO	11	9	20

Slika 1. Program osposobljavanja za voditelje vatrogasne mladeži (<http://www.vatrogasac.net/>)

VATROGASNA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA				
SATNICA: SEMINAR VODITELJA DJECE I MLADEŽI - DVD SESVETE				
02.06.2018. - 03.06.2018.				
DAN I DATUM		TEMA PREDAVANJA	VRIJEME	PREDAVAČ
SUBOTA	02.06.2018.	Pozdravna riječ	15:00h-15:10h	Srećko Tatar, predsjednik Povjerenstva
SUBOTA	02.06.2018.	Uvodna anketa	15:10h-15:20h	/
SUBOTA	02.06.2018.	Uvod u seminar voditelja djece i mladeži	15:20h-15:45h	Marko Pešut, član Povjerenstva
SUBOTA	02.06.2018.	Tema 1. - "Kamp Novi Vinodolski - osnove kampa"	15:45h-16:15h	Marko Pešut, član Povjerenstva
SUBOTA	02.06.2018.	Pauza (15 minuta)	16:15h-16:30h	/
SUBOTA	02.06.2018.	Tema 2. - "Djeca i mladi"	16:30h - 17:45h	Prof.soc.pedagog dječji integrativni psihoterapeut Nikolina Kolić- Antolović
SUBOTA	02.06.2018.	Pauza (15 minuta)	17:45h - 18:00h	/
SUBOTA	02.06.2018.	Tema 3. - "Grupni rad s djecom i mladeži"	18:00h - 19:00h	Prof.soc.pedagog dječji integrativni psihoterapeut Nikolina Kolić- Antolović
SUBOTA	02.06.2018.	Tema 4. "Komunikacija"	19:00h - 20:00h	Prof.soc.pedagog dječji integrativni psihoterapeut Nikolina Kolić- Antolović
UKUPNO SATI:			5:00h	
				TAJNIK
				Damir Vlahović, dipl.ing.

Slika 2. Satnica: Seminar voditelja djece i mladeži (Vatrogasna zajednica Grada Zagreba, 2018)

VATROGASNA ZAJEDNICA GRADA ZAGREBA				
SATNICA: SEMINAR VODITELJA DJECE I MLADEŽI - DVD SESVETE				
02.06.2018. - 03.06.2018.				
DAN I DATUM		TEMA PREDAVANJA	VRIJEME	PREDAVAČ
NEDJELJA	03.06.2018.	Tema 5. - "Igre - korištenje u aktivnom odmoru"	15:00h-16:00h	Ivan Knezić, član Povjerenstva
NEDJELJA	03.06.2018.	Tema 6. - "Kamp HVZ - Fažana - osnove kampa"	16:00h - 16:20h	Marija Kenfelja, članica Povjerenstva
NEDJELJA	03.06.2018.	Tema 7. - "Predstavljanje nove brošure - kamp Novi Vinodolski"	16:20h - 16:40h	Tomislav Barbarić, član Povjerenstva
NEDJELJA	03.06.2018.	Pauza (15 minuta)	16:40h - 16:55h	/
NEDJELJA	03.06.2018.	Tema 8. - "Zdravstvene poteškoće i uzimanje lijekova"	16:55h - 17:25h	Sanja Šamec, članica Povjerenstva
NEDJELJA	03.06.2018.	Tema 9. - "Praktični rad"	17:25h - 18:30h	Prof.soc.pedagog dječji integrativni psihoterapeut Nikolina Kolić- Antolović
NEDJELJA	03.06.2018.	Pauza (10 minuta)	18:30h - 18:40h	/
NEDJELJA	03.06.2018.	Tema 10. - "Timski rad i suradnja"	18:40h - 19:10h	Prof.soc.pedagog dječji integrativni psihoterapeut Nikolina Kolić- Antolović
NEDJELJA	03.06.2018.	Tema 11. - "Odgovornosti voditelja"	19:10h - 19:20h	Prof.soc.pedagog dječji integrativni psihoterapeut Nikolina Kolić- Antolović Marko Pešut, član Povjerenstva
NEDJELJA	03.06.2018.	Tema 12. - "Sustavi podrške voditeljima vat.djece i mladeži"	19:20h - 19:40h	Srećko Tatar, predsjednik Povjerenstva
NEDJELJA	03.06.2018.	Evaluacija seminara	19:40h - 20:00h	Prof.soc.pedagog dječji integrativni psihoterapeut Nikolina Kolić- Antolović
UKUPNO SATI:			5.00h	

Slika 3. Satnica: Seminar voditelja djece i mladeži (Vatrogasna zajednica Grada Zagreba, 2018)

2.2. Slobodno vrijeme

2.2.1. Što je slobodno vrijeme

Slobodno je vrijeme, smatra Janković (1973), opća društvena pojava koja prodire u sve sfere društvenog života pojedinca – u socijalnu, ekonomsku, političku, kulturnu, zdravstvenu i pedagošku. Mnogo se autora okušalo u objašnjavanju te društvene pojave te su pritom ponudili brojne različite definicije u pokušaju da ga što vjernije opišu. Autor Nash slobodnim vremenom smatra ono vrijeme koje je izvan profesionalnih obaveza i potreba za spavanjem i ishranom, ono treba biti razumno i korisno provođeno te ga se treba smatrati dopunom radu, a ne njegovom suprotnošću (Nash, 1960; u: Janković, 1967). Prema sociologu Dumazedieru, slobodno je vrijeme središnji problem suvremene civilizacije, to je "skup aktivnosti kojima se čovjek predaje potpuno svojom voljom, bilo da se odmori ili razonodi, bilo da razvije svoje spoznaje ili svoje bezinteresno formiranje, svoje dobrovoljno društveno angažiranje ili svoju slobodnu stvaralačku sposobnost nakon što se oslobodio svojih profesionalnih, obiteljskih i društvenih obaveza" (Dumazedier, 1962; u: Janković, 1967, 18). Za njega je slobodno vrijeme viša društvena datost koja je uvjetovana vrstom rada, ono utječe na rad i s njime tvori cjelinu. Kao funkcije slobodnog vremena Dumazedier navodi odmor, razonodu i razvoj личности te smatra da su međusobno isprepletene i čvrsto povezane. Dumazedierov suradnik Friedmann zalaže se za jasnoću pojma *slobodno vrijeme* te predlaže da ono označava vrijeme koje nije zauzeto obavezama, vrijeme u kojem čovjekova ličnost teži potpunom razvitku (Friedmann, 1956; u: Janković, 1967). Previšić (2000), slično tome, objašnjava slobodno vrijeme kao prostor samoaktualizacije i samoostvarenja osobnosti, prostor interakcije u procesima individualizacije, socijalizacije i inkulturacije, kao i Bročić (1970) koja govori o slobodnom vremenu kao prostoru za ostvarenje čovjekovih mogućnosti. Pack slobodno vrijeme vidi kao posljedicu civilizacije, "mogućnost za individualizam, mogućnost da se živi, čini i dopušta ono što slobodni samorazvitak diktira" (Pack, 1934; u: Janković, 1967, 13). Janković (1967) slobodnovremenske aktivnosti vidi kao mogućnost za opuštanje, odmor, sudjelovanje pojedinca u kulturnom stvaralaštvu. Prema Pedagoškoj enciklopediji (1989, 2. svezak, 353), slobodno je vrijeme ono "koje pojedinac ispunjava i oblikuje prema vlastitim željama, bez bilo koje vrste obaveze ili nužde", a kao takvo predstavlja vrijeme izvan profesionalnih, obiteljskih i društvenih obaveza. Komar (2009) slobodno vrijeme od

neslobodnog razlikuje po svrsi. Slobodno vrijeme je ono koje ima svrhu u samome sebi, dok je neslobodno vrijeme ono koje svrhu ima izvan samoga sebe, smatra Komar. Slično razmišlja i Fink (1984; u: Polić i Polić, 2009) uspoređujući rad i igru te tvrdi da rad mora biti koristan, dok su igra i stvaralaštvo, kao aktivnosti samoostvarenja, samima sebi svrha. Za razliku od pozitivnog viđenja slobodnog vremena, Jerbić (1970) slobodno vrijeme opisuje i u negativnom kontekstu kao vrijeme kojim samostalno raspolažemo nakon što zadovoljimo potrebe, obavimo posao u kući i za kuću te izvršimo obaveze vezane za školu.

Iako postoje mnoge različite definicije pojma *slobodno vrijeme*, većina se autora ipak slaže oko nekih karakteristika slobodnog vremena: to je vrijeme izvan profesionalnih, društvenih, obiteljskih obaveza i životnih potreba; slobodno raspolaganje preostalim slobodnim vremenom; korištenje društveno-pozitivnih sadržaja slobodnog vremena za odmor, razonodu, obrazovanje, kulturno usavršavanje te razvoj ličnosti (Janković, 1967, 7). Ipak, Polić i Polić (2009) naglašavaju važnost razlikovanja *besposlice* i *dokolice* u slobodnom vremenu. Slobodno je vrijeme, autori navode, vrijeme slobodno od rada, a možemo ga promatrati kao vrijeme slobodno *od* nečega ili kao vrijeme slobodno *za* nešto. Vrijeme slobodno *od* nečega je besposlica, odnosno neosmišljeno slobodno vrijeme otvoreno za manipulaciju, tvrde Polić i Polić, dok vrijeme slobodno *za* nešto je dokolica ispunjena samodjelatnošću, slobodom za igru i stvaralaštvo, koja je otporna je na manipulaciju, ali dohvaćena komercijalizmom.

Dok određeni autori pokazuju osjetljivost na razlikovanje različitih termina koji opisuju ili čak zamjenjuju pojam slobodnog vremena, Butler, pružajući sociološku interpretaciju, sve termine smatra identičnima te povezuje i zamjenjuje pojam slobodnog vremena pojmom *rekreacija*, koju tumači kao opće društvenu potrebu koja, baš kao i odgoj, pripada svim ljudima (Butler, 1959; u: Janković, 1967). Tim pojmom Butler podrazumijeva samo aktivnosti koje imaju društvenu i osobnu vrijednost, slobodne aktivnosti koje su društveno korisne, smislene, moralno ispravne, koje izgrađuju ličnost. O utjecaju slobodnog vremena na izgradnju ličnosti govore i Bajkova i suradnici koji drže da se svestrani razvoj ličnosti može ostvariti samo u cjelokupnosti djelovanja – kako u radu, tako i u slobodnom vremenu, a osim odmora, slobodno vrijeme pruža i mogućnost obrazovanja, bavljenja kulturom,

znanostima, umjetnošću... (Bajkova i sur., 1965; u: Janković, 1967). Time vođenim, Bajkova i suradnici slobodno vrijeme vide kao dio vremena izvan rada koje uključuje "vrijeme za učenje, povećanje kvalifikacija, vrijeme općedruštvenog rada, razonode, odmora, hobija itd. [...] Upravo taj dio vremena najvažniji je faktor za razvitak ličnosti, za usavršavanje svih sposobnosti i talenata čovjeka, za zadovoljenje intelektualnih potreba i težnji, za odgoj njegovih moralnih kvaliteta, za fizički i estetski razvitak ličnosti; slobodno je vrijeme na taj način dio vremena koji se razlikuje od svih njegovih drugih oblika. To je vrijeme kojim ljudi mogu slobodno raspolagati po svojoj želji i nahođenju." (Bajkova i sur., 1956; u: Janković, 1967, 25). Važnost slobodnog vremena za razvoj ličnosti naglašava i Fiamengo koji tvrdi da je slobodno vrijeme uvjet za "puno ostvarenje harmonijske ličnosti, za oživotvorenje ljudske esencije, za svestrani razvitak ljudske individue kao takve" (Fiamengo, 1963.; u: Janković, 1967, 28)

Njemački sociolog Helmut Schelsky bavio se problematikom slobodnog vremena te donio zaključak o postojanju dva njegova osnovna obilježja. Schelsky (1963; u: Janković, 1967) kao prvo obilježje navodi činjenicu da je slobodno vrijeme, kao produkt industrijaliziranog društva, postalo sastavni dio života ljudi, posebice mladih, kojima služi za društvenu afirmaciju, a takvo slobodno vrijeme ima karakter konzumacije. Dakle, za provođenje takvog slobodnog vremena potrebna su i određena financijska sredstva, tvrdi Schelsky, čime financijske prilike određuju slobodnovremenske aktivnosti. Kao drugo obilježje, Schelsky navodi korištenje slobodnog vremena pod pritiskom konzumacije u industrijskom društvu. Usporedno s tehničkim napretkom, pa time i skraćivanjem radnog vremena ljudi, društvo se pretvara u *društvo slobodnog vremena* (Schelsky, 1963; u: Janković, 1967). Sve rečeno potvrđuje mišljenje V. Blüchera koji smatra da je slobodno vrijeme pojava srasla u sve društvene sfere života, što je zaključio u svojoj doktorskoj disertaciji u kojoj tvrdi da se sva problematika društva odražava u problemima slobodnog vremena (Blücher, 1956; u: Janković, 1967).

2.2.2. Povijest slobodnog vremena

Za Jankovića (1973), slobodno je vrijeme fenomen karakterističan za suvremeno društvo, no Hunnicutt (2006) tvrdi kako je to povijesni produkt, budući da njegova povijest počinje još u vrijeme klasične Grčke i Rima. Spomenuti autor ističe kako je slobodno vrijeme kroz povijest jasno moglo biti definirano jedino kao suprotnost radu jer, bez posla, slobodno je vrijeme bilo nejasan povijesni sadržaj. Ta dva nerazdvojiva fenomena posla i slobodnog vremena kroz povijest su se zajedno razvijala, cijenila su se na različite načine. Cijenjenje jednog od toga dvoje bilo je određeno stavljanjem u kontrast jednog kao vrijednijeg, a drugog kao manje vrijednog.

Začeci slobodnog vremena, odnosno *rađanje* slobodnog vremena, vežu se uz razdoblje klasične Grčke. S razvojem grčke civilizacije, ljudi po prvi puta upoznaju *slobodno vrijeme* kao kulturološku kategoriju, shvaćajući ga kao suprotnost pojma *posao*. Tim više, valja naglasiti kako stari Grci uopće nisu imali naziv za pojam *posao*, već su koristili mnoštvo riječi za različite djelatnosti, primjerice poljodjelstvo, tkanje itd. Štoviše, poljodjelstvo je u doba Antike bilo štovano kao svet poduhvat, dok kasnijim razvojem ropskih društava gubi svoju vrijednost (ibid.). Platon je, stavljajući slobodno vrijeme i rad u kontrast, učio narod da nije mudro raditi previše. Još dalje ide njegov učenik, Aristotel, koji je držao kako je cilj rada upravo slobodno vrijeme. Slobodno vrijeme u antičko je doba shvaćano *društvenim ljepilom* (ibid.), a dokolica, odnosno *idealno odmaranje*, pasivno uživanje, bila je ideal, cilj i svrha postojanja (Previšić, 2000). Taj ideal bio je rezerviran za manjinu, za one imućnije i povlaštene građane visokog društvenog statusa, dok je za većinu bio predviđen rad (ibid.). Za stare Grke slobodno je vrijeme bilo preduvjet za dobro i lijepo, život je činilo dostojnim življenja. Osvajanjem grčkih područja i Rimljani su, osim kulture i običaja, prigrlili grčki način provođenja slobodnog vremena, pa su slobodno vrijeme provodili zajednički na javnim mjestima poput foruma, amfiteatara ili cirkusa. No, shvaćanja slobodnog vremena i posla mijenjala su se kroz povijest. U feudalnom društvu radnici su uživali tek 70 slobodnih dana godišnje, a slobodno vrijeme predstavljalo je početak svih zala. Nakon 15. stoljeća posao je sveden na prisilni rad, a radnici su bili podređene osobe. U razdoblju humanizma i renesanse slobodno vrijeme ima obilježje aktivnog odmora i učenja, usavršavanja te svestranog razvoja

ličnosti pojedinca. Slobodno vrijeme preporučljivo je aktivno provoditi čitajući, učeći, pišući, vježbajući tijelo i duh. Pojavom manufaktura i industrijskih proizvodnji rad postaje najveći životni teret i tlaka, dok svrha slobodnih dana postaju najvažnije životne potrebe. Slobodne aktivnosti rezervirane su za aristokraciju i odvijaju se na dvorovima i u palačama. Početkom 19. stoljeća počinju pokušaji skraćivanja radnog vremena na 10 sati u svrhu odmora i kulturne razonode (Janković, 1973). Karl Marx uvidio je slobodno vrijeme kao mogućnost razvoja čovjeka, a smatra ga i jedinom čovjekovom istinskom slobodom (Fiamengo, 1963; u: Janković, 1973). Nakon Drugog svjetskog rata, francuski su pisci počeli prepoznavati povijesnu važnost svakodnevnog života, takozvanog *quotidian*, što na francuskom jeziku znači *svakodnevnica*. Svakodnevnica je bila ispunjena jednostavnim užicima u kojima su privilegiju imale uživati samo dominantne kulture. S obzirom na pomake u shvaćanju važnosti slobodnog vremena, 20. se stoljeće naziva *stoljećem slobodnog vremena*. Danas slobodno vrijeme, neophodno u životu čovjeka, predstavlja jednu od najvažnijih socijalnih kategorija. Njime ljudi mogu raspolagati prema vlastitim željama i nahođenju, pa predstavlja predmet suvremenih socijalnih razmatranja (Janković, 1973), proučavaju ga stručnjaci, znanstvenici, političari te je zastupljeno u gotovo svim područjima javnog života (Previšić, 2000).

2.2.3. Pedagoški aspekt slobodnog vremena

Gledano s pedagoškog stajališta, slobodno vrijeme ima odgojnu i obrazovnu funkciju. Slobodno vrijeme omogućuje kompletiranje ličnosti, pozitivno utječe na zdravlje te fizički i mentalni razvoj osobe, na oblikovanje karaktera, kreativnosti ličnosti, a osim toga i obogaćuje sadržaj života. Slobodnovremenske aktivnosti mogu dijete dovesti u vrijedne socijalne i odgojne situacije koje će djelovati na razvoj njegovog socijalnog ponašanja i opći društveni razvoj ličnosti (Janković, 1973). S obzirom da se slobodno vrijeme manifestira u području odgoja i obrazovanja, ono pruža novo područje pedagoškog djelovanja (Janković, 1967). Djeci i mladima su danas, baš kao i odraslima, ponuđene mnogobrojne aktivnosti za provođenje slobodnog vremena. Mlinarević (2004) naglašava kako je slobodno vrijeme djece zapravo veliki vremenski prostor. Nadalje, ističe kako nedovoljno osmišljeno i vođeno

slobodno vrijeme može postati negativan vremenski prostor. Kako bi se to izbjeglo, važno je pomagati mladima u organiziranju i strukturiranju njihovog slobodnog vremena, pritom ih uključujući u kreiranje programa (ibid.). Kroz slobodnovremenske aktivnosti stječe se viši stupanj obrazovanja, a one pružaju i mogućnost razvoja talenata. Slobodno je vrijeme uvjet za razvoj svestrane ličnosti, a pozitivno utječe i na zdravlje te fizički i mentalni razvoj pojedinca (Janković, 1973).

Schmidt (1970; u: Janković, 1973) navodi kako se cilj odgoja i njegovi zadaci mogu promatrati kroz tri osnovna područja, a to su profesionalni rad, samoupravljanje i slobodno vrijeme. U prvoj je kategoriji, navodi autor, čovjek proizvođač materijalnih dobara, *homo faber*. Aktivnosti koje ulaze u ovu skupinu ubrajaju se one koje osiguravaju materijalnu egzistenciju čovjeka, iz takozvanog *carstva nužnosti*. Odgojni se zadaci odnose na osposobljavanje za rad i profesiju, što se omogućuje institucionaliziranim obrazovanjem. U središtu druge kategorije odgojnog cilja i zadatka nalazi se građanin, odnosno pojedinac kao aktivni pripadnik društva. U ovom području, ističe Schmidt (ibid.), odgaja se nekomformistička ličnost, samostalan, motiviran, otvoren, iskren pojedinac s pozitivnim odnosom prema radu, društvenoj imovini te domovini. U drugom se području govori o *homo individualis, socialis, moralis, creativus, totalis*. Treće područje, područje slobodnog vremena, ono je u kojem osoba može zadovoljiti vlastite potrebe i interese. Za njega je karakterističan razvoj individualne i originalne ličnosti. *Homo otiosus, homo ludens* ovog područja uživa u *carstvu slobode*, carstvu slobodnog vremena. U to vrijeme, odgoj treba voditi razvitku slobodne i mnogostrane ličnosti okrenute budućnosti (ibid.). Takav odgoj, ističe Janković (1973), koji njeguje sva tri područja kao ravnopravna – područje profesionalnog rada, samoupravljanja te slobodnog vremena – predstavlja potpuno nov pedagoški zadatak, a to je odgoj za svrsishodno provođenje slobodnog vremena koje postaje važno za svestran razvoj ličnosti pojedinca. Vrlo je važno da su sva ti zadatka odgoja adekvatno vremenski zastupljena. U protivnome, nastavlja Janković, može doći do praznina u odgoju koje rezultiraju propustima u formiranju ličnosti. "Zbog toga se s punim pravom može govoriti o slobodnom vremenu kao jednom od relevantnih faktora odgoja i obrazovanja" (Janković, 1973, 53).

Slobodno vrijeme od iznimne je važnosti za mlade osobe jer 40 do 50% vremena kada smo budni možemo smatrati slobodnim vremenom (Anić i Tončić, 2014), što je velik vremenski prostor za popuniti (ili ne popuniti) aktivnostima. Janković (1973) aktivnosti slobodnog vremena dijeli na područje fizičkog odgoja, intelektualnog odgoja, radno-tehničkog odgoja, estetskog odgoja, društveno-moralnog odgoja te socijalnog odgoja. Isti autor (ibid.) ističe i pedagošku primjenu slobodnog vremena koja može biti odgojno-formativna, preventivna i kurativna. Odgojno-formativna primjena odnosi se na formiranje ličnosti i razvoj pozitivnih kvaliteta pojedinca. Slobodno vrijeme pruža beskrajan potencijal za socijalizaciju, razvitak kompetencija, talenata te svestran i pun razvoj ličnosti osobe (Janković, 1973; Previšić, 2000; Šiljković i sur., 2007). Preventivna primjena za zadaću ima pedagoškim djelatnostima spriječiti devijantna ponašanja te pozitivno usmjeriti pojedince (Janković, 1973). S takvom primjenom slobodnog vremena slažu se Šiljković i sur. (2007) te Mlinarević i sur. (2007) koji tvrde da slobodno vrijeme provedeno u osmišljenim aktivnostima, primjerice u izvannastavnim ili izvanškolskim skupinama, pomaže mladima izbjeći nepoželjna ponašanja. Kurativna pedagoška primjena slobodnog vremena podrazumijeva institucije reedukacije i resocijalizacije za mlade čiji program rada nužno mora sadržavati slobodnovremenske aktivnosti iz razloga što one, osim što su sredstvo preodgajanja, razvijaju smisao za *kulturno* provođenje slobodnog vremena. Govoreći o pedagoškom aspektu slobodnog vremena, Janković (1973) spominje i načine usmjeravanja odgoja u slobodnom vremenu, to su odgoj *kroz* aktivnosti i odgoj *za* aktivnosti. U slučaju odgoja kroz aktivnosti djelatnosti slobodnog vremena služe kao *sredstvo* odgoja i obrazovanja, dok je u drugom slučaju prisutan odgoj za kulturno iskorištavanje slobodnog vremena na način da aktivnosti nisu samo sredstvo, već ostaju i *sadržaj* slobodnog vremena.

Previšić (2000) tvrdi da je obitelj prvi i najvažniji čimbenik odgojnog djelovanja u slobodnom vremenu, dok je škola drugi. To i ne čudi s obzirom da rasterećivanjem školske satnice, objašnjava Janković (1973), djeci ostaje mnogo slobodnog vremena koje zauzima važno mjesto u sveukupnom odgojno-obrazovnom radu, a koje djeca ne provode u školi. Štoviše, citirajući *Prijedlog sistema obrazovanja i odgoja u FNRJ*, Janković ističe odgoj kao društveni proces (Prijedlog sistema, 1958; u: Janković, 1967), jer se dijete ne odgaja samo u

u obitelji ili u školi. Dumazedier, govoreći o razvoju ličnosti kao funkciji slobodnog vremena, ističe da ona može omogućiti učenje tijekom cijeloga života (Dumazedier, 1962; u: Janković, 1967). Razvoj ličnosti slobodnim aktivnostima može se odvijati kroz djelatnosti iz područja zdravstva, kulture, politike, znanosti i tako dalje. S obzirom da su spomenuta područja podležna konstantnim promjenama, pojedinac je prinuđen konstantno ih proučavati kako bi bio u toku, pa prema tome možemo zaključiti kako slobodno vrijeme igra ulogu u cjeloživotnom obrazovanju pojedinca. Povezanost slobodnog vremena i obrazovanja naglašava i Sivan (2006) koja govori da učenje ne mora nužno biti povezano sa školom i radom, već može biti zastupljeno i u slobodno vrijeme pojedinca. Kelly (1996; u: Sivan, 2006) još čvršće povezuje slobodno vrijeme i obrazovanje tvrdeći da se nadopunjuju. Kelly je uvjeren da bi se, kada bi ga ljudi shvaćali kao cjeloživotni proces, a ne kao strogo stjecanje znanja, obrazovanje moglo shvatiti kao obogaćen oblik slobodnog vremena. Javlja se potreba za obrazovanjem za slobodno vrijeme kako bi ljudi otkrili značenje i potencijal slobodnog vremena te razvili vještine potrebne za njegovo ispunjenje (Cherry i Woodburn, 1978; u: Sivan, 2006). Obrazovanje za slobodno vrijeme je razvojni proces, cjeloživotni proces razvitka vrijednosti, stavova, vještina i znanja pomoću kojih ljudi mogu poboljšati provođenje vlastitog slobodnog vremena (Sivan, 2006).

2.2.4. Dobrovoljno vatrogastvo kao izvanškolska aktivnost

Sredinom prošloga stoljeća dolazi do značajnih tehničkih i tehnoloških promjena, što uzrokuje i brojne socijalne promjene. One se, međuostalim, očituju i u strukturi obitelji koje postaju nuklearne⁹, a oba roditelja počinju raditi izvan kuće. Time se javlja i potreba zbrinutosti djece u njihovo slobodno vrijeme poslije nastave. S obzirom da su roditelji na poslu, tu obavezu o djeci nakon nastave preuzimaju škole, udruge i društva (Koritnik, 1969; u: Šiljković i sur., 2007), a djeci se pruža prilika sudjelovanja u organiziranim izvannastavnim i izvanškolskim aktivnostima. One kod nas postaju popularne sredinom 20. stoljeća (Šiljković i sur., 2007), a danas su gotovo nezaobilazan dio svakodnevice djece i

⁹ Obitelj koju čine roditelji i djeca (<http://struna.ihjj.hr/>)

mladih, o čemu svjedoče brojna istraživanja (Martinčević, 2010; Mlinarević, 2004; Mlinarević i sur., 2007; Valjan Vukić, 2016).

Izvanastavne aktivnosti su "oblik aktivnosti koji škola planira, programira, organizira i realizira, a u koju se učenik samostalno, neobavezno i dobrovoljno uključuje" (Državni pedagoški standard, 2008). One nisu obaveza učenika, ali mogu se učenicima priznati kao ispunjavanje školskih obaveza, kao i izvanškolske aktivnosti (Zakon o odgoju i obrazovanju, 2008) koje nisu u organizaciji škole, već ih provodi neka udruga, ustanova ili klub surađujući sa školom ili samostalno (Valjan Vukić, 2016). Osim što djeci pružaju sigurno okruženje, izvanškolske i izvanastavne aktivnosti pogoduju razvoju njihove snalažljivosti, otvorenosti, potiču timski rad, rad u skupini te samostalno donošenje odluka (Šiljković i sur., 2007). Za razliku od školskog rada, djeca samostalno, vođeni vlastitim željama i interesima, biraju hoće li se i u koje izvanastavne i izvanškolske aktivnosti uključiti. Bez obzira na mnogobrojne prednosti koje pružaju, Previšić (2000) upozorava i na negativnu stranu organiziranih aktivnosti. On objašnjava kako neki roditelji, vođeni vlastitim ambicijama, ne pružaju dovoljno samostalnosti djeci te im nameću svoje interese, umjesto da im dopuste da slobodno vrijeme provedu u aktivnostima prema vlastitom nahođenju. Problem izvanastavnih i izvanškolskih aktivnosti je također njihova (ne)dostupnost određenim skupinama djece. Dok neka djeca i mladi imaju širok izbor ponuđenih izvanastavnih i izvanškolskih aktivnosti kroz koje mogu postići samorealizaciju, druga nemaju tu privilegiju.

Ponudu aktivnosti slobodnog vremena, i izvanastavnih i izvanškolskih, treba promatrati u kontekstu sredine. Seoske sredine sporije su se urbanizirale, suvremeni izumi su kasnije dolazili na selo pa su se duže zadržali tradicionalniji načini provođenja slobodnog vremena u crkvama i krčmama (Šuvar, 2009). Komentirajući stanje u Poljskoj, Olszewska (1975) smatra da je seosko stanovništvo, u odnosu na gradsko, hendikepirano u mogućnosti da realizira svoje težnje glede slobodnog vremena. Gradska djeca uživaju u većem izboru aktivnosti za provođenje slobodnog vremena od seoske djece (Joksimović, 1975) te su u mogućnosti razviti različite interese kroz raznolikije aktivnosti koje su im ponuđene (Janković i sur., 2009). Kako je počeo preobražaj slobodnog vremena, u seoskim su sredinama sve značajnije postajale sportske i zabavne aktivnosti, a zapreka mladima da svoje

slobodno vrijeme koriste u skladu s vlastitim potrebama predstavljali su neadekvatni materijalni uvjeti te protivljenje roditelja (Dilić, 1970).

Dobrovoljno vatrogastvo humanitarna je djelatnost dostupna djeci (ali i odraslima) kao izvanškolska aktivnost. Aktivnosti s djecom organiziraju i provode dobrovoljna vatrogasna društava diljem Hrvatske i potpuno su besplatne, stoga su pristupačne svima, bez obzira na lokaciju ili financijske prilike. Djeca se u dobrovoljnom vatrogastvu dijele na pomladak (od 6 do 12 godina) te na mladež (od 12 do 18 godina) (Priručnik za vatrogasna natjecanja u RH, 2016). Rad s vatrogasnim pomlatkom i vatrogasnom mladeži jedna je od najvažnijih aktivnosti hrvatskih vatrogasaca, no vatrogasci su suočeni s teškim zadatkom zadržavanja djece u vatrogastvu. Pri planiranju aktivnosti s djecom u obzir treba uzeti različite interese djece, gubitak interesa za vatrogastvo, ekonomske i socijalne prilike stanovništva, utjecaj vršnjaka te druge elemente koji utječu na zadržavanje djece u vatrogasnoj organizaciji (Vatrogasni vjesnik, 4/2017).

Aktivnosti u Kampu

Individualni programi i aktivnosti sastoje se pretežno iz sljedećih programskih točaka:

- Usavršavanje i vatrogasna natjecanja
- (Vatrogasne) igre
- Osnove iz prve pomoći
- Izleti
- Posjet znamenitostima i gradovima okolice
- Disko, ples
- Športska natjecanja
- Plivanje, ronjenje
- Radionice
- Ostale aktivnosti, dogovorene od strane voditeljstva Kampa

Slika 4. Aktivnosti u vatrogasnom Kampu Fažana (Pravila korištenja kampa, 2017)

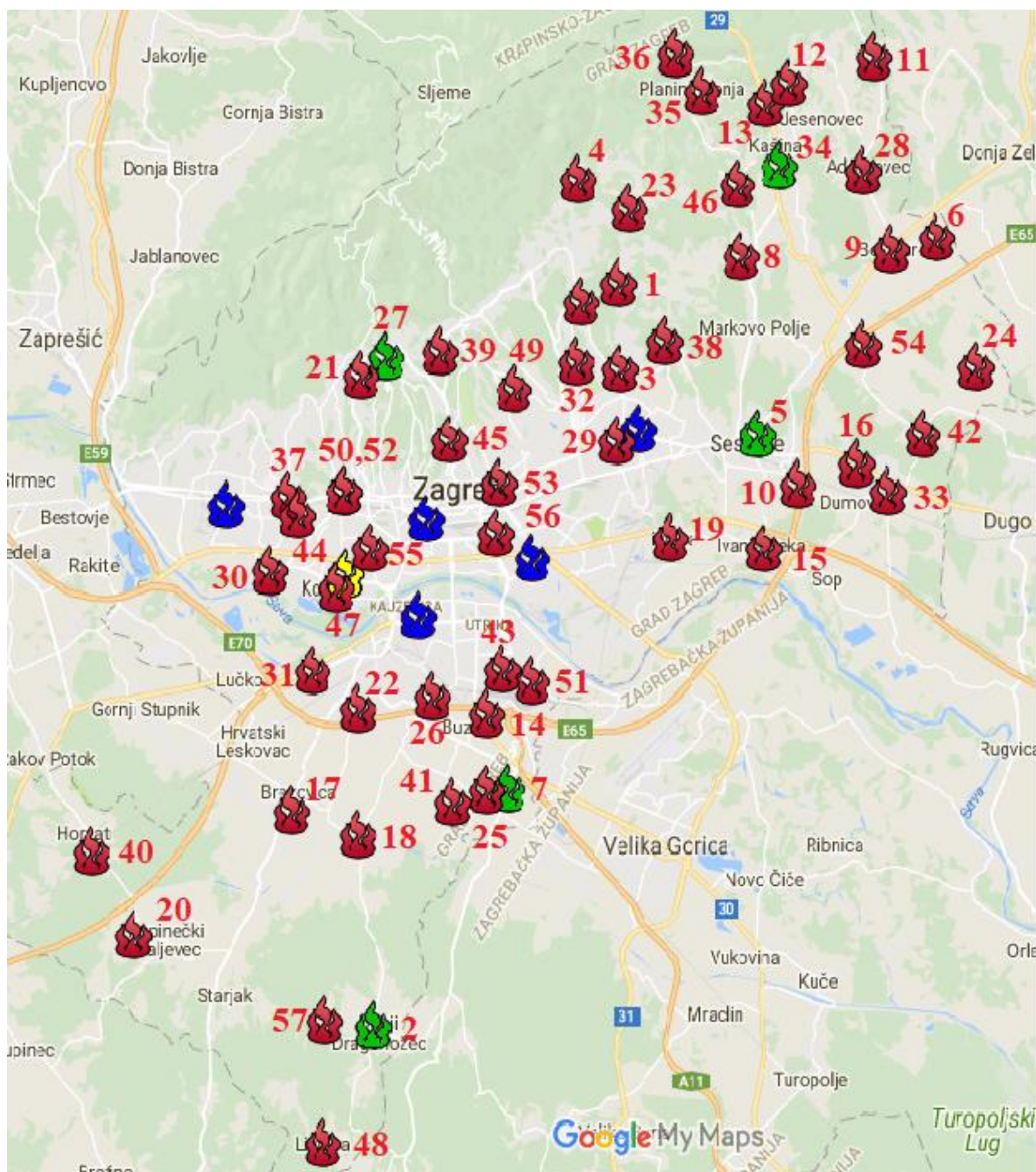
Aktivnosti djece u dobrovoljnim vatrogasnim društvima su upoznavanje i održavanje vatrogasnih sprava i opreme, uvježbavanje vatrogasnih vezova, uvježbavanje za natjecanja, učenja osnova prve pomoći i protupožarne preventive, sudjelovanje u društvenim aktivnostima s ostalim članovima društva... Tijekom godine djeca se natječu na vatrogasnim

natjecanjima za djecu i sudjeluju u *Vatrogasnom kvizu*, natjecanju Vatrogasne zajednice Grada Zagreba, prilikom kojih se provjerava njihovo teorijsko i praktično vatrogasno znanje. Osim regularnih vježbi u matičnim društvima, svake godine su organizirane i smjene u vatrogasnim kampovima Hrvatske vatrogasne zajednice u Fažani i Novom Vinodolskom za djecu vatrogasnih društava iz cijele Hrvatske. Na Slici 4. prikazane su aktivnosti koje su predviđene tijekom boravka djece u Kampu Fažana.

Koliko je vatrogasne mladeži (i ukupno članova) angažirano u dobrovoljnim vatrogasnim društvima Grada Zagreba prikazuje Slika 5. Promatrajući sliku, vidljivo je da u društvima aktivan značajan ukupan broj članova, s vatrogasnim zvanjem i bez njega, no zanimljiv je broj članova vatrogasne mladeži¹⁰. U pravilu su društva s najvećim brojem članova vatrogasne mladeži udaljenija (npr. Dankovec sa 71, Dragonožec sa 70, Granešina s 45, Vidovec s 36, Sesvete s 35, Lužan s 34, Hrašće s 33), dok su društva smještena bliže centru Zagreba ona koja imaju manji broj članova vatrogasne mladeži (Jarun s jednim, Zagreb s tri, Zapad s četiri člana), ili ih uopće nemaju (npr. Črnomerec, Kustošija, Trešnjevka, Trnje, Bukovac)¹¹ (<https://vzgz.maliuredi.com/!data/>). Situacija u kojoj je u urbaniziranim sredinama prisutan veći broj ponuđenih aktivnosti nego u manje urbaniziranim može se prijenjeti i na područja jednoga grada, odnosno na područja bliža centru grada i ona udaljenija od središta grada. U središtu grada nudi se veći broj slobodnih aktivnosti nego na periferiji grada, a u središtu je bolja i prometna povezanost, stoga je djeci olakšan dolazak do mjesta održavanja slobodnih aktivnosti. Na perifernim je područjima sužena ponuda izvanškolskih aktivnosti, što je moguć razlog veće okrenutosti djece dobrovoljnom vatrogastvu. Zanimljiva pojava veće prisutnosti djece u dobrovoljnim vatrogasnim društvima na rubnim djelovima grada bit će predmet istraživanja ovog diplomskog rada.

¹⁰ Djeca sa zvanjem vatrogasne mladeži

¹¹ Stanje na dan: 22.2.2018.

Slika 5. Dobrovoljna vatrogasna društva Vatrogasne zajednice Grada Zagreba
(<http://www.vzgz.hr/>)

Legenda: Broj¹² - naziv dobrovoljnog vatrogasnog društva (članovi mladeži/članovi ukupno)
(<https://vzgz.maliuredi.com/!data/>)

1 - Dankovec (71/214)	3 - Granešina (45/149)	5 - Sesvete (35/166)
2 - Dragonožec (70/354)	4 - Vidovec (36/188)	6 - Lužan (34/184)

¹² Društva su redom označena od onoga s najvećim do onoga s najmanjim brojem članova

7 - Hrašće (33/254)	22 - Botinec (16/135)	39 - Gračani (7/141)
8 - Vugrovec (30/125)	23 - Čučerje (16/135)	40 - Horvati (5/90)
9 - Belovar (26/123)	24 - Glavničica (14/69)	41 - Mala Mlaka (5/169)
10 - Sesevetska Selnica (24/140)	25 - Odra (14/107)	42 - Cerje (4/40)
11 - Moravče (24/250)	26 - Sveta Klara (14/87)	43 - Hrelić (4/99)
12 - Blaguša (23/133)	27 - Šestine (14/193)	44 - Zapad (4/108)
13 - Kašina Gornja (23/153)	28 - Adamovec (13/145)	45 - Zagreb (3/88)
14 - Buzin (20/97)	29 - Dubrava (13/68)	46 - Kučilovina (2/96)
15 - Ivanja Rijeka (19/115)	30 - Prečko (12/69)	47 - Jarun (1/62)
16 - Kobiljak (19/151)	31 - Blato (11/103)	48 - Lipnica (1/60)
17 - Brezovica (18/158)	32 - Granešinski Novaki (11/115)	49 - Bukovac (0/55)
18 - Odranski Obrež (18/106)	33 - Sesevetski Kraljevec (11/113)	50 - Čnomerec (0/68)
19 - Resnik-Zagreb (18/105)	34 - Kašina (10/204)	51 - Jakuševac (0/66)
20 - Kupinečki Kraljevec (17/121)	35 - Planina Donja (8/116)	52 - Kustošija (0/112)
21 - Bijenik (16/109)	36 - Planina Gornja (8/64)	53 - Maksimir (0/127)
	37 - Vrapče (8/85)	54 - Šašincevec (0/84)
	38 - Branovec (7/95)	55 - Trešnjevka (0/155)
		56 - Trnje (0/78)
		57 - Trpuci (0/55)

3. EMPIRIJSKI DIO RADA

Istraživanja posvećena dobrovoljnom vatrogastvu nisu orijentirana zastupljenosti djece u dobrovoljnim vatrogasnim društvima kao načinu provođenja slobodnog vremena, razlogu učlanjivanja djece u dobrovoljna vatrogasna društva, kao ni usporedbi zastupljenosti dobrovoljnog vatrogastva u ruralnim i urbanim sredinama. Istraživanja o vatrogastvu pretežito nisu pedagoška, pa im je tema dobrovoljno vatrogastvo određenog geografskog područja iz etnografskog (Popović i Relja, 2016) ili umjetničkog aspekta (Vlahović, 2012). Također, dio istraživanja vatrogastva zanima se samo za profesionalne vatrogasce (Poplašen i sur., 2015; Toth i sur., 2015).

Pedagoška istraživanja koja su posvećena aktivnostima u slobodnom vremenu mladih nemaju za specifičan cilj istraživanje razloga povećane ili smanjene zastupljenosti djece u dobrovoljnom vatrogastvu (Cenar za vanškolski odgoj Saveza društava "Naša deca", u: Jerbić, 1970; Institut društvenih nauka u Beogradu, U: Tomanović, 1975), kao ni ona koja istražuju slobodnovremenske aktivnosti djece na selu ili u gradu (Lešnik, 1971; Jugoslavenski zavod za fizičku kulturu, u: Zdanski i Acković, 1971; Agrarni institut u Zagrebu, u: Dilić, 1970; Agrarni institut u Zagrebu, u: Župančić, 1970), tj. na područjima blizu središta grada i područjima udaljenijima od središta grada. Kladnikovo (1971) istraživanje na uzorku djece sa sela i iz grada prikazuje interes djece za vatrogasne aktivnosti, no bez usporedbe interesa djece koja sudjeluju u aktivnostima seoskog vatrogasnog društva i onih iz gradskih dobrovoljnih vatrogasnih društava.

Suvremena istraživanja pružaju uvid u prisutnost djece određenih područja u aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva (Spajić-Vrkaš i Horvat, 2016; Valjan Vukić, 2016), no ne osvrću se na usporedbu zastupljenosti djece dobrovoljnim vatrogasnim društvima u urbaniziranim i manje urbaniziranim sredinama.

Ovim istraživanjem želi se zastupiti upravo ono što je nabrojano da nedostaje već postojećim istraživanjima. Cilj je istraživanja istražiti razlog učlanjivanja djece u aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva, a spomenuta problematika razmatra se u kontekstu kontrastnih dobrovoljnih vatrogasnih društava - jednog društva situiranog u središtu grada s vrlo malim brojem djece u članstvu i drugog društva situiranog na rubnom dijelu grada s mnogo djece

uključenih u njegove aktivnosti. S obzirom da je istraživanje pedagoško, osim razloga uključivanja djece u aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva, želi se istražiti i dobrobit dobrovoljnog vatrogastva za razvoj djeteta, kao i pedagoške kompetencije koje (ni)su potrebne voditeljima vatrogasne mladeži. Osobna motivacija za temu proizašla je iz vlastitog sudjelovanja u aktivnostima dobrovoljnog vatrogastva, kao i osposobljavanju za voditelja vatrogasne mladeži. Prilikom djelovanja u dobrovoljnom vatrogasnom društvu zamjetila sam koliko je pedagogija prisutna u svakodnevnim aktivnostima dobrovoljnog vatrogastva. S druge strane, prilikom studiranja pedagogije uočila sam koliko je dobrovoljno vatrogastvo zapostavljeno u pedagoškim razmatranjima. Kako bi se dobrovoljno vatrogastvo moglo kvalitetnije razvijati, a samoj djeci pružiti bolje i poticajnije okružje za učenje i razvoj, nužno je aktivnosti djece u dobrovoljnom vatrogastvu učiniti pedagoškom temom. Mišljenja sam da bi dobrovoljno vatrogastvo bilo dobro implementirati u nastavni plan i program kao izvannastavnu ili izvanškolsku aktivnost jer aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva zahtijevaju fizički angažman i kretanje djece, uče djecu kako spriječiti nastanak požara, kako djelovati prilikom njegovog izbijanja, kako se odnositi prema vršnjacima i prema odraslim osobama, timskom radu... U aktivnostima dobrovoljnog vatrogastva djeca su neprestano u središtu odgojnih situacija, i iz toga razloga, kao i iz razloga što okupljaju preko 17 000 djece iz cijele Hrvatske, aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva zaslužuju pažnju pedagoga.

3.1. Metodologija istraživanja

Podaci su prikupljeni u srpnju 2018. godine pomoću fokus grupa. Fokus grupa je kvalitativna metoda prikupljanja podataka (Millward, 2012) koja se temelji na interakciji između ispitanika (Skoko i Benković, 2009). To je metoda grupnog intervjuiranja ispitanika u kojoj moderator postavlja dinamična pitanja kojima potiče raspravu između ispitanika, a posebno su korisne kako bi se dubinski istražilo razloge, stavove, vrijednosti, vjerovanja, motive, značenja... (Skoko i Benković, 2009). Sudionici slušaju druge sudionike i njihova mišljenja te izražavaju svoje mišljenje. Slušajući druge, sudionici reflektiraju o onome što su čuli i na temelju toga zauzimaju svoje stajalište o problemu. Fokus grupa je specifična metoda istraživanja budući da sudionici među sobom razgovaraju o određenom problemu, slažu se s

drugim sudionicima, suprotstavljaju mišljenja i međusobno si postavljaju pitanja. Često se stoga događa da istraživač postaje promatrač i samo određuje onaj glavni slijed razgovora, dok si sudionici počinju međusobno postavljati pitanja i tražiti objašnjenja jedni od drugih (Finch i sur, 2014).

Provođenje fokus grupa odvijalo se po protokolu s pitanjima koja su bila grupirana prema četiri teme koje su bile u središtu interesa istraživanja (Prilog 1), odnosno četiri istraživačka pitanja koja su navedena kasnije u radu. Ispitanicima su postavljena unaprijed osmišljena pitanja na način da se krenulo od najmanje prema najviše kompleksnim upitima. Za početak su ispitanicima postavljena pitanja koja se odnose na njih same. To je imalo dvojaku ulogu: uvođenje ispitanika u istraživanje jednostavnijim pitanjima te doznavanje potrebnih informacija o samim ispitanicima. Nakon uvodnog dijela ispitanicima su postavljene četiri grupe pitanja, od čega je svaka grupa pitanja odgovarala na jedno istraživačko pitanje. Pitanja su uglavnom postavljana unaprijed određenim redoslijedom, ali u nekim situacijama je dinamika razgovora nametala improvizaciju u redoslijedu. Unaprijed su predviđeni mogući odgovori ispitanika, stoga su pitanja osmišljena na način da ispitanike navode na produblјivanje teme. Osim toga, pažljivo osmišljena pitanja zahtjevala od ispitanika razmatranje određene teme s pedagoškog aspekta.

Uzorak istraživanja činili su članovi Dobrovoljnog vatrogasnog društva Črnomerec i Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina čije djelovanje u dobrovoljnom vatrogasnom društvu podrazumijeva i rad s vatrogasnim pomlatkom ili vatrogasnom mladeži. U spomenutim dobrovoljnim vatrogasnim društvima molila sam da se dobrovoljno jave članovi koji bi sudjelovali u istraživanju te su bili grupirani s obzirom na društvo kojem pripadaju. Prema preporukama Rosenthal i Rosnow (1975; u: Milas, 2005), istraživanje je predstavljeno na način da ispitanicima bude privlačno. Kada je istraživanje najavljeno, sudionici su se sami prijavljivali za sudjelovanje. Dobrovoljni sudionici, utvrdili su Rosenthal i Rosnow (1975; u: Milas, 2005), prosječno su bolje obrazovani, inteligentniji i društveniji od nedobrovoljaca. S obzirom na specifičnu temu i svrhu istraživanja, predviđeno je da ispitanici budu članovi dobrovoljnih vatrogasnih društava čije se aktivnosti uspoređuju. Iz tog razloga uzorak ispitanika može se okarakterizirati kao ciljni i prigodni (Cohen i sur., 2007; Tkalac

Verčić i sur., 2010). Uz to, uzorak je i homogen, budući da predstavlja podskupinu neke veće skupine (Tkalac Verčić i sur., 2010). Kada su se dobrovoljci javili za sudjelovanje u istraživanju, dogovoreni su termini provođenja fokus grupa. Sukladno stavu da se kvalitativno istraživanje treba provoditi u prirodnom okruženju u kojem ispitanici žive ili rade (Mejovšek, 2008) te preporuci da se za mjesto provedbe fokus grupe odabere mjesto poznato ispitanicima i povezano s temom istraživanja (Finch i sur., 2014), fokus grupe provedene su u prostorijama Dobrovoljnog vatrogasnog društva Črnomerec i Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina. Za istraživanje su odabrana upravo ta dva dobrovoljna vatrogasna društva zbog razlika u smještaju i broju članova. Dobrovoljno vatrogasno društvo Črnomerec smješteno u samom središtu grada i prema podacima Vatrogasne zajednice Grada Zagreba jedno je od društva s najmanjim brojem djece u Gradu Zagrebu. Suprotno tome, Dobrovoljno vatrogasno društvo Granešina locirano je na rubnom dijelu grada te je prema podacima Vatrogasne zajednice Grada Zagreba jedno od dobrovoljnih vatrogasnih društava s najvećim brojem djece u Gradu Zagrebu

Što se tiče veličine uzorka, istraživači nisu usuglašeni koliko bi fokus grupa trebala imati sudionika. Različiti autori sugeriraju različit broj sudionika fokus grupe. Neki autori govore o grupi od šest do osam ispitanika (Finch i sur., 2014), drugi sugeriraju grupu od šest do 10 ispitanika (Morgan, 1988, u: Daly, 2007; Tkalac Verčić i sur., 2010), dok se kod trećih (Millward, 2012; Skoko i Benković, 2009) spominje grupa od šest do 12 ispitanika. Halimi (2005) pak ističe da neki istraživači idealnim brojem sudionika u fokus grupi smatraju između pet i 15, kako neki preferiraju skupinu od četiri do osam sudionika, dok neki ne postavljaju čvrste granice oko broja sudionika. Prilikom planiranja provedbe fokus grupa za ovo istraživanje ciljana veličina fokus grupa bila je između četiri i šest sudionika, budući da dobrovoljna vatrogasna društva koja su sudjelovala u istraživanju ne raspolažu mnogo većim brojem voditelja vatrogasne mladeži. Tako je fokus grupa u Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Črnomerec provedena na četiri ispitanika, odnosno dvije ispitanice i dva ispitanika. Fokus grupa u Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Granešina bila je sačinjena od petero ispitanika, točnije dvije ispitanice i tri ispitanika. Istraživanje je, dakle, provedeno na uzorku od devet ispitanika, točnije na četiri ispitanice i pet ispitanika.

Prije no što je istraživanje započelo, sudionici su pročitali i potpisali suglasnost za sudjelovanje u istraživanju (Prilog 2). Potpisom su sudionici potvrdili da su upoznati i suglasni s time da se istraživanje snima diktafonom te da se njihove izjave smiju citirati i parafrazirati za potrebe ovog istraživanja. Osim toga, sudionicima je naglašeno da je istraživanje anonimno te da njihova imena u radu neće biti objavljena. Nakon toga sudionicima je istaknuto da su u bilo kojem trenutku slobodni odustati od istraživanja te da rezultate istraživanja, kao i ostatak diplomskog rada, mogu zatražiti putem e-mail adrese moderatorice. Prije no što je istraživanje započelo sudionici su upoznati s metodom prikupljanja podataka fokus grupom te temom diplomskog rada. Svi su ispitanici pristali na sudjelovanje u istraživanju.

Kada je istraživanje završeno, audiozapisi fokus grupa su transkribirani (Millward, 2012; Braun i Clarke, 2006), potom su transkripcije nekoliko puta pročitane kako bi se što bolje familiziralo sa sadržajem (Braun i Clarke, 2006). Podaci su, prema preporuci *interpretivista* (Milas, 2005), analizirani pomnim iščitavanjem transkripcija, na temelju kojih je izvršena i interpretacija.

Mali broj istraživanja posvećen je dobrovoljnom vatrogastvu kao slobodnovremenskoj aktivnosti iz pedagoškog aspekta. S time na umu, ciljevi su ovog istraživanja ispitati mišljenje ispitanika o (1) *razlozima ućlanjivanja djece u dobrovoljna vatrogasna društva*, mišljenje o (2) *postojanju poveznica između broja djece u dobrovoljnim vatrogasnim društvima i količini djeci dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti*, o tome (3) *pružaju li aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva potencijal za pozitivan razvoj djece* te o (4) *pedagoškim kompetencijama voditelja vatrogasne mladeži*. Sukladno ciljevima istraživanja, istraživačka pitanja na koja se istraživanjem želi pronaći odgovor su: (1) *Koji su razlozi uključivanja djece u dobrovoljna vatrogasna društva?*, (2) *Postoji li povezanost između broja djece u dobrovoljnim vatrogasnim društvima i količine djeci dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti?*, (3) *Smatraju li ispitanici da aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva potiču pozitivan razvoj djece?* i (4) *Smatraju li ispitanici kako voditelji vatrogasne mladeži posjeduju potrebne pedagoške kompetencije?*.

3.2. Hipoteze

Ovo istraživanje odgovorit će na postavljena istraživačka pitanja. U istraživanje se ulazi s određenim pretpostavkama koje su proizašle iz sudjelovanja u djelatnostima dobrovoljnog vatrogastva. Na tim pretpostavkama temelje se postavljene hipoteze: H1 - *Djeca se u aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva učlanjuju pod utjecajem bliske osobe*; H2 - *Broj djece u dobrovoljnom vatrogasnom društvu ovisi o količini njima dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti*; H3 - *Aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva pozitivno utječu na razvoj djece*; H4 - *Voditelji vatrogasne mladeži nemaju potrebne pedagoške kompetencije*.

3.3. Analiza rezultata i rasprava

Obje fokus grupe započele su uvodnim pitanjima o ispitanicima. Ispitanici su se predstavili imenom ili pseudonimom, naveli staž u dobrovoljnom vatrogastvu te svoje zanimanje. Osim stvaranja opuštene atmosfere započinanjem istraživanja pitanjima koja su laka za odgovoriti, ovo pitanje daje i uvid u struku ispitanika koji se bave djecom u dobrovoljnom vatrogastvu, što će biti relevantno za posljednju grupu pitanja koja se odnosi na kompetencije voditelja vatrogasne mladeži. Nastavno na uvodno pitanje i prvo se pitanje odnosilo na ispitanike kako bi se na samom početku što bolje povezali s temom.

3.3.1. Koji su razlozi uključivanja djece u dobrovoljna vatrogasna društva?

Prvo pitanje postavljeno ispitanicima istražuje kada su i gdje ispitanici doznali za dobrovoljno vatrogastvo te koji su bili razlozi njihova ućlanjenja u društvo. U obje fokus grupe ispitanici¹³ su naveli slične razloge udruživanja u dobrovoljno vatrogastvo. Točnije, svi su ispitanici kao razloge uključivanja naveli utjecaj člana obitelji (Č3, Č4, G1, G2, G3, G4, G5) ili utjecaj osoba s kojima su se družili (Č1, Č2, Č4, G4, G5).

¹³ Kako bi ispitanici ostali anonimni, bit će im pridružene oznake Č1, Č2, Č3 i Č4 te G1, G2, G3, G4 i G5. Slova Č i G odgovaraju fokus grupi u kojoj su ispitanici sudjelovali, a pridružena brojka odgovara redosljedu kojim su se ispitanici uključili u diskusiju. Ispitanici označeni slovom Č ispitanici su Dobrovoljnog vatrogasnog društva Čnomerec, dok su ispitanici Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina označeni slovom G.

Do DVD-a sam došla preko društva s kojim sam se družila. Činilo mi se jako zanimljivo, kao nešto što bi me moglo zanimati, druženje, i da bih mogla naučiti mnogo novih stvari. (Č1)

Nama je to, recimo, tradicija, od pokojnog djeda pa sve do mene. Prvi puta sam u DVD krenuo s pet i pol/šest godina kod sebe na selu malo južnije od Siska. [...] Ja nisam znao što je to, djed je samo rekao: Put pod noge, ideš do velike livade [...]. I tako je to krenulo sve, zapravo najviše preko tih natjecanja, tog druženja djece je sve krenulo. (Č4)

Ljudi s kojima sam se družio i s kojima sam radio su me nekoliko puta pozvali na druženje, činilo mi se zanimljivo, dobro, ekipa se činila dobra i odlučio sam ostati. (Č2)

Ja sam došla preko sestre. Ona je bila učlanjena u DVD i cijelo je vrijeme bila ovdje i mene je zanimalo zašto je stalno ovdje. Više puta sam dolazila, počela sam se družiti s ljudima i tako sam se na kraju učlanila. (Č3)

Vatrogastvo sam dobila udajom, suprug je vatrogasac i cijela obitelj je u vatrogastvu. (G1)

Ja sam u vatrogastvu jer je čitava obitelj bila od samih početaka DVD-a. (G2)

Ja sam u dobrovoljnom vatrogasnom društvu zaslugom svoje sestre i Crvenog križa. Najviše me društvo potaknulo da dođem i dam svoj doprinos. (G4)

Tradicijski, obiteljski. (G3)

Cijela obitelj je bila u tome već unazad mnogo godina i onda smo se skupile mi cure... većinom društvo. (G5)

S obzirom da su svi ispitanici dali sličan odgovor na prvo pitanje, idućim pitanjem htjelo se istražiti učlanjuju li se svi po preporuci obitelji ili prijatelja u dobrovoljno vatrogasno društvo,

ili je slučajnost da su svi članovi naveli isti razlog. Ispitanici smatraju kako je učlanjivanje po uzoru na člana obitelji ili osobe iz društva najčešći razlog uključivanja članova u društvo (Č1, Č2, Č4, G1, G2, G5).

Ja osobno smatram da je to najčešći uzrok, da ljudi najviše dolaze u DVD preko preporuke. Čisti primjer je naše društvo gdje je 90% ljudi u našem društvu došlo na taj način, preko nečije preporuke. Možda imamo jednog ili dva člana koji su došli "s ceste", da su vidjeli na internetu ili negdje, a ne na preporuku nekog od članova. (Č4)

Pa da, u stvari mislim da je u ovih par mojih godina ovdje došla jedna ili možda dvije osobe, a da ih netko nije doveo sa sobom. (Č2)

U zadnjih sedam/osam godina članstvo se proširilo djecom i mladeži baš osnovom prijateljstva. Djeca su došla tu, vidjela, dopalo im se, pozvali su prijatelje da dođu i oni su nakon toga isto izrazili želju za učlanjenjem. (G1)

Uglavnom se [učlanjenje] bazira na obiteljskim ili prijateljskim vezama, jedan od drugoga vide, dođu probati i tako ostanu. (G2)

Meni je bila interesantna situacija koju su imali G4 i G5. Imali su vježbe s ekipom od šestoro djece (G1)...

... I odjednom ih je bilo 20 tu unutra. To se vjerojatno među roditeljima proširilo: to ti je sve na dobrovoljnoj bazi, ništa se ne mora plaćati, može se djecu negdje ostaviti, netko će se baviti njima. (G5)

U odgovorima ispitanika može se iščitati kako utjecaj obitelji i društva smatraju glavnim razlogom učlanjenja djece, ali i odraslih članova, u dobrovoljno vatrogasno društvo. Osim što svi ispitanici spominju obitelj i društvo kao najvažnije razloge pridruživanja članova dobrovoljnim vatrogasnim društvima, neki ispitanici spominju i utjecaj društvenih mreža.

Ljudi vide [...] da se ide po natjecanjima, da se ide na intervencije, [...] što od prijatelja, što na društvenim mrežama. (Č4)

Roditelji djece koja su dolazila na naše vježbe imaju svoju grupu na društvenim mrežama, jednostavno se proširilo preko toga. (G4)

S obzirom na odgovore ispitanika o utjecaju obitelji i prijatelja na njihovo učlanjenje u dobrovoljno vatrogasno društvo, ispitanici su upitani misle li da su interes za vatrogastvom naslijedili od roditelja te misle li da su interes razvili pod utjecajem društva.

Svakako da se to pobere od roditelja, pogotovo [u slučaju dobrovoljnog vatrogasnog] društva na selu. Mi smo [dobrovoljno vatrogasno] društvo u gradu pa već i nemamo takav utjecaj. Malo smo [dobrovoljno vatrogasno] društvo, mlado. Ali recimo po selima roditelji dobiju dijete i čim dijete napuni pet-šest godina da može ići na nekakvo natjecanje, normalno da se djetetu od malih nogu stvara zanimanje prema svemu tome. (Č1)

Smatram da se vatrogastvo najčešće prenosi s koljena na koljeno, preko obitelji, baki i djedova, mislim da je interes za vatrogastvom nasljedan. U 90% slučajeva je tako. (G4)

U 90% situacija je tako, barem u našem DVD-u. (G2)

Ja nisam naslijedila zanimanje za vatrogastvo, ja sam došla tu i zavoljela sam to. A moja djeca su tu zbog nas dvoje [supruga i mene]. Ali od 10 djevojčica u mojoj ekipi samo je moje dijete tu nastavno, kroz generacije. Ostatak ekipe došao je s njom kao razred prije devet godina u [dobrovoljno vatrogasno] Društvo. (G1)

Ispitanici, dakle, smatraju da su interes naslijedili od starijih članova obitelji ili pak usvojili pod utjecajem prijatelja. Dvoje ispitanika smatra da razlike u mjestu stanovanja (urbano/ruralno područje) i u dobi osobe (stariji/mlađi) određuju hoće li biti dominantan utjecaj obitelji ili društva.

Rekao bih da je kod [dobrovoljnih vatrogasnih] društava u gradovima prisutan utjecaj društva, dok je na selu, na ruralnim područjima, više utjecaj roditelja, nasljeđa. (Č2)

Kod starijih generacija je možda presudno nasljeđe, a kod novijih generacija je prisutan utjecaj okoline [prijatelja]. (G5)

Ispitanici su svojim odgovorima izrazili slaganje s mišljenjem Jankovića i sur. (2009) koji govore kako su ponašanja i interesi djece izraz njihovih osobina određenih nasljeđem i sredinom. Kada razmotrimo odgovore na postavljena pitanja, uočiti ćemo da su ispitanici suglasni da se djeca u dobrovoljna vatrogasna društva učlanjuju u pravilu po uzoru na članove obitelji ili prijatelje. Štoviše, preporuku ili čak utjecaj članova obitelji i prijatelja smatraju glavnim razlogom učlanjenja djece, kao i odraslih osoba, u aktivnosti dobrovoljnog vatrogasnog društva. Zbog toga možemo potvrditi prvu hipotezu: H1 - *Djeca se u aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva učlanjuju pod utjecajem bliske osobe.*

Međutim, ispitanici navode i negativne strane utjecaja obitelji na učlanjenje djece u aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva. Dok neka djeca sama razviju interes i učlane se u društvo jer im se svide aktivnosti kojima se članovi obitelji u vatrogastvu bave, drugu djecu roditelji učlane u vatrogasno društvo makar ona ne pokazuju interes za vatrogastvo, smatraju. Nije dobro prisiliti dijete da se bavi nečime što ga ne zanima, umjesto toga dijete treba dolaziti iz vlastite želje i interesa, slažu se članovi. Djeca su uspješnija u aktivnostima kojima se žele baviti, smatraju ispitanici (G1, G2, G3).

Imamo primjer: djed, mama, tata, tete, svi su bili tu i klinac je došao zato što je morao. Više bi volio da djeca dolaze zato što oni to vole, da dolaze iz svoje želje. Ne zato što moraju, nego zato što vole [dolaziti]. Možeš siliti koga hoćeš da dođe, ali ako nema volje i interesa, onda je sve to uzalud. (G3)

Tu se jako slažem s G3 [...]. Mi smo svojevremeno radili ankete s djecom [da saznamo] zašto su ovdje. Najsmješnije je bilo kad su rekli da dolaze zato što su mama i tata rekli da moraju ići, da je jako dobro i zdravo. [...] Puno su bolja djeca i ekipe koje su ovdje došle zato što su sami željeli, a ne samo zato što se obiteljski ušlo u članstvo. (G1)

Onda će i dijete dati svoj maksimum, a ovako dođe preko volje, radi reda, radi broja, radi toga da zadovolji svoje roditelje, a ne da zadovolji ekipu s kojom radi. (G2)

3.3.2. Postoji li povezanost između broja djece u dobrovoljnom vatrogasnom društvu i količine djece dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti?

U Dobrovoljno vatrogasno društvo Črnomerec učlanjeno je pet dječaka (Č4). To je mali, mikro (Č1) broj djece u odnosu na ostala dobrovoljna vatrogasna društva u gradu, nedovoljan za sastaviti jednu ekipu za Vatrogasni kviz (Č4) gdje je potrebno minimalno šest članova. Dobrovoljno vatrogasno društvo Granešina broji 73 djece pomlatka i mladeži, od čega je 60 stalno aktivnih (G1). To je jako velik broj djece i voditelji mladeži vrlo su zadovoljni tim brojem (G2). Na natjecanjima koja zahtijevaju ekipe od 10 članova imaju šest ekipa, a na natjecanja gdje je manji broj djece u ekipi odlaze sa sedam ili osam ekipa (G2). Kao uzrok malog (Črnomerec), odnosno velikog (Granešina) broja djece uključenih u društvo članovi navode različite razloge.

Sam smještaj DVD-a. (Č3)

Ne toliko... (Č1 nastavno na mišljenje Č3)

U Zagrebu djeca imaju mnoštvo sadržaja koji ih mogu privući. Od sportova, nekih likovnih radionica, svega i svačega, tako da je teško pronaći neko dijete koje ima dovoljno slobodnog vremena koje može izdvojiti za vatrogastvo. (Č2)

S mišljenjem Č2 slaže se i Č1. Osim smještaja društva i drugih aktivnosti, jedan ispitanik navodi i odgovornost članova društva za dovođenje članova (Č4).

Tu se u obzir mora uzeti i naše zapostavljanje tog segmenta u DVD-u. Možda mu ne pridajemo dovoljno pozornosti, pažnje. Nije da ne želimo, mi želimo! Ali nikako da se organiziramo kako treba kako bismo to pokrenuli, da bi to i zaživjelo. Istina je što je Č2 rekao da su djeca prenatrpana aktivnostima, ali bismo i mi trebali uložiti više truda. (Č4)

Jedan ispitanik DVD-a Črnomerec smatra kako djeca jesu zainteresirana za aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva te brojne aktivnosti koje su ponuđene djeci na području djelovanja Društva vidi kao moguć razlog za smanjen interes djece za aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva. S njegovim mišljenjem slaže se i ostatak ispitanika iz istog društva.

Kada smo došli u školu raditi neke pokazne vježbe i evakuacije, 99% muške djece i barem 80% djece sveukupno jako je zainteresirano za ono što radimo i svi bi oni rado došli vidjeti [što radimo u DVD-u], ali jednostavno imaju druge izvannastavne aktivnosti koje su im već od prije nametnute ili koje su izabrali i koje ne žele napustiti jer tamo imaju neko svoje društvo, ekipu s kojom se druže. (Č2)

Dok ispitanici Dobrovoljnog vatrogasnog društva Črnomerec smatraju da su smještaj i brojne aktivnosti dostupne djeci razlog malog broja djece u njihovom DVD-u, ispitanici iz Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina zaslugu za velik broj djece u svojem DVD-u pripisuju vlastitom radu s djecom (G1, G2, G3, G4, G5) te utjecaju društva i obitelji (G4).

Glavni uzrok velikog broja djece su društvo i tradicija [učlanjivanja obitelji u Društvo]. (G4)

Mislim da je tome najviše pridonio rad s djecom. Da se mi tijekom cijele godine vidimo i čujemo s njima, pa neki izleti koje za njih organiziramo koji su za njih besplatni, organiziramo im Halloween party, Božićni domjenak za djecu, Male Skupštine... (G1)

G2 se slaže s G1. Članovi Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina zaključili su da je za velik broj djece u njihovom DVD-u ključno posvećivanje vremena i pozornosti djeci.

Ako im ne posvetiš vremena - ništa! (G3)

Vi djecu ne možete zadržati ako ih u godinu dana trebate mjesec i pol. Djeca vam neće doći. Kroz čitavu godinu moraš imati nekakve aktivnosti da djecu zadržiš na okupu, da ih zanimaš. (G2)

Ispitanici Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina navode kako je na samom području njihovog djelovanja djeci dostupan mali broj aktivnosti, ali i kako se djeca bave mnogim aktivnostima izvan područja Granešine (G1, G2, G3, G4). Kako se voditelji vatrogasne mladeži uvijek trude vremenski prilagoditi djeci i njihovim obavezama (G1), druge aktivnosti djece ili njihov manjak ne smatraju razlogom učlanjenja ili neučlanjenja djece u svoj DVD.

Ritmika na Maksimiru, tenis, raketarstvo... Djeca imaju različite slobodne aktivnosti. Mi smo uvijek ti koji se prilagođavamo. Kada krenemo organizirati neku našu aktivnost prikupljamo podatke od djece kada trenuraju nešto drugo. Mi na taj način zadržavamo članstvo, prilagođavamo se njima i njihovom slobodnom vremenu. (G1)

Mislim da na tom planu dobro uspijevamo. Kako sam i sama voditelj djece, uvijek prije nekog važnog natjecanja dogovaramo s roditeljima koji dan djece imaju koje aktivnosti. Većinom su po dva voditelja za ekipe i onda si nađemo neke termine kad će biti vježba i svaki se puta obavijesti djecu. (G5)

Ne mislim da je manji broj dostupnih aktivnosti na području Granešine razlog za povećan interes za vatrogastvo. Granešina je mjesto u kojem su sadržaji jako blizu, djeci je sve dostupno, koriste buseve, tramvaje, roditelji ih voze. Imaju dostupan zaista vrlo velik broj sadržaja. (G4)

Barem 60-65% naše djece se bavi nekom drugom aktivnošću, ako ne i više. Nema veze što smo manja sredina i što u našoj sredini nema mnogo drugih aktivnosti. (G2)

Mislim da je naša motivacija da s njima radimo presudna za broj djece. Mislim da se ne radi o tome koliko je zastupljena neka slobodna aktivnost unutar unutar kvarta ili šire, nego koliko se rada i truda ulaže u vatrogasnu mladež. (G1)

Iako su ispitanici Dobrovoljnog vatrogasnog društva Črnomerec kao razlog za malen broj djece u njihovom članstvu naveli i smještaj DVD-a (Č3) i mnoštvo dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti (Č2, Č3), prevladava mišljenje ispitanika da broj dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti na području Granešine ne utječe na učlanjivanje djece u DVD Granešina, već je za broj djece u vatrogasnom društvu presudna posvećenost djeci i aktivnostima koje se za njih i s njima organiziraju (Č4, G1, G2, G3, G4, G5). Kao problem povezan uz aktivnosti s djecom ispitanici navode činjenicu da je dobrovoljno vatrogastvo

besplatno, pa ga roditelji i djeca nedovoljno cijene. To je razlog zašto se ispitanici DVD-a Granešina prilagođavaju djeci i njihovom slobodnom vremenu.

Tako ih zadržavamo. Ako mu daš da bira hoće li nogomet ili vatrogasce... nogomet roditelji plaćaju. (G3)

Roditelj će reći: Gle, to ti plaćamo, ovo ti ne plaćam. (G4)

Roditelji druge izvannastavne aktivnosti plaćaju i normalno da im je onda prioritet poslati dijete na nešto što već plaćaju [...]. (Č4)

Djeca su se u dobrovoljna vatrogasna društva koja su u središtu ovog istraživanja pridružila pretežito po uzoru na obitelj ili prijatelje. Petero dječaka u Dobrovoljno vatrogasno društvo Črnomerec učlanilo se na način da se mlađi brat jednog člana učlanio i doveo je svoje prijatelje iz ulice (Č1). Spomenuto društvo se u traženju članova oslanja pretežito na školu, iako ističu da na taj način još nisu učlanili ni jedno dijete (Č4). Djeca su se u DVD Granešina učlanila po uzoru na roditelje ili su došla s prijateljima u Društvo (G1), a Društvo je zbog brojne vatrogasne mladeži u prilici da članove ne moraju tražiti jer svi zainteresirani dolaze njima (G3). Na pitanje smatraju li da je za zadržavanje djece u vatrogastvu ključno uzeti u obzir interese djece i utjecaj vršnjaka, kako se navodi u tekstu *Kako zadržati mlade članove u vatrogastvu* (Vatrogasni vjesnik, 4/2017), ispitanici izražavaju vlastita mišljenja kojima podržavaju navedenu tvrdnju (Č1, Č3, Č4, G1, G2, G3, G4).

Definitivno se trebaju pratiti njihovi interesi, pogotovo zato što se u današnje vrijeme ti interesi brzo mijenjaju i vrlo brzo se treba prilagoditi cijeli program. Osim na vatrogasni aspekt, treba se usredotočiti i na to da se djeci omoguće neke druge stvari, neke igrice, različita druženja nevezana za vatrogastvo, da im ne bude monotono, da uvijek bude nešto novo. Jedan ili dva puta mjesečno trebalo bi organizirati neko druženje da [...] se sjete da

uvijek mogu doći u dobrovoljno vatrogasno društvo ako imaju neki svoj problem ili ako negdje žele provoditi vrijeme, a ne da bi se bavili samo vatrogastvom. Smatram da za zadržavanje djece u dobrovoljnom vatrogastvu nije dovoljno uredotočiti se samo na vatrogasne teme. (Č4)

Uz vježbe za natjecanja, ovisno o kategoriji, treba dati i druge sadržaje. Npr. kad je filmska večer neki vatrogasni crtić, posjet javnim postrojbama, upoznavanje s opremom koju će kao budući ispitanici vatrogasci koristiti [...], odlazak na dane otvorenih vrata [...]. To je njima vrlo zanimljivo, to će ih poticati na daljnje napredovanje u [dobrovoljnom vatrogasnom] društvu. (Č1)

I možda više obratiti pažnju na vrijeme kada su djeca slobodna. Na termine kada će im se organizirati vježbe. (Č3)

Mislim da treba uvažavati mišljenje djece, trebaju se gledati njihove potrebe [...]. ako djetetu pružiš sve, kada odraste dobit ćeš dobrog vatrogasca, pravog i zdravog. Ti radiš tog tog vatrogasca koji će opet raditi prave mlade vatrogasce. Zadržavanje članova djece važno je za budućnost Društva, za dobre operativne članove u budućnosti. (G4)

G1 i G2 se slažu s G4, a G1 i G3 dodaju:

To [dobri operativni članovi] je i cilj. (G3)

To je osnova, to je i cilj samog rada s djecom i mladeži. Da ih se motivira, da ih se zainteresira i da u konačnici ostanu što dulje s nama, da danas-sutra budu dobri operativni vatrogasci koji će nastaviti voditi Društvo. (G1)

Kako su Č1 iz DVD-a Črnomerec te G1, G2, G3 i G4 iz DVD-a Granešina spomenuli, praćenje interesa djece važno je za njihovo zadržavanje u dobrovoljnom vatrogasnom društvu. Na pitanje kako njihov DVD prati interese djece u samom vatrogasnom društvu ili na području njegova djelovanja, ispitanici iz obje grupe navode kako su za to vrlo bitni razgovor s djecom i slušanje djece (Č1, Č2, Č3, Č4, G1, G4).

Prvo se kroz razgovor s djecom mora vidjeti kakvi su im interesi [...], i kroz taj razgovor možda se može vidjeti da dijete nema toliki interes samo za operativu nego i za neke druge stvari... (Č4)

Kada imamo bilo kakvo druženje, mi ne pustimo djecu u prostor i onda sjedimo vani i pijemo kavu. Mi smo među njima i onda ih slušaš. Oni su puni ideja, mene osobno oni jako motiviraju i onda sam ja ta koja to pokušava ostvariti. [...] Slušamo ih i slušamo njihove želje i ideje i iz njih izdvajamo što mislimo da je u redu da im se omogući. (G1)

Uvijek im se prilagođavamo. Uvijek im se moraš prilagoditi, ne može se dijete od šest/sedam godina, 10 godina prilagođavati tebi. (G4)

Prilikom istraživanja uočeno je kako ispitanici djecu smatraju važnom za dobrovoljno vatrogasno društvo. Na upit zašto su djeca važna za dobrovoljno vatrogasno društvo, ispitanici su ponudili usuglašene odgovore, a svi su se odnosili na budućnost. Kada djeca odrastu, smatraju ispitanici, društvo dobiva sposobne operativne vatrogasce (Č1, Č3, G1, G2, G3, G4, G5), što je ključ opstanka dobrovoljnog vatrogasnog društva (G1). Dvije ispitanice također navode da su djeca važna za dobrovoljno vatrogastvo jer dio njih vatrogastvo kasnije odabere i kao profesiju (Č3, G1).

Od te djece dobiješ u budućnosti operativne vatrogasce. Ti njih od malih nogu učiš nekim vrijednostima, da se izgrade kao osobe [...], kako rastu kroz to, s

18 godina će većina poželjeti položiti ispit za dobrovoljnog vatrogasca i tako mi dobivamo operativne članove koji kasnije mogu izlaziti na intervencije i obavljati ostale operativne poslove unutar društva. (Č1)

Osim što će postati operativni članovi, dio djece htjet će postati profesionalni vatrogasci. (Č3)

Djeca su prije svega važna jer je to opstanak [dobrovoljnog vatrogasnog] društva. Koji je cilj [dobrovoljnog vatrogasnog] društva koje danas ima članstvo od 50/60 godina i članstvo od 30 godina, a ne bavi se djecom i mladeži? Uskoro, kada ovi od 30 napune 60, oni više nemaju operativnog vatrogasca. Sama svrha opstanka jednog [dobrovoljnog vatrogasnog] društva i vatrogastva općenito je dijete koje je nama došlo sa šest godina i njemu se vatrogastvo sviđa, ono je s nama kroz godine, napuni 18, završi školu, danas/sutra imat će želju postati profesionalni vatrogasac. (G1)

Uglavnom se u DVD ne priključuju ljudi od 40 godina i oni uglavnom ne idu na vatrogasnu obuku, najčešće to krene od pomlatka. Dijete uči, živi s tim, uđe mu pod kožu i to je to. Nije kasno ni da čovjek od 30/40 godina ide na tečaj, ali ljudi onda već imaju obaveze, svoju djecu... ovako je puno lakše. (G4)

Mislim da svako dobrovoljno vatrogasno društvo koje ima dobar lanac od pomlatka, mladeži, pa do operativnih članova, ako se taj lanac nikada ne prekine da će to [dobrovoljno vatrogasno] društvo trajati zauvijek. Čim izgubite djecu i mladež, automatski morate računati da kroz 10/15 godina nećete imati nikoga tko će nastaviti društvo. Smatram da su djeca ključna za opstanak DVD-a. (G2)

Uzevši u obzir odgovore ispitanika, zaključak je kako su djeca vrlo važna za dobrovoljno vatrogasno društvo. Ona su ključna, tvrde ispitanici, za njegov opstanak. Mišljenje je nekih ispitanika da su smještaj dobrovoljnog vatrogasnog društva te broj ponuđenih izvannastavnih

i izvanškolskih aktivnosti na području njegova djelovanja presudni za zainteresiranost djece za članstvo u vatrogasnom društvu. Drugi ispitanici mišljenja su kako količina dostupnih izvannastavnih i izvanškolskih aktivnosti ne utječe na (ne)učlanjenje djece u dobrovoljna vatrogasna društva. Većina spitanika smatra da na broj djece u dobrovoljnim vatrogasnim društvima utječe angažiranost odraslih članova da vatrogastvo učine privlačnim i zabavnim djeci, posvećenost djeci i praćenje njihovih interesa. Kako su mišljenja ispitanika o povezanosti broja djece učlanjenih u dobrovoljno vatrogasno društvo i količini djeci dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti neusuglašena, odbacuje se druga hipoteza: H2 - *Broj djece u dobrovoljnom vatrogasnom društvu ovisi o količini njima dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti.*

3.3.3. Smatraju li ispitanici da aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva potiču pozitivan razvoj djece?

Iduća grupa pitanja postavljena ispitanicima odnosila se na važnost slobodnog vremena za razvoj djeteta, a kako je dobrovoljno vatrogastvo slobodnovremenska aktivnost, cilj je bio otkriti utječu li aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva na razvoj djeteta te je li taj utjecaj pozitivan. Navodeći stajalište autora Anić i Tončić (2014) o važnosti slobodnog vremena jer zauzima 40-50% budnog vremena te Previšića (2000) koji govori o važnosti vanškolskog odgoja u formiranju ličnosti mladih, ispitanici su upitani postoji li utjecaj dobrovoljnog vatrogastva na razvoj mlade osobe te kakav je on. Ispitanici su mišljenja da dobrovoljno vatrogastvo utječe na pozitivan razvoj mlade osobe (Č1, Č4, G1, G2, G3, G4, G5).

Svakako pozitivno utječe. Dijete od malena vidi kako dobrovoljni vatrogasci, iako imaju svoje poslove i obaveze, pomažu drugima. Normalno da će i to dijete težiti tome da pomogne drugima i nastojati biti od pomoći svojem društvu i zajednici, naučiti surađivati s drugima. Razvija se humanitarna strana, želja za pomoći drugima, poboljšava se komunikacija s drugim

osobama jer je vatrogastvo timski rad. Nema u vatrogastvu "ja sâm", to je timski rad. (Č1)

Mislim da svakako pozitivno djelujemo prema njima jer stječu osjećaj odgovornosti. Bez obzira što im mi pomognemo npr. napisati izvještaj, oni sami vode Malu Skupštinu. Primjerice, dali smo im ideje kada smo izrađivali nakit, ali pustili smo ih da sami odrade što su htjeli. Usmjeravamo ih i mislim da ih pozitivno usmjeravamo. Kada je netko slabijeg ponašanja upozoriš ga, ponekad ga moraš i kazniti. Jedna djevojčica je rekla: Obožavam dolaziti na vatrogasce zato što mi se jedino ovdje ne rugaju da sam debela. Mi to ovdje ne toleriramo, svi smo jednaki, i odrasli i djeca. Mislim da se ovdje razvija humanost, odnos prema vršnjacima i prema starijima. (G1)

G2, G3 i G4 se slažu s mišljenjem G1, dok se G5 nadovezuje:

Dobro je to što i od najmanje dobi razvijaju osjećaj odgovornosti i osjećaj jedni za druge. Mi dođemo na natjecanje pa mi dijete od šest godina zna doći, povući me za rukav i reći mi: Gle kako se oni tamo [drugi natjecatelji] ružno ponašaju, kako se ovi rugaju. Dobivaju osjećaj jedni za druge i znaju da se nije lijepo tako ponašati. (G5)

Osim pozitivnog utjecaja dobrovoljnog vatrogastva, mišljenje jednog ispitanika je da je moguć i negativan utjecaj starijih članova na djecu te samim time i na njihov negativan razvoj:

Sve ovisi o tome kakvo je samo [dobrovoljno vatrogasno] društvo u kojem se dijete nalazi i kakvi su članovi, kakvo je vodstvo i koliko oni pridaju

pozornosti kako će [dobrovoljno vatrogasno] društvo izgledati prema van. Ako oni imaju bahati stav, tvrde da su najjači, najmoćniji u društvu [zajednici] u usporedbi s ostalim dobrovoljnim vatrogasnim društvima, automatski se taj bahati stav rađa i u djetetu. A opet s druge strane, kako je Č1 rekla, kada pogledamo taj dobrovoljni aspekt dobrovoljnog vatrogastva, ljudi su u njemu općenito skromni, u DVD-u su prvenstveno radi toga da pomognu DVD-u, a ne da imaju vlastite koristi. U tom slučaju utjecaj je pozitivan. Ako članovi gledaju vlastitu korist, negativno će utjecati na djecu.
(Č4)

Kako bi bolje razumjeli utjecaj dobrovoljnog vatrogastva na razvoj djeteta, od ispitanika se u nastavku tražilo mišljenje o tome kakvo dobrovoljno vatrogasno društvo treba biti da bi se razvile pozitivne, a ne negativne osobine kod djece. Ispitanici u odgovorima navode kako pozitivan primjer pruža dobrovoljno vatrogasno društvo čiji su članovi humani i velikodušni (Č1), čiji članovi surađuju s ostalim dobrovoljnim vatrogasnim društvima, makar su im ta druga vatrogasna društva u nekim trenucima i konkurencija (Č3), pozitivno dobrovoljno vatrogasno društvo (G2, G4) i tolerantno, gdje se članovi međusobno lijepo odnose jer djeca kopiraju odrasle i upijaju kao spužve (G1).

Djeca u Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Črnomerec uče vezove, upoznaju se s opremom, uvježbavaju radnje za natjecanja poput špricanja vode iz brentače, rušenja meta, crtaju, uče o povijesti vatrogastva (Č4)... U Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Granešina djeca se druže, uče kroz igru, pomažu starijima održavati prostorije DVD-a urednima, pohađaju sastanke članova (G1)... Kroz sve ove nabrojane aktivnosti djeca, smatraju ispitanici, uče i stječu određene kompetencije, znanja i vještine. Ispitanici smatraju da aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva utječu na stjecanje sljedećih kompetencija, znanja i vještina:

Timski rad, razvijanje motoričkih sposobnosti. (Č1)

Dobivanje samopouzdanja. (Č3)

Stjecanje osjećaja odgovornosti, urednosti, briga za osobe oko sebe, empatija, znanja iz vatrogasne taktike, poznavanje opreme, znanja iz fizike, kemije i povijesti, učenje vezova, učenje o hijerarhiji članstva, naredbenom lancu te zakonskom okviru vatrogastva. Ima tu od ekonomije do prava i pedagogije. Djeca automatski sve upijaju, kao spužve. (Č4)

Dobra komunikacija, razvijanje motorike, uče sjediti za stolom i objedovati, humano ponašanje, kako pomoći jedni drugima. Od stručnih vatrogasnih znanja uče prevenciju i zaštitu od požara, kako rukovati aparatom za početno gašenje požara, kako ugasiti požar priručnim sredstvima. Također uče kako suzbiti paniku, kako ostati priseban. (G1)

Uče jedni o drugima i međusobno si pomažu. (G5)

Aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva, prema mišljenju ispitanika, utječu na razvoj fizičkih i motoričkih sposobnosti. Osim toga, razvijaju i vrijednosti i vještine koje karakteriziraju društvenu osobu poput dobre komunikacije, empatije, brige o osobama koje ih okružuju. Prisutan je, smatraju ispitanici, i osobni rast u obliku stjecanja samopouzdanja, odgovornosti, urednosti te manira. Osim stručnih vatrogasnih znanja, djeca se kroz vatrogastvo upoznaju i s drugim znanostima i strukama. Zbog toga, navodi jedan ispitanik, djeca stječu brojna znanja koja im mogu koristiti u svakodnevnom životu, ali i u zanimanjima kojima bi se kasnije mogli baviti (Č2). Nabrojana znanja, kompetencije, vještine djeca stječu na različite načine:

Samim dolascima u društvo. Zadaju im se zadaci, igre, ovisi što voditelj pripremi. Također, djeca su u [dobrovoljnom vatrogasnom] društvu, slušaju što ostali pričaju i pitaju što ih zanima, sudjeluju u aktivnostima. (Č1)

Uče kroz suradnju s ostalim članovima. (Č3)

Uče kroz igru, vježbe i kroz ono što vide od nas. (G5)

Uče slušajući komunikaciju nas voditelja međusobno, kroz komunikaciju voditelja i djece. (G2)

Djeca starija od 12 godina uče i kroz osposobljavanja za voditelja vatrogasne mladeži Hrvatske vatrogasne zajednice. (G1)

Promatrajući odgovore ispitanika, može se uočiti kako je mišljenje članova kako djeca u dobrovoljnom vatrogasnom društvu uglavnom uče kroz igru, u interakciji s ostalim članovima, promatrajući odrasle članove. Odgovor kako djeca uče promatrajući odrasle članove oslanja se na teoriju socijalnog učenja Alberta Bandure - učenje opservacijom, točnije modeliranjem (Vizek Vidović i sur., 2003). S obzirom da su ispitanici nekoliko puta kroz istraživanje spomenuli kako djeca ih djeca u dobrovoljnom vatrogasnom društvu *kopiraju i upijaju kao spužve*, zanimljivo je istražiti i prisutnost učenja modeliranjem u dobrovoljnom vatrogastvu. Ispitanicima je postavljeno pitanje kojim se istražuje njihovo mišljenje o prisutnosti učenja modeliranjem u dobrovoljnom vatrogastvu te koje se to kompetencije i socijalne vještine na taj način sjeću. Članovi su se složili kako je učenje modeliranjem prisutno u dobrovoljnom vatrogastvu (Č1, Č2, Č3, Č4, G1, G2, G3, G4, G5). Dok ispitanici Dobrovoljnog vatrogasnog društva Črnomerec spominju učenje stručnih i praktičnih znanja o vatrogastvu (Č1) te dobre komunikacije (Č3), ispitanici Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina navode i konkretne primjere učenja modeliranjem.

Počevši od tolerancije svakog člana do dobrog ponašanja, [...] humanosti. To stječu od voditelja [vatrogasne mladeži]. Mislim da je njima voditelj uzor kojeg gledaju, kakvi bi jednoga dana htjeli postati. [...] Manje/više učenje je po modelu. Mlađi uče od starije djece, starija djeca su učila od još starije djece. Djeca su spužve koje nas gledaju i uče od nas. Kada se održavaju vježbe za djecu mi gledamo da se ne puši pred njima, da se izbjegne negativan utjecaj. (G1)

U vatrogastvu je sve po modelu. Djeca moraju vidjeti kako se neka vježba odrađuje, treba im model po kojem mogu izvesti vježbu. (G2)

Ovdje se najmanje uči iz knjige. (G3)

Mišljenje je ispitanika da aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva utječu na pozitivan razvoj djeteta. Dijete kroz vatrogasne aktivnosti te promatrajući interakciju između ostalih članova dobrovoljnog vatrogasnog društva razvija osjećaj za humanost i toleranciju. Ispitanici ističu kako se u dobrovoljnom vatrogastvu pretežito uči modeliranjem, pa se tako djeca uče odgovornosti, dobroj komunikaciji, poštovanju te timskom radu. Mišljenje ispitanika potvrđuje treću hipotezu: H3 - *Aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva pozitivno utječu na razvoj djece.*

3.3.4. Smatraju li ispitanici kako voditelji vatrogasne mladeži posjeduju potrebne pedagoške kompetencije?

Ispitanicima su naposljetku postavljena pitanja koja se istražuje njihovo mišljenje o pedagoškim kompetencijama voditelja vatrogasne mladeži. Kompetencije su, nalazimo kod Palekčića (2015, 358), "formalne vještine koje nadilaze pojedina područja". Učitelj koji je pedagoški kompetentan dobro se osjeća u svojoj učiteljskoj ulozi, a sebe smatra osobom koja ima kontrolu nad vlastitim pedagoškim djelovanjem te nad odnosom s učenicima i roditeljima (Milanović i sur., 2000; u: Kostović-Vranješ i Ljubetić, 2008). Brust Nemet (2013, 82) navodi pedagoške kompetencije suvremenog učitelja: osobna, predmetna, komunikacijska, didaktično-metodička, refleksivna, socijalna, emocionalna, interkulturalna, građanska kompetencija.

Prije nego nastavimo s analizom i interpretacijom istraživanja, pogledajmo zanimanja kojima se ispitanici bave. U Tablici 3 vidljivo je kako su ispitanici različitih zanimanja i struka. Niti jedan ispitanik nije pedagoške ili tome slične društvene struke. Daljnjim pitanjima koja su postavljena ispitanicima istražiti će se njihovo mišljenje o posjedovanju pedagoških kompetencija kod voditelja vatrogasne mladeži.

Tablica 3 Zanimanja ispitanika

Ispitanik	Zanimanje
Č1	Studentica vojnog inženjerstva
Č2	Geodetski tehničar
Č3	Studentica veterine
Č4	Student komunikacijskog menadžmenta
G1	Ekonomistica
G2	Vatrogasac
G3	Kuhar
G4	Strojarski tehničar
G5	Sanitarni tehničar

Na upit tko se u njihovom vatrogasnom društvu bavi aktivnostima za djecu, ispitanici odgovaraju kako su aktivnosti za djecu uglavnom obaveza voditelja vatrogasne mladeži (Č1, Č4, G1, G3), a indirektno to je i obaveza svih ostalih članova (Č1). Članovi Dobrovoljnog vatrogasnog društva Čnomerec i Granešina redovito pohađaju osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži koji je u organizaciji Hrvatske vatrogasne zajednice. U Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Čnomerec trenutno je pet osposobljenih voditelja vatrogasne mladeži. I dok tih pet voditelja nema ekipu s kojom bi vježbali, s obzirom da petero djece nije dovoljno za ekipu, ispitanica Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina ističe kako u njenom DVD-u imaju toliko djece da nemaju dovoljan broj voditelja vatrogasne mladeži koji bi s njima vježbali. Imaju otprilike osam do 10 osposobljenih voditelja, ali ispitanica ističe kako je papir, kao potvrda osposobljenosti za voditelja mladeži, za nju nebitan jer ima voditelja koji se prijavljuju na osposobljavanje samo da bi dobrovoljno vatrogasno društvo dobilo bodove¹⁴ od Vatrogasne zajednice Grada Zagreba. Također, ispitanica ističe kako je za nju bitnije da voditelj mladeži ima volje provoditi aktivnosti za djecu, nego da je prošao osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži. Dio ispitanika na kojima je istraživanje provedeno prošlo je spomenuto osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži, stoga im je postavljeno pitanje

¹⁴ Vatrogasna zajednica Grada Zagreba dodjeljuje financijska sredstva dobrovoljnim vatrogasnim društvima sukladno broju bodova koje su u prethodnoj godini ostvarili

o temama koje su zastupljene prilikom osposobljavanja, jesu li među njima i neke teme koje pripadaju području pedagogije. Dvoje ispitanika (Č3, G4) smatraju kako je zastupljeno mnogo tema iz područja pedagogije, dok drugi smatraju da osposobljavanje nije dobro organizirano jer ga ne provode osobe iz pedagoške struke. Ispitanici koji su na početku smatrali kako je tijekom osposobljavanja zastupljeno mnogo pedagoških sadržaja promijenili su mišljenje kada su čuli odgovore ostalih sudionika fokus grupa. Isto tako, dvoje ispitanika navodi kako su metode predavača bile podosta zastarjele (Č4, G1)

Više/manje cijeli tečaj se bazira na toj pedagogiji rada s djecom i načinu edukacije. Neke teme su: vrste učenja djece, sredstva kojima se mogu učiti djeca poput prezentacije, preko laptopa, cd-a ili usmeno, načini prenošenja informacija i kako poticati djecu na učenje. (Č3)

Do sada je dosta fokusa stavljano na vatrogasne igrice, [...] kako napisati novinski članak, što više nema smisla u radu s djecom. Bilo je dosta priče o odlasku na logorovanja, što je u Zagrebu rijetko koje društvo radilo s djecom. Možda su se na osposobljavanju obrađivale teme koje nemaju smisla, a malo manje se baziralo na pedagoškom pristupu djeci i davanja primjera iz prakse [...]. To je ovisilo o kompetenciji predavača. Bilo je dosta predavača starije dobi čije su metode... ružno je reći, ali zastarjele. Ove godine održan je seminar koji je bio organiziran na potpuno drugačiji način. Predavači koji su bili puno mlađi bili su kompetentniji i u odabiru informacija koje su prenosili i u načinu njihova prenošenja. Bilo je jako puno praktičnih primjera, puno pedagogije i psihologije. Međuostalim, predavač je bila stručna osoba. Teme koje su bile zastupljene su rad djece u grupi, komunikacija s djecom. Bila je i vježba gdje smo na papiriće napisali probleme s kojima smo se susreli u radu s djecom, izvlačili smo papiriće i grupno raspravljali što bi se moglo napraviti u toj situaciji. Na taj način nas je predavačica usmjeravala na načine pristupanja djeci, što učiniti itd. (Č4)

Na osposobljavanju je bilo dosta pedagoških tema. Govori se kako reagirati na dječje postupke, koje su naše zadaće, spominje se odlazak na izlete, ako dijete nešto napravi ne smije se derati ili vikati na njega, u slučaju da je potrebna kazna dijete može npr. skupiti opremu zajedno s voditeljem. (G4)

Osobno smatram da osposobljavanja nisu dobro organizirana... Smatram da predavači za voditelje mladeži nisu osposobljeni ljudi. Hrvatska vatrogasna zajednica i Vatrogasna zajednica Grada Zagreba bi trebale uzeti stručne ljude čije je to područje rada, a ne ljude iz dobrovoljnog vatrogastva koji su pročitali jednu literaturu i iz nje napravili PowerPoint prezentaciju. Mislim da bi puno bolje bilo da su stručne osobe uključene u predavanja, npr. pedagog i psiholog. On (pokazuje na G4) je strojarski tehničar, ona (pokazuje na G5) je sanitarni tehničar, ja sam ekonomista. Ja možda imam najviše iskustva jer imam svoje osobno iskustvo, svoju djecu. Ali oni koji to nemaju, mladi, a poželjno bi bilo imati mlade voditelje jer su djeca zadovoljnija kada imaju mladog voditelja, trebalo bi im omogućiti da imaju predavanje s pedagogom koji će objasniti kako pristupiti djetetu, psihologom koji će objasniti kako funkcionira dijete od 10 godina i dijete od 17 godina. Kroz to osposobljavanje prolazimo i prvu pomoć kod čovjeka kojemu to nije struka. Bilo bi puno bolje da su uključeni stručni ljudi sa svojih područja. (G1)

G4 izražava slaganje s G1.

Seminar za voditelje mladeži u lipnju ove godine vodila je stručna osoba. Bili su sasvim drugačiji primjeri i pristup djeci nego do sada. (G2)

Mislim da bi nam više koristilo stručno osposobljavanje nego ovakvo unutar članova dobrovoljnih vatrogasnih društava. Ima dosta roditelja koji u društvo dovedu dijete zato što je povučeno, možda ima roditelja koji dovedu djecu

koja imaju i neku dijagnozu, a nama to ne kažu. Onda si nepripremljen i ne znaš kako ćeš. (G1)

Iako neke teme iz područja pedagogije možda i jesu zastupljene, odgovori ispitanika upućuju na nezadovoljstvo osposobljavanjem. Najviše spominju predavače koji nisu stručni te ne prate aktualno stanje u društvima. Premda su neki ispitanici već u prethodnim odgovorima dali naslutiti kakvo je njihovo mišljenje o korisnosti osposobljavanja za voditelja vatrogasne mladeži, ispitanicima je postavljeno pitanje o tome koliko im je osposobljavanje pomoglo u radu i ophođenju s djecom. Odgovori ispitanika upućuju na beskorisnost osposobljavanja (Č3, Č4, G1, G2, G4, G5).

Osobno mi osposobljavanje za voditelja mladeži nije nimalo pomoglo. [...] Zapravo je ovaj tečaj za voditelja vatrogasne mladeži koji sam prošao prije nekoliko godina bila formalnost. Ali seminar na kojem sam bio ove godine, gdje sam zapravo više bio kao predavač nego kao sudionik, bio je potpuno drugačiji. (Č4)

Ne mogu reći da mi je [osposobljavanje] nešto pretjerano pomoglo, ali ne mogu reći ni da sam pretjerano radila s djecom. (Č3)

Nema ti to [osposobljavanje] što pomoći. Ideš tamo, slušaš te osnovne stvari koje ti tamo kažu. Kao što G1 kaže, nisu to stručne osobe, oni su iz svog osobnog iskustva i čitanjem literature došli do nekakvih zaključaka. (G4)

Samo dobiješ papir. Meni nije pomoglo. Ja imam dvije mlađe sestre, bratića i sestričnu. Više sam se naučila kroz život kako s manjom djecom nego kroz samo osposobljavanje. (G5)

Oni će djecu grupirati i reći kakva su. Ne! Svako dijete je individualno i svako dijete drugačije razmišlja i svakome se treba pristupiti drugačije. To je

jednostavno, djeca nisu ista, ne mogu biti ista, nitko od nas ne može biti isti.
(G4)

Na osposobljavanju se daju samo najvažnije smjernice na koje bi svatko od nas voditelja trebao obratiti pozornost. (G2)

Tamo se govori što nositi na jednodnevni izlet, na višednevni izlet, prolaze se pravila ponašanja u kampu, o postojanju vizualnih, audiovizualnih sredstava... Više su to osnovice gdje ne dobiješ ono potrebno. Svakim danom sve se više i više stvari mijenjaju, zakoni i prava djeteta. Dijete od šest godina prije 10 godina nije isto kao dijete koje danas ima šest godina, velika je razlika. Nismo dobili nikakve smjernice od Hrvatske vatrogasne zajednice niti Vatrogasne zajednice Grada Zagreba o Općoj Uredbi zaštite osobnih podataka. Ne znamo što smijemo, a nama kampovi traju mjesec dana. (G1)

Ti ne znaš što smiješ, ne znaš smiješ li slikati djecu. (G2)

Informacije nisu u korak s vremenom, jedno te isto predavanje za voditelja vatrogasne mladeži vrti se otkako sam ja to položila prvi puta prije osam godina, iste su rečenice. U međuvremenu se mnogo stvari promijenilo, a predavači su isti i taj naučeni tekst prepričavaju godinama. (G1)

Djeca se mijenjaju, a predavači vjerojatno sve manje rade s djecom ili možda uopće ne rade. (G5)

Na upit je li osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži dobro koncipirano, misle li da neki sadržaji nedostaju ili da su neki sadržaji osposobljavanja višak ponovno dolazi do izražavanja nezadovoljstva ispitanika (Č2, Č3, Č4, G1, G4, G5).

U starom osposobljavanju mnogo toga nedostaje. Primjerice kako se nositi s problemima same djece. Ako se o tome na osposobljavanju pričalo pola sata,

puno sam rekla. Dosta ljudi dođe na osposobljavanje i ne znaju se ponašati s djecom, a kamoli s djecom koja imaju neke veće probleme, npr. u obitelji. Ljudi nisu osposobljeni da se bave time. (Č3)

Nije dobro koncipirano. (G4)

Viška sadržaja nema, ali mnogo toga nedostaje. (G1)

S G1 slaže se i G5. G1 ističe kako viška sadržaja nema, dok u odgovoru Č4 možemo uočiti kako smatra da su neke teme zastupljene u osposobljavanju nepotrebne.

Do sada se i dosta fokusa stavljalo na te neke vatrogasne igrice i jedna nepotrebna tema bila je kako se piše novinski članak, što više nema smisla u radu s djecom. Bilo je dosta priče o odlasku na logorovanja, što je u Zagrebu rijetko koje dobrovoljno vatrogasno društvo radilo s djecom. Možda su se na osposobljavanju obrađivale teme koje nemaju smisla, a malo manje se baziralo na pedagoškom pristupu djeci i davanja primjera iz prakse. [...] Što se tiče vatrogasnih igrica, hvala Bogu Internet nam je na svakom koraku pristupačan i kad nam ponestane mašte za neku igricu, uvijek možemo pitati Google za pomoć. U novom načinu provođenja osposobljavanja najviše mi je pomogla razmjena iskustava, tj. okrugli stol. (Č4)

Mišljenje je ispitanika, sudeći prema njihovim odgovorima, da je osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži zastarjelo i nije od pomoći članovima koji izvršavaju zadatke povezane s aktivnostima za djecu. S druge strane hvale seminar za voditelje vatrogasne mladeži koji je u lipnju 2018. godine organizirala Vatrogasna zajednica Grada Zagreba, ali Č4 ističe kako se u ostatku Hrvatske i dalje provodi osposobljavanje kao i do sada. Upitani o zadacima voditelja vatrogasne mladeži, ispitanici su nabrojali mnoge aktivnosti za djecu u samom društvu, ali i izvan društva.

Mora raditi s djecom unutar DVD-a. Kada su djeca ovdje, prvenstveno se voditelj mora pobrinuti za to što će se raditi s djecom, on je odgovoran za njih. (Č1)

Mora odgajati djecu. (Č3)

Primjerice, u kampovima koji traju tjedan dana voditelj je odgovoran za djecu. Kada djeca dođu s problemom, mora im znati pomoći, dati savjet, usmjeriti dijete da se nosi s problemom. (Č1)

Ili barem znati poslati dijete nekome tko će znati riješiti problem. (Č3)

Slažem se! Osim nabrojanog tu su i prezentacije po školama te pokazne vježbe u školama i vrtićima. S obzirom da se voditelji i djeca dosta zbliže, voditelj u svakom trenutku mora biti dostupan djetetu, pa i ako se u tom trenutku ne nalazi u DVD-u. On je uzor djeci. To je velika odgovornost, ali osoba koja se odluči baviti s mladeži i djecom mora voljeti raditi s djecom. (Č4)

Organiziraju se i roditeljski sastanci kroz godinu, roditelji bi trebali upoznati ljude s kojima njihova djeca provode vrijeme. Ako djeca idu u kampove, roditelji možda napomenu voditelju neku osobitost vezanu za dijete koja ne postoji nigdje za označiti, a voditelju je korisna. (Č1)

Od voditelja se prije svega očekuje odgovornost. Očekuje se da kažeš roditeljima ako dijete šmrca jer se možda prehladilo, da paziš da je dijete na sigurnom, da pripaziš je li žedan i mora li na wc. Sve čega se možeš sjetiti da je netko o tebi brinuo dok si bio mali, tako moraš i ti. Organiziramo vježbe za djecu. Najčešće voditelji sazivaju sastanke i brinu o svemu - o ljetovanjima, seminarima, temama, pozivanju djece na sastanke, kupovini opreme za djecu. (G4)

Vodiš brigu kao da su ta djeca tvoja i ti sad imaš apsolutno svu odgovornost za njih. (G5)

Nakon što voditelj dobije ekipu, on je odgovoran za nju. Mi voditelji se čujemo između sebe i dogovaramo sve što treba organizirati. Voditelj je zadužen za vježbanje ekipa, da pripremi prostor za vježbanje, da brine o djeci tijekom vježbi. Voditelji su i roditelji i nastavnici i pedagozi, njihova uloga je da su sve što im treba dok su ovdje. (G1)

Radimo i pokazne vježbe s djecom, idemo s djecom na more, u kampove kao voditelji. Ali tamo nisu samo naša djeca, nego i iz ostalih dobrovoljnih vatrogasnih društava. (G2)

Kada se provodi zajednička vježba više DVD-a organiziramo i nekakvo natjecanje za djecu. (G5)

I nije samo vježbanje u pitanju. Pokušavamo da se djeca što više druže. Nama je cilj da se prijatelje, da uvijek imaju gdje doći i igrati se. (G4)

Tu je i rad s roditeljima, roditeljski sastanci. (G3)

Roditeljski sastanci jako su bitni. (G1)

Svi su ispitanici suglasni kako je suradnja voditelja vatrogasne mladeži i roditelja vrlo važna. Roditeljski sastanci važni su za informiranje roditelja o aktivnostima i izletima. Također, i individualna suradnja je nužna jer u tim situacijama roditelji s voditeljima podijele informacije koje ne bi podijelili pred ostalim roditeljima, a značajne su za voditelja vatrogasne mladeži prilikom vođenja djece na izlet (Č1, G1). Prema odgovorima ispitanika može se uvidjeti da su zadaće voditelja vatrogasne mladeži mnogobrojne i sveobuhvatne. Ispitanici su među zadaćama nabrojali i prezentacije u školama te pokazne vježbe u školama i vrtićima. S obzirom da su na nabrojanim prezentacijama i vježbama prisutna i djeca te s obzirom da su vatrogasci u posljednje vrijeme sve više medijski eksponirani, ispitanici su upitani kako djeca, bilo djeca u prolazu ili djeca iz njihovog vatrogasnog društva, doživljavaju vatrogasce. Odgovori ispitanika upućuju na pozitivne reakcije i divljenje (Č1, Č3, G1, G2, G3, G4, G5).

Doživljavaju nas na način: Vau, vatrogasci! (Č1)

Smatraju nas herojima. (Č3)

Samo s veseljem. (G4)

S uzbuđenjem, pogotovo mala djeca. Kada vide vatrogasno vozilo kažu: Joj gle kakav oni imaju kamion, vidi ovo i mi imamo u DVD-u! (G5)

Pozitivno je iskustvo i kada si u civilnom autu. Prolaziš a oni ti mašu, viču za tobom po cesti, zovu te! (G1)

Djeca jako pozitivno doživljavaju vatrogasce i dive im se. Kada u Javnoj vatrogasnoj postrojbi imamo dane otvorenih vrata, taj dan kroz postrojbu prođe pet do 10 tisuća djece. Vidi se da im je vatrogastvo interesantno. (G2)

Pozitivno iskustvo je i kada nam dođu vrtići u posjetu, pa nam tete prepričavaju da su djeca cijelo popodne pričali o vatrogascima. (G1)

Pa nam i dječji radovi stižu u DVD. (G5)

Osim pozitivnih reakcija i divljenja, ispitanici spominju da ih djeca doživljavaju kao prijatelje (G1, G3, G4, G5).

U dosta slučajeva doživljavaju nas kao prijatelje. G5 i ja vodimo najmanju djecu, od šest do 10 godina. Nekada kada pričam s njima, kao da pričam s prijateljima koje znam cijeli život. (G4)

Lijepo je to kada ti dođu: [nadimak G4], mogu ti ispričati što je danas bilo u školi? (G1)

I veli: danas sam dobio pet ili danas sam pisao ispit ili bilo što drugo. (G4)

Sjedim doma i pijem kavu, a mala djeca iz DVD-a prolaze, mašu mi i viču:

Bok! (G3)

U izjavama ispitanika može se uvidjeti da smatraju kako imaju prijateljski odnos s djecom. Osim što djeca vatrogasce doživljavaju s divljenjem i što im se vesele, djeca i poštuju vatrogasce (Č4). U Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Granešina svi se članovi zovu imenom (G1, G4), no djeca poštuju ostalu djecu (G1) i starije članove društva (G1, G3, G4).

Smatram da je prisutna određena doza strahopoštovanja prema ljudima u uniformi općenito. (Č4)

G2 je predsjednik našeg dobrovoljnog društva, djeca su s njim na "ti", sa svima su na "ti" iz našega društva i zovemo se imenom. Osim starijim veteranima, njima će se obratiti sa "vi". Znaju da se nikoga od nas ne moraju bojati, da svakome od nas mogu prići sa svakim problemom. Ali opet imaju to poštovanje prema nama. (G1)

S obzirom da su ispitanici izrazili mišljenje da djeca poštuju vatrogasce, postavljeno im je pitanje uviđaju li djeca iz njihovog društva njihove savjete i iskustvo te kako se odnose prema iskusnijim vatrogascima. Dok se ispitanici Dobrovoljnog vatrogasnog društva Čnomerec slažu da se djeca prema starijim članovima odnose s poštovanjem, ali im se nemaju potrebe obratiti ukoliko ih njihov voditelj dobro vodi (Č4), ispitanici druge fokus grupe, Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina, smatraju da djeca uvažavaju njihovo mišljenje, ali će, u slučaju kakve dvojbe, odgovor tražiti od iskusnijih operativnih vatrogasaca (G1).

U DVD-u djeca, pogotovo mlađa djeca, najčešće rade s voditeljima koji s njima uspostavljaju kontakt, pa i nemaju baš toliki kontakt s ostalim članovima društva. Ukoliko voditelji vatrogasne mladeži odrađuju dobar posao, dijete se nema potrebe obratiti drugim članovima s pitanjem. Uvijek će se obratiti voditelju zato što znaju da je on tu za njih. Prema ostalima će se odnositi sa strahopoštovanjem. Ne mora nužno biti sa strahopoštovanjem, znači s poštovanjem. Zapravo neće se imati potrebe obratiti nekome drugome, osim ako voditelja u tom trenutku nema. Sve ovisi kako je društvo koncipirano i koliko društvo ima članova. Nama se zna dogoditi, kako imamo malo članova, da svi radimo s djecom, pa onda je i normalno da se djeca svima mogu obratiti u svakom trenutku. A i o članovima ovisi kako će se postaviti prema djeci, hoće li biti prijateljski raspoloženi i otvoreni. (Č4)

U slučaju da trebaju nešto pitati, bez obzira što sam ja najviše s njima, neće doći meni, nego će prići G2 ili G3 i postaviti im pitanje. Oni su ipak iskusni operativni vatrogasci, profesionalni vatrogasci. Doći će ih pitati i saslušati ih, još jednom provjeriti naučeno. (G1)

Uvažavaju i cijene naše mišljenje. Bilo što da ih interesira, uvijek pitaju. (G2)

Za kraj, ispitanicima je postavljeno pitanje postoji li nešto što u istraživanju nije spomenuto, a smatraju važnim za temu.

Mislim da smo sve prošli. Nadodao bih jedino da mi [DVD Črnomerec] možda nismo najprezentativniji primjerak kako raditi s djecom, više smo primjer kakvih problema imamo pri pronalaženju djece, budući da smo u centru grada. (Č4)

Najvažnija je motivacija koju imaš za rad s vatrogasnom mladeži i mogućnost da djeci omogućiš sve što trebaju. Nažalost, naše društvo je neprihvaćeno u

lokalnoj zajednici. Imamo jako dobre rezultate s djecom i imamo veliki broj djece, ali lokalna zajednica za to jednostavno nema sluha. U našoj zajednici nije prihvaćen rad u humanitarnom smjeru. Ljudi ne cijene volontiranje, besplatni rad. Kod nas vatrogastvo nije dio sportske aktivnosti, bez obzira što su zastupljene određene vježbovne radnje, što djeca trče štafete. Mi nismo sportska disciplina, imamo gradska natjecanja, regionalna, državna. Svake četiri godine održava se natjecanje za odrasle, svake druge godine za djecu i mladež, svake godine održava se Kviz-natjecanje u gradu, Sportska televizija niti jednom nije došla popratiti te događaje. Još uvijek je vatrogastvo hitna služba koja djeluje prilikom požara, tehničke ili druge intervencije. Još uvijek se ne zna pozadina vatrogastva, da se mi cijele godine nečime bavimo. (G1)

Ostali ispitanici DVD-a Črnomerec složili su se sa Č4, dok su se ispitanici DVD-a Granešina složili s G1. U završnim riječima ispitanika ponovo možemo uočiti spominjanje teškoće pronalaska članova u gradu (Č4) te neprihvaćenost dobrovoljnog vatrogastva od strane lokalne zajednice (G1). Ispitanica se osvrnula i na problem financiranja dobrovoljnog vatrogastva. Dok nogometni klubovi, čija se članarina naplaćuje, dobivaju opremu i novčane donacije od lokalne zajednice, Dobrovoljno vatrogasno društvo Granešina, koje ne naplaćuje članarinu i čiji voditelji mladeži volonterski odrađuju sve aktivnosti u društvu, kao i one povezane s djecom, ne dobivaju nikakvu novčanu pomoć od lokalne zajednice. Navodi ispitanice zanimljivi su jer nameću pitanje koliko je rad dobrovoljnih vatrogasaca u društvu prihvaćen i cijenjen. Ako uzmemo u obzir da dobrovoljna vatrogasna društva organiziraju aktivnosti kojima djecu sklanjaju s ulice, zašto te aktivnosti u lokalnoj zajednici nisu prepoznate kao pozitivne? Dobrovoljno vatrogasno društvo je neprofitna udruga, no i dalje su društvu potrebna sredstva kako bi osigurao opremu i prostor za djecu. Smatram da je ovo tema koja je zanimljiva za daljnja istraživanja iz područja pedagogije slobodnog vremena, sociologije, psihologije...

Posljednjom grupom pitanja kojom se istraživalo postojanje pedagoških kompetencija voditelja vatrogasne mladeži utvrđeno je da postoji osposobljavanje za voditelja vatrogasne

mladeži u organizaciji Hrvatske vatrogasne zajednice kojem su pristupili neki od ispitanika. Ispitanici su se izjasnili kako su prilikom osposobljavanja zastupljene neke teme iz područja pedagogije. Međutim, ispitanici su mišljenja kako osposobljavanje nije od velike koristi voditeljima vatrogasne mladeži jer ga ne provode stručne osobe, već osobe koje su članovi dobrovoljnih vatrogasnih društava. Osim što smatraju da im osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži nije odveć pomoglo u ophođenju s djecom, ispitanici su mišljenja kako osposobljavanje nije dobro koncipirano jer nedostaje mnogo sadržaja iz područja pedagogije i psihologije. Ti sadržaji naročito bi im koristili jer obaveze voditelja vatrogasne mladeži ne obuhvaćaju samo uvježbavanje vatrogasnih radnji s djecom, već su im potrebni i u pristupanju i komunikaciji s djecom različitih uzrasta, od šest do 18 godina, pripreme i provođenje izleta, za pripremu sadržaja i predavanja za djecu u vrtićima i školama, za uspješnu komunikaciju s roditeljima... Mnogo je aktivnosti kojima se voditelji vatrogasne mladeži bave, smatraju ispitanici, a čije bi provođenje bilo lakše i kvalitetnije kada bi bolje poznavali pedagoške sadržaje. Već je ranije spomenuto da nijedan ispitanik nije pedagoške ili slične struke. Kako voditelji vatrogasne mladeži gotovo svakodnevno provode aktivnosti za djecu, nužno je omogućiti im adekvatno osposobljavanje pod vodstvom stručne osobe. Potvrđena je i četvrta hipoteza: *H4 - Voditelji vatrogasne mladeži nemaju potrebne pedagoške kompetencije.*

Zaključno, mišljenje je ispitanika da se djeca, kao i odrasli, u dobrovoljna vatrogasna društva pridružuju jer je neka njima bliska osoba već učlanjena u društvo. Ispitanici su temeljem vlastitih primjera te temeljem primjera djece iz svojih vatrogasnih društava usuglašeni da se djeca u dobrovoljna vatrogasna društva učlanjuju po preporuci člana obitelji ili bliskog prijatelja. Rijetko se, slažu se ispitanici, događa da se u DVD učlani osoba koja ondje nema člana obitelji ili prijatelja. Najčešće se u dobrovoljno vatrogasno društvo učlanjuju djeca članova ili prijatelji djece koja su već članovi. Ipak, ispitanici upozoravaju kako se zna dogoditi i da roditelji u dobrovoljno vatrogasno društvo učlane dijete koje dobrovoljno vatrogastvo ne zanima, što nije dobro ni za dijete ni za dobrovoljno vatrogasno društvo.

Kako su u istraživanju sudjelovali ispitanici iz vatrogasnog društva smještenog blizu središta grada s vrlo malim brojem učlanjene djece i ispitanici iz vatrogasnog društva smještenog na rubnom djelu grada s jako velikim brojem djece u članstvu, zanimljivo je bilo istražiti mišljenje članova o čimbenicima koji utječu na broj djece u dobrovoljnom vatrogasnom društvu. Ispitanici iz DVD-a Črnomerec koje ima svega petero djece spomenuli su smještenost društva u središtu grada i postojanje ponude velikog broja slobodnih aktivnosti na području Črnomerca kao otegotne okolnosti za njihovo dobrovoljno vatrogasno društvo. Ipak, u fokus grupi provedenoj u tom DVD-u izraženo je i mišljenje kako je za malen broj djece u njihovom vatrogasnom društvu kriva nedovoljna angažiranost članova oko aktivnosti za djecu. Upravo angažiranost voditelja vatrogasne mladeži ispitanici Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina smatraju zaslužnim za veliki broj djece u njihovom DVD-u. Ne slažu se kako je mali broj slobodnovremenskih aktivnosti koje su dostupne djeci na području Granešine razlog za povećan interes djece za učlanjenje u taj DVD. Ispitanici su nekoliko puta istaknuli kako je važna motivacija za organizaciju kvalitetnih aktivnosti *za i s* djecom kako bi djeca osjetila da su njihove ideje i želje važne i prihvaćene. Poštivanje djetetove osobnosti te njegov doprinos donošenju odluka koje se tiču njega samoga znači poštivanje participativnih prava djeteta (Lansdown, 1994; u: Polić, 2015). Osim participativnih prava djeteta možemo, prema izjavama ispitanika, zaključiti da je prisutno i poštivanje skrbnih i zaštitnih prava djeteta. Ispitanici su u diskusiji spomenuli kako se djeci treba omogućiti mjesto za igru, mjesto za razgovor, mjesto na kojem se osjećaju dobrodošlo i sigurno, što upućuje na poštivanje skrbnih prava koje karakterizira briga i skrb o djeci te osiguravanje uvjeta za djetetov razvoj (ibid.). Zaštitna prava djece podrazumjevaju zaštitu od svih oblika diskriminacije i nasilja nad djetetom (ibid.). Poštivanje zaštitnih prava daje se naslutiti iz izjava ispitanika kako su sva djeca, kao i odrasli članovi u društvu jednaki te kako ne toleriraju nikakav oblik diskriminacije, kao i u primjeru ispitanice koja navodi da je jedna djevojčica rekla kako voli dolaziti na vatrogasce jer joj se jedino tamo ne rugaju da je debela.

S obzirom da se dobrovoljnim vatrogastvom kao slobodnovremenskom aktivnošću bave djeca diljem Hrvatske, promatran je i utjecaj aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva na razvoj djece. Mišljenje je ispitanika da su aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva korisne jer djeca

stječu razna korisna znanja iz područja prve pomoći, protupožarne zaštite, ali i iz znanosti poput fizike i kemije. Navode i kako bavljenje vatrogasnim aktivnostima kod djece utječe na razvoj motorike, a prednost su i fizičke aktivnosti kojima se djeca pritom bave. Također, baveći se dobrovoljnim vatrogastvom djeca stječu osjećaj empatije, humanosti, tolerancije i urednosti, a uče se i odgovornosti, zajedništvu, timskom radu... Kako se u osnovnoj školi timski rad vrlo često primjenjuje (Nastavni plan i program, 2006), a kako su ispitanici naveli i druge pozitivne ishode sudjelovanja u aktivnostima dobrovoljnog vatrogastva, zaključak je kako su vještine i znanja stečena aktivnostima dobrovoljnog vatrogastva izvrsna priprema djece za daljnje obrazovne i socijalne izazove. Stajališta ispitanika upućuju na odgojnu i obrazovnu funkciju aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva. S obzirom da ispitanici smatraju da djeca u dobrovoljnom vatrogastvu uče modeliranjem, promatrajući starije vatrogasce, stariji članovi moraju brinuti da vlastitim ponašanjem postavljaju što bolji primjer mlađim članovima. U protivnom, navode ispitanici, ukoliko djeca vide primjer bahatosti i koristoljublja, može doći i do negativnog utjecaja na njihov razvoj. Osim učenja modeliranjem, ispitanici u nekoliko navrata spominju i učenje kroz igru. Igra je vrijeme značajno za učenje i socijalizaciju djeteta (Zagorac, 2006). Autorica Miljak (2009) tvrdi kako većina odgajatelja i roditelja smatra da je igra sve što dijete radi, dok istraživači dječje igre smatraju da dijete provede malo vremena igrajući se. Dijete, kroz ono što odgajatelji i roditelji kod vrlo male djece smatraju igrom, razvija motoričke i manipulativne sposobnosti, a kasnije, kroz simboličku igru, dijete počinje koristiti igračke kao simbole za realne predmete, čime na prirodan način uče i razumiju svijet oko sebe (ibid.). I Šagud (2002) spominje novije teorije koje naglašavaju ulogu igre u cjelokupnom razvoju djeteta. Shvaćanje važnosti dječje igre i njeno poticanje pozitivan je primjer djelovanja ispitanika.

Premda ispitanici znaju da djeca, posebice najmanja, uče modeliranjem i kroz igru, mišljenja su da voditelji vatrogasne mladeži prilikom osposobljavanja ne stječu potrebne pedagoške kompetencije. Smatraju kako su u osposobljavanju za voditelja vatrogasne mladeži koje provodi Hrvatska vatrogasna zajednica nedovoljno zastupljeni sadržaji iz pedagogije. Teme koje se prilikom osposobljavanja obrađuju ispitanici smatraju zastarjelima i beskorisnima. Osim sadržajima, nezadovoljni su i predavačima koji, tvrdi jedna ispitanica, već godinama

recitiraju iste naučene rečenice. Umjesto toga, voljeli bi da osposobljavanje provode osobe koje su za to odgovarajuće struke. Smatraju da je to važno jer u dobrovoljnim vatrogasnim društvima provode aktivnosti s djecom različitog uzrasta te, osim s djecom, komuniciraju i s roditeljima.

Iako smatraju da građani nisu dovoljno upoznati s aktivnostima dobrovoljnog vatrogastva, mišljenje je ispitanika kako djeca poštuju vatrogasce, doživljavaju ih pozitivno, raduju im se, a pristupaju im sa strahopoštovanjem. U vremenu kada vlada kriza autoriteta i odgojna nemoć škole i obitelji (Miliša i sur., 2015), vatrogasci smatraju da su autoritet, osobe koje djeca poštuju i smatraju herojima. Makar su želje i dobrobit djeteta u središtu pozornosti voditelja vatrogasne mladeži i makar se njihova mišljenja i ideje uvažavaju, iz izjava ispitanika vidljivo je kako se u dobrovoljnom vatrogastvu njeguje demokratski, a ne permissivni stil odgoja (ibid.). Iako misle kako im nedostaje pedagoških kompetencija, voditelji vatrogasne mladeži ne podliježu trendu modernoga društva - permissivnom odgoju. Djeci su voditelji vatrogasne mladeži, ali i ostali članovi dobrovoljnog vatrogasnog društva, modeli pomoću kojih uče opservacijom (Vizek Vidović i sur., 2003), preko njih usvajaju određene obrasce ponašanja (Miliša i sur., 2015). Dobrovoljno vatrogasno društvo (i njegovi članovi) kao društvena institucija imaju izravan utjecaj na vrijednosti i stavove pojedinca (Day, 2004; u: Miliša i sur., 2015), stoga je važno da ponašanje članova vatrogasnih društava djeci pruža pozitivan primjer. Postoji nekoliko činjenica koje podupiru mišljenje da su djeci u dobrovoljnom vatrogasnom društvu dostupni pozitivni modeli. Članovi dobrovoljnog vatrogasnog društva su volonteri koji svoje slobodno vrijeme posvećuju društveno korisnim aktivnostima, čime pružaju primjer dobrovoljnosti i posvećenosti društvenom dobru. S obzirom da su ispitanici mišljenja da djeca, baveći se dobrovoljnim vatrogastvom, stječu određene vrijednosti - humanost, odgovornost, tolerantnost, empatiju itd., možemo zaključiti da i sami ispitanici posjeduju nabrojane vrijednosti, s obzirom da se i oni sami bave dobrovoljnim vatrogastvom, i na taj način predstavljaju pozitivan model djeci.

3.4. Osvrt na provedeno istraživanje

Istraživanje je provedeno metodom fokus grupa. Ta metoda odabrana je kako bi se stekao dublji uvid u osobno iskustvo ispitanika. Kako bi se postigla plodna rasprava (Tkalac Verčić i sur., 2010), odabran je homogeni uzorak koji je odgovarao specifičnoj temi istraživanja. Da bi se sudionike potaknulo na slobodno izražavanje vlastitih mišljenja, fokus grupe provedene su u neformalnom ugođaju (Milas, 2005). Također, istraživanje je provedeno u prirodnom okruženju u kojem ispitanici žive ili rade (Mejovšek, 2008) te na mjestu povezanom s temom istraživanja (Finch i sur., 2014) - u dobrovoljnim vatrogasnim društvima ispitanika.

Ispitanici su se međusobno poznavali, što je, smatram, pridonijelo dinamici fokus grupa jer su ispitanici slobodno i bez zadržke iznosili vlastita mišljenja. Prva fokus grupa, provedena u Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Črnomerec, bila je umjerene dinamike, dok je druga fokus grupa, provedena u Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Granešina, bila vrlo dinamična. Stoga je i istraživanje u drugoj grupi (150 minuta) bilo duljeg vremenskog trajanja nego u prvoj grupi (65 minuta). Neki ispitanici bili su dominantnijih od ostalih, stoga sam neverbalnim signalima, poput pogleda, pokušala sve sudionike motivirati na sudjelovanje u razgovoru. Također, između prelaska na iduće pitanje koristila sam duže stanke kako bih motivirala ispitanike koji nisu izrazili mišljenje da to i učine.

U prvoj fokus grupi ispitanici su pretežito sažeto odgovarali na postavljena pitanja, pa je izazov bio iznuditi sadržajnije odgovore potkrepljene primjerima. U toj grupi bio je prisutan jedan dominantan ispitanik te ostali koji se nisu nametali. Dominantan ispitanik nije bio toliko nametljiv koliko su ostali ispitanici bili suzdržani, pa sam tijekom razgovora pokušavala potaknuti ostale ispitanike na sadržajnije odgovore. To sam postigla pogledom upućenom ispitaniku od kojega sam tražila opširnije objašnjenje sažetog odgovora te potpitanjima. Svi ispitanici sudjelovali su u diskusiji, a u nekim su situacijama tražili i pojašnjenje jedno od drugoga za određeno mišljenje. Ispitanici su uglavnom izražavali slaganje s drugim ispitanicima oko odgovora, ali bilo je i nekoliko situacija u kojima su izrazili suprotna mišljenja.

U drugoj grupi ispitanici su često skretali s teme. U trenucima je bilo teško preusmjeriti razgovor na željenu temu jer su se sudionici unijeli u razgovor i gotovo bez ikakvih stanki

nastavljali jedni drugima rečenice. Ispitanike, dakako, nisam željela prekidati kako bi diskusija tekla što prirodnije. Umjesto toga čekala sam da završe rečenicu kako bih zahvalila na odgovoru i preusmjerila diskusiju na temu razgovora, no i drugi ispitanici bi nestrpljivo iščekivali da osoba koja priča završi rečenicu i odmah potom krenuli izražavati vlastito mišljenje. To je u jednu ruku bilo pozitivno jer su dali mnogo informacija korisnih za istraživanje i mnogo odgovora na pitanja koja još nisu postavljena. U drugu ruku to je bilo negativno jer su skakali s teme na temu i na taj način produživali vrijeme trajanja fokus grupe. Ubrzo nakon početka druge fokus grupe razmatrala sam da sudionicima prepustim da odrede tijek razgovora jer su na samom početku krenuli odgovarati na gotovo sva predviđena pitanja. Ipak, odlučila sam poštovati strukturu razgovora koji sam zamislila jer mi je bilo važno da pitanja na koje ispitanici odgovaraju imaju i pedagošku svrhu, a ne samo vatrogasnu. I u ovoj fokus grupi bilo je pojedinaca koji su bili dominantniji od ostalih, no smatram da to nije narušilo dinamiku grupe. Dominancija pojedinaca očitovala se u dužim odgovorima istaknutijih, a ne u izostanku odgovora povučenijih ispitanika. Ispitanici su izražavali slaganja s drugim ispitanicima, ali u određenim situacijama izražavali su i neslaganje, što su potkrijepili argumentima. U tim situacijama bila je prisutna kvalitetna diskusija između ispitanika. Primjer takve situacije je mišljenje G4 o mnogim korisnim pedagoškim temama koje su zastupljene u osposobljavanju za voditelja vatrogasne mladeži, koje mijenja nakon što je G1 argumentirano iznijela mišljenje da spomenuto osposobljavanje nije korisno niti su zastupljeni potrebni pedagoški sadržaji.

Metoda fokus grupe odabrana je zbog svoje sadržajne svrhe izražavanja mišljenja ispitanika o određenoj temi. Odabrana je metoda fokus grupe jer je u toj metodi zastupljeno iznošenje raznolikih odgovora sudionika koji mogu potaknuti dublje argumentiranje vlastitih mišljenja kod ispitanika, a time i bolje razumijevanje određenog problema kod istraživača. Mišljenja sam da je sadržajna svrha fokus grupe ostvarena jer su sudionici slobodno i iskreno iznosili vlastita mišljenja, neovisno o ostalim ispitanicima. Smatram da je u ovom istraživanju bilo nemoguće poštovati preporuku o izbjegavanju međusobnog poznavanju ispitanika (Milas, 2005) jer su fokus grupe provedene na ispitanicima iz dvije unaprijed određene udruge. Smatram da međusobno poznavanje ispitanika nije negativno utjecalo na slobodno iznošenje

mišljenja. Štoviše, promatrajući neverbalne znakove ispitanika koji su opušteno sjedili, bez zadržke nadopunjavali odgovore ostalih ispitanika, izražavali slaganje i neslaganje s iznesenim mišljenjima, dojmama sam da je poznato društvo i okruženje pridonijelo slobodnijem iznošenju misli.

4. ZAKLJUČAK

Mišljenja voditelja vatrogasnih mladeži o aktivnostima djece u dobrovoljnim vatrogasnim društvima važna su jer pedagozima pružaju informacije o nedovoljno istraženoj slobodnovremenskoj aktivnosti. Glavni je cilj ovoga rada bio ispitati mišljenja ispitanika o aktivnostima djece u dobrovoljnom vatrogastvu. U teorijskom dijelu definirani su dobrovoljno vatrogastvo i slobodno vrijeme, napravljen je njihov povijesni pregled te su stavljeni u pedagoški okvir. U empirijskom dijelu objašnjena je metodologija istraživanja te su prikazani rezultati i interpretacija rezultata.

U istraživanju je sudjelovalo ukupno devet ispitanika u dvije fokus grupe. Ispitanici su smješteni u grupe po pripadnosti dobrovoljnom vatrogasnom društvu, a dobrovoljna vatrogasna društva odabrana su temeljem razlike u smještenosti i broja djece u članstvu. Temeljem odgovora na pitanja, može se zaključiti kako su sudionici uglavnom usuglašeni mišljenja o postavljenim pitanjima. Sudionici su povremeno izražavali neslaganje s drugim sudionicima, no većinom su izražavali slaganje ili nadopunjavali odgovore ostalih ispitanika. S obzirom na usuglašenost mišljenja ispitanika da se djeca u dobrovoljna vatrogasna društva učlanjuju prvenstveno zbog obitelji ili prijatelja, potvrđena je prva hipoteza istraživanja: H1 - *Djeca se u aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva učlanjuju pod utjecajem bliske osobe.* Pritom ispitanici naglašavaju važnost samostalnog odlučivanja o učlanjenju u dobrovoljno vatrogasno društvo. U nekim situacijama roditelji učlanjuju djecu u dobrovoljno vatrogasno društvo prema vlastitom nahođenju, što rezultira nezadovoljstvom djeteta i loše djeluje za ekipu.

Najveća razlika u odgovorima između dvije fokus grupe odnosi se na mišljenje ispitanika o uzroku malog odnosno velikog broja djece u njihovom dobrovoljnom vatrogasnom društvu. Dobrovoljno vatrogasno društvo Črnomerec za mali broj djece u članstvu krivi smještaj Dobrovoljnog vatrogasnog društva i velik broj slobodnih aktivnosti koje su djeci dostupne. Samo jedan ispitanik uzrok ipak traži u samome Društvu i spominje nedovoljnu angažiranost članova Društva po tome pitanju. Dok za mali broj djece jedni "krive" vanjske faktore, drugi ispitanici veliki broj djece pripisuju vlastitome radu. Ispitanici Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina razlog velikoga broja djece vide upravo u vlastitoj motivaciji i želji za

provođenjem aktivnosti za djecu i s djecom. S obzirom na podvojenost mišljenja, druga hipoteza je odbačena: H2 - *Broj djece u dobrovoljnom vatrogasnom društvu ovisi o količini njima dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti.*

Izrazitu usuglašenost ispitanici su pokazali iznošenjem mišljenja o utjecaju aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva na razvoj djeteta. Svi ispitanici smatraju da dobrovoljno vatrogastvo pozitivno utječe na razvoj djeteta. Zbog toga se kod djeteta, tvrde ispitanici, razvija humanost, odgovornost, tolerancija, empatija, urednost, poštivanje starijih, djeca se uče timskom radu i radu u grupi te razvijaju motoriku. Zbog slaganja ispitanika potvrđena je treća hipoteza: H3 - *Aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva pozitivno utječu na razvoj djece.* Iako je mišljenja da dobrovoljno vatrogastvo pozitivno utječe na razvoj djece, jedan ispitanik naglašava i moguć negativan utjecaj u slučaju da dijete kao primjer ima osobe koje su bahate i gledaju na vlastitu korist u dobrovoljnom vatrogasnom društvu.

Premda su neki ispitanici na početku smatrali kako je u osposobljavanju za voditelja vatrogasne mladeži zastupljeno dovoljno pedagoškog sadržaja, predomislili su se kada su čuli mišljenja ostalih ispitanika. Tome bi razlog mogla biti dobra argumentacija ostalih sudionika, ali i pritisak okoline koja se ne slaže s odgovorom. Ipak, s obzirom kako su u konačnici svi ispitanici iznijeli isto mišljenje te ga je svatko na svoj način obranio, zaključujem da je potvrđena i posljednja hipoteza: H4 - *Voditelji vatrogasne mladeži nemaju potrebne pedagoške kompetencije.*

Ispitanici su aktivno sudjelovali u diskusiji i svojim odgovorima potkrijepili vlastita mišljenja. Dobiveni rezultati ukazuju na određene prednosti i izazove dobrovoljnog vatrogastva kao slobodnovremenske aktivnosti, kao i na područja koja je nužno unaprijediti. Istraživanje upućuje da aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva stavljaju djecu u središte brojnih pedagoških situacija koje pozitivno utječu na razvoj djece. Štoviše, aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva gotovo svakodnevno utječu na razvoj više od 17 000 djece u Republici Hrvatskoj! Istraživanje također upućuje da aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva provode voditelji vatrogasne mladeži koji i sami smatraju da nemaju potrebne pedagoške kompetencije, a za voditelje su ih osposobile osobe koje nisu potrebne pedagoške ili slične struke. Više od 17 000 djece sudjeluje u organiziranoj slobodnovremenskoj aktivnosti koju

organiziraju osobe koje ne poznaju potrebne sadržaje iz područja pedagogije. Više od 17 000 djece u aktivnostima dobrovoljnog vatrogastva dovoljno je da se dobrovoljno vatrogastvo krene sustavno uvrštavati u interesno područje pedagogije, dovoljno je da vatrogasne organizacije u Hrvatskoj razmotre angažiranje stručnjaka za provođenje aktivnosti s djecom, dovoljno je da stručnjaci iz oba područja započnu suradnju s ciljem organizacije što kvalitetnijih, bogatijih, poticajnijih, pozitivnijih, zanimljivijih aktivnosti pomoću kojih će slobodno vrijeme ostvariti odgojnu i obrazovnu funkciju, obogatiti sadržaj dječjeg života, omogućiti pozitivan razvoj djeteta, poticati njegov cjeloviti fizički i mentalni razvoj te pružiti potencijal za samoaktualizaciju. Konačno, s obzirom da ispitanici ističu veliki interes djece za aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva i da ističu višestruke prednosti dobrovoljnog vatrogastva na pozitivan razvoj djeteta, preporučam aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva uvrstiti u *Nastavni plan i program* kao izvannastavnu ili izvanškolsku aktivnost. Smatram da bi to bilo vrijeme u kojem bi vatrogasci i prosvjetni djelatnici mogli surađivati i učiti jedni od drugih, a učenicima bi odgojne, obrazovane i rekreativne aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva bile još dostupnije nego što su sada.

5. LITERATURA

Androić, M. (1955) *Povijest vatrogastva u Varaždinu: 1220 – 1955*. Varaždin: Dobrovoljno vatrogasno društvo Varaždin.

Anić, P.; Tončić, M. (2014) "What are you doing?": Comparison of three methodological approaches to studying leisure. *Suvremena psihologija*, 17 (2), 111-124.

Besedić, Ž.; Kovaček, S. (2008) *Pravila vatrogasne službe*. Zagreb: Hrvatska vatrogasna zajednica.

Braun, V. i Clarke, V. (2006) Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3 (2), 77–101.

Bročić, Lj. (1970) Slobodno vreme i oslobođenje ličnosti. U: Bročić, M. i sur., ur., *Slobodno vrijeme mladih: stručni i naučno-istraživački radovi na prvom kolokviju u Baškom Polju, 1969. g.*. Zagreb: Centar za vanškolski odgoj SR Hrvatske i Komisija za naučno-istraživački rad, 80-84.

Brust Nemet, M. (2013) Pedagoške kompetencije učitelja u sukonstrukciji nastave. *Život i škola*, 59 (30), 79-93.

Cohen, L.; Manion, L.; Morrison, K. (2007) *Metode istraživanja u obrazovanju*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Daly, K. J. (2007) *Qualitative Methods for Family Studies & Human Development*. Los Angeles: Sage Publications.

Dilić, E. (1970), Slobodno vrijeme seoske omladine – Rezultati jednog empirijskog istraživanja. U: Bročić, M. i sur., ur., *Slobodno vrijeme mladih: stručni i naučno-istraživački radovi na prvom kolokviju u Baškom Polju, 1969. g.*. Zagreb: Centar za vanškolski odgoj SR Hrvatske i Komisija za naučno-istraživački rad, 163-172.

Dobrovoljno vatrogasno društvo Črnomerec (1998) *65 godina: DVD Črnomerec 1933-1998: Jubilarni bilten*. Zagreb.¹⁵

Dobrovoljno vatrogasno društvo Črnomerec: <http://dvd-crnomerec.hr/> [31.5.2018.]

Finch, H.; Lewis, J; Turley, C. (2014) Focus Groups. U: Ritchie, J. i sur., ur. *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students & Researches*. Second Edition. London, New Delhi, Thousand Oaks, Singapore, Washington DC: Sage Publications, 211-242.

Gajdek, Đ. (2010) *Stoljeće profesionalnog vatrogastva - Zagreb 1910.-2010..* Zagreb: Javna vatrogasna postrojba Grada Zagreba.

Halmi, A. (2005) *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Hrvatska vatrogasna zajednica: <http://www.hvz.hr/> [26.2.2018.]

Hrvatska vatrogasna zajednica (2016) *Priručnik za vatrogasna natjecanja u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatska vatrogasna zajednica.

Hrvatska vatrogasna zajednica (2017) *Pravila korištenja Kampa vatrogasne mladeži Fažana*. Zagreb: Hrvatska vatrogasna zajednica. (dostupno na: <http://213.191.137.190/Dokumenti/Dopisi/2017/Pravila%20Kori%C5%A1tenja%20Kampa%20HVZ.pdf>) [30.6.2018]

Hrvatska vatrogasna zajednica (2017) Kako zadržati mlade članove u vatrogastvu. *Vatrogasni vjesnik*, 4/2017, 50.

Hrvatsko strukovno nazivlje : <http://struna.ihjj.hr/> [29.6.2018.]

Hunnicut, B.K. (2006) The History of Western Leisure. U: Rojek C. i sur., ur., *A Handbook of Leisure Studies*. London: Palgrave Macmillan, 55-74.

¹⁵ Neobjavljeni uradak člana Dobrovoljnog vatrogasnog društva Črnomerec nastao temeljem dokumentacije i zapisa. Primjerak se nalazi u Dobrovoljnom vatrogasnom društvu Črnomerec.

Janković, J.; Ljubotina, D.; Blažeka, S. (2009) Roditeljska percepcija ponašanja i interesa djece u selu i u gradu u svijetlu etike istraživanja djece. *Sociologija i prostor*, 42 (1/2), 69-90.

Janković, V. (1967) *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*. Zagreb: PKZ.

Janković, V. (1973) *Slobodno vrijeme u suvremenoj pedagoškoj teoriji i praksi*. Zagreb: PKZ.

Javna vatrogasna postrojba Grada Zagreba: <http://www.vatrogasci.zagreb.hr/> [22.6.2018]

Jerbić, V. (1970), Struktura slobodnog vremena djece i omladine - faktorska analiza. U: Bročić, M. i sur., ur., *Slobodno vrijeme mladih: Stručni i naučno-istraživački radovi na prvom kolokviju u Baškom Polju, 1969. g.* Zagreb: Centar za vanškolski odgoj SR Hrvatske i Komisija za naučno-istraživački rad, 73-79.

Joksimović, S. (1975), Samoaktualizacija u slobodnom vremenu – potreba ili mogućnost mladih?. U: Jerbić, V. i sur., ur., *Kultura mladih i slobodno vrijeme: Stručni i znanstveno-istraživački radovi na petom kolokviju u Dubrovniku, 1973. g.* Beograd: Centar za vanškolski odgoj SR Hrvatske i Savez za vaspitanje i zaštitu dece Jugoslavije, 61-64.

Kirinčić, M.; Novak, A. (2006) *130 godina Hrvatske vatrogasne zajednice*. Zagreb: Hrvatska vatrogasna zajednica.

Kirinčić, M.; Novak, A. (2011) *135 godina Hrvatske vatrogasne zajednice*. Zagreb: Hrvatska vatrogasna zajednica.

Kirinčić, M.; Novak, A.; Runjić, V.; Šoštarić, V. (2016) *140 godina Hrvatske vatrogasne zajednice*. Zagreb: Hrvatska vatrogasna zajednica.

Kladnik, R. (1971) Značenje slike interesa za organizaciju slobodnih aktivnosti u osnovnoj školi. U: Bročić, M. i sur., ur., *Aktivnosti mladih i slobodno vrijeme: Unaprijeđivanje organizacije i programiranja aktivnosti djece i omladine u slobodnom vremenu*. Zagreb:

Centar za vanškolski odgoj SR Hrvatske i Savez za vaspitanje i zaštitu dece Jugoslavije, 114-122.

Komar, Z. (2009) Slobodno vrijeme kao vrijeme istinskog obrazovanja. *Filozofska istraživanja*, 29 (2), 297-302.

Kostović-Vranješ, V.; Ljubetić, M. (2008) "Kritične točke" pedagoške kompetencije učitelja. *Život i škola*, 54 (20), 147-162.

Lešnik, R. (1971) Praznik našeg učenika. U: Bročić, M. i sur., ur., *Aktivnosti mladih i slobodno vrijeme: Unaprijeđivanje organizacije i programiranja aktivnosti djece i omladine u slobodnom vremenu*. Zagreb: Centar za vanškolski odgoj SR Hrvatske i Savez za vaspitanje i zaštitu dece Jugoslavije, 137-151.

Lopac, I. (2000) Đuro Deželić: Otac hrvatskog vatrogastva. U: Paić, Ž., ur., *Gjuro Stjepan Deželić: Obris moderne hrvatske kulture i politike*. Ivanić Grad: Naklada Lukom Zagreb, 9-33.

Martinčević, J. (2010) Provođenje slobodnog vremena i uključenost učenika u izvannastavne aktivnosti unutar škole. *Život i škola*, 56 (24), 29-34.

Mejovšek, M. (2008) *Metode znanstvenog istraživanja u društvenim i humanističkim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Milas, G. (2005) *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.

Miliša, Z.; Dević, J.; Perić, I. (2015) Kriza vrijednosti kao kriza odgoja. *Mostariensia*, 19 (2), 7-20.

Miljak, A. (2009) *Življenje djece u vrtiću*. Zagreb: SM Naklada.

Millward, L. (2012) Focus Groups. U: Breakwel, G. M. i sur., ur., *Research Methods in Psychology*. Fourth Edition. Los Angeles, London, New Delhi, Thousand Oaks, Singapore, Washington DC: Sage Publications, 411-437.

Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2006) *Nastavni plan i program za osnovnu školu*. Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa.

Mlinarević, V. (2004) Stilovi slobodnog vremena srednjopkolaca Slavonije i Baranje. *Pedagoška istraživanja*, 1 (2), 241-255.

Mlinarević, V.; Miliša, Z.; Proroković, A. (2007) Slobodno vrijeme mladih u procesu modernizacije – usporedba slavonskih gradova i Zadra. *Pedagoška istraživanja*, 4 (1), 81-99.

Narodne novine (1999), *Zakon o vatrogastvu*. Zagreb: Narodne novine, 106/99. (dostupno na: http://213.191.137.190/Dokumenti/Zakon/ZakonVatrogastvuNN106_1999.pdf) [21.6.2018.]

Narodne novine (2003), *Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*. Zagreb: Narodne novine, 87/2008. (dostupno na : <https://mzo.hr/hr/zakon-o-odgoju-obrazovanju-u-osnovnoj-srednjoj-skoli>) [28.6.2018.]

Narodne novine (2008), *Državni pedagoški standard*. Zagreb: Narodne novine, 63/2008. (dostupno na : https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2129.html) [28.6.2018.]

Olszewska, A. (1975), Slobodno vrijeme i sudjelovanje seoske omladine u kulturi : Neki osnovni aspekti. U: Jerbić, V. i sur., ur., *Kultura mladih i slobodno vrijeme: Stručni i znanstveno-istraživački radovi na petom kolokviju u Dubrovniku, 1973. g.*. Beograd: Centar za vanškolski odgoj SR Hrvatske i Savez za vaspitanje i zaštitu dece Jugoslavije, 75-81.

Palekčić, M. (2015) *Pedagoška teorijska perspektiva: Značenje teorije za pedagogiju kao disciplinu i profesiju*. Zagreb: Erudita.

Pedagoška enciklopedija (1989) Slobodno vrijeme. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva [etc.], Sv. 2.

Polić, M.; Polić, R. (2009) Vrijeme, slobodno od čega i za što?. *Filozofska istraživanja*, 114 (29), Sv. 2, 255-270.

Polić, P. (2015) Što za pedagogiju znači pitanje o odnosu potreba i prava djeteta?. *Pedagojska istraživanja*, 12 (1-2), 149-162.

Poplašen, D.; Brumen, V.; Ulovec, Z.; Kratochvil, M. (2015) Index radne sposobnosti te morbiditetni profil pripadnika profesionalnih vatrogasnih postrojbi. *Sigurnost*, 57 (2), 97-111.

Popović, T.; Relja, R. (2016) Značaj vatrogasne službe u lokalnoj sredini - etnografski primjer dobrovoljnog vatrogastva u Dalmatinskoj Zagori. *Godišnjak Titius*, 8 (8), 211-233.

Portal podravskih vatrogasaca: <http://www.vatrogasac.net/> [1.7.2018.]

Predsjedništvo Hrvatske vatrogasne zajednice (2010) *Pravilnik o osposobljavanju za voditelje vatrogasne mladeži*. Zagreb: Hrvatska vatrogasna zajednica.

Previšić, V. (2000) Slobodno vrijeme između pedagojske teorije i odgojne prakse. *Napredak*, 141 (4), 403-410.

Sivan, A. (2006) Leisure and Education. U: Rojek C. i sur., ur., *A Handbook of Leisure Studies*. London: Palgrave Macmillan, 433-447.

Skoko, B. i Benković, V. (2009) Znanstvena metoda fokus grupa – mogućnosti i načini primjene. *Politička misao*, 46 (3), 217-236.

Spajić-Vrkaš, V.; Horvat, M. (2016) Participativna demokracija, učenje za aktivno građanstvo i školska kultura. U: Kovačić, M. i Horvat, M., ur., *Od podanika do građana: Razvoj građanske kompetencije mladih*. Zagreb: Institut za društvena istraživanja u Zagrebu, 111-151.

Sunek, S. (1996) *50 godina DVD-a Granešina*. Zagreb: Dobrovoljno vatrogasno društvo Granešina.

Šagud, M. (2002) *Odgajatelj u dječjoj igri*. Zagreb: Školske novine.

Šiljković, Ž., Rajić, V., Bertić, D. (2007) Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti. *Odgojne znanosti*, 9 (2), 133-145.

- Šuvar, S. (2009) Slobodno vrijeme u seoskoj sredini. *Sociologija i prostor*, 43 (4), 899-930.
- Tkalac Verčić, A.; Sinčić Ćorić, D.; Pološki Vokić, N. (2010) *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada: kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. Zagreb: M.E.P.
- Tkalec, K. (2016) *Materijali za osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži*. Osobna poruka, 1.3.2016.
- Tomanović, V. (1975) Socijalni položaj i obeležja slobodnog vremena mladih. U: Jerbić, V. i sur., ur., *Kultura mladih i slobodno vrijeme: Stručni i znanstveno-istraživački radovi na petom kolokviju u Dubrovniku, 1973. g.*. Beograd: Centar za vanškolski odgoj SR Hrvatske i Savez za vaspitanje i zaštitu dece Jugoslavije, 46-60.
- Toth, I.; Ogorec, M.; Toth, M. (2015) Prilagođenost vatrogasne izobrazbe novim sigurnosnim izazovima. *Sigurnost*, 57 (2), 113-125.
- Valjan Vukić, V. (2016) Izvannastavne i izvanškolske aktivnosti učenika – višestruke perspektive. *Školski vjesnik*, 65 (1), 33-57.
- Vatrogasna zajednica Grada Zagreba: <http://www.vzgz.hr/> [20.6.2018.]
- Vatrogasna zajednica Grada Zagreba (2018) *Seminar voditelja*. Osobna poruka, 14.5.2018.
- Vatrogasni savez Grada Zagreba (godina nepoznata) *100 godina vatrogastva u Zagrebu*. Zagreb: Vatrogasni savez Grada Zagreba.
- Vatronet: <https://vatronet.hvz.hr/> (interna baza podataka Hrvatske vatrogasne zajednice)
- Vizek Vidović, V.; Vlahović-Štetić, V.; Rijavec, M.; Miljković, D. (2003) *Psihologija obrazovanja*. Zagreb: IEP-VERN.
- Vlahović, B. (2012) Istraživanje glazbene baštine Dobrovoljnog vatrogasnog društva Prvi hrvatski dobrovoljni vatrogasni zbor u Varaždinu. *Historia Varasdiensis*, 2 (1), 153-173.
- VZGZ 1.0: <https://vzgz.maliuredi.com/!data/> (interna baza podataka Vatrogasne zajednice Grada Zagreba)

Zagorac, I. (2006) Igra kao cjeloživotna aktivnost. *Metodički ogledi*, 13 (1), 69-80.

Zdanski, I.; Acković, T. (1971) Korišćenje slobodnog vremena učenika srednjih škola sradske i seoske sredine (prethodna analiza). U: Bročić, M. i sur., ur., *Aktivnosti mladih i slobodno vrijeme: Unaprijeđivanje organizacije i programiranja aktivnosti djece i omladine u slobodnom vremenu*. Zagreb: Centar za vanškolski odgoj SR Hrvatske i Savez za vaspitanje i zaštitu dece Jugoslavije, 193-199.

Župančić, M. (1970), Sadržaj aktivnosti u slobodnom vremenu seoske omladine. U: Bročić, M. i sur., ur., *Slobodno vrijeme mladih: stručni i naučno-istraživački radovi na prvom kolokviju u Baškom Polju, 1969. g.*. Zagreb: Centar za vanškolski odgoj SR Hrvatske i Komisija za naučno-istraživački rad, 173-183.

6. PRILOZI

6.1. Prilog 1. Protokol istraživanja

PROTOKOL ISTRAŽIVANJA

Uvod

- Pozdravna riječ ispitanicima
- Predstavljanje moderatorice i kratak opis istraživanja, naglašavanje mogućnosti slanja rezultata istraživanja e-mailom
- Uputa o provođenju fokus grupe
- Predstavljanje ispitanika - ime ili pseudonim, staž u dobrovoljnom vatrogasnom društvu te zanimanje

1. Koji su razlozi uključivanja djece u dobrovoljna vatrogasna društva?

- Kada ste i gdje prvi puta čuli za dobrovoljno vatrogastvo? Što je utjecalo na to da se učlanite?
- Je li u društvu bilo situacija da je netko postao član dobrovoljnog vatrogasnog društva jer su mu roditelji, braća/sestre ili bliski prijatelji bili članovi dobrovoljnog vatrogasnog društva? (Je li to česta pojava? Što mislite da je tome razlog?)
- Autori Janković, Ljubotina i Blažeka (2009, 70) kažu: Ponašanje i interesi djece izraz su njihovih osobina određenih nasljeđem i sredinom. Mislite li da se interesi prenose nasljeđem i utjecajem sredine, promatrano u kontekstu dobrovoljnog vatrogastva? (Možete li to potkrijepiti/povezati sa svojim slučajem?)

2. Postoji li povezanost između broja djece u dobrovoljnim vatrogasnim društvima i količine djeci dostupnih slobodnovremenskih aktivnosti?

- Koliko je djece učlanjeno u Vaše dobrovoljno vatrogasno društvo?
- Je li to velik ili mali broj djece u DVD-u u odnosu na ostale DVD-e u gradu? Zašto mislite da je velik/mali broj? Je li to dovoljno za ekipu?
- Što smatrate da je uzrok tog malog/velikog broja djece?
- Zna li možda koje još aktivnosti ponuđene djeci s područja djelovanja vašeg dobrovoljnog vatrogasnog društva? Je li mnoštvo/mali broj dostupnih aktivnosti moguć razlog za smanjen/povećan interes djece u društvu? (Znači li to da je dobrovoljno vatrogastvo manje/više zanimljivo od ostalih aktivnosti?)
- Kako su djeca čula za Vaše dobrovoljno vatrogasno društvo, kako su se odlučila učlaniti? (Kako pronalazite članove?)
- Vatrogasni vjesnik iz travnja 2017. godine govori da se za zadržavanje djece u vatrogastvu u obzir treba uzeti interese djece i utjecaj vršnjaka. Dijelite li to mišljenje? Što vi mislite da je ključno za zadržavanje djece u dobrovoljnom vatrogastvu?
- Kako vaše dobrovoljno vatrogasno društvo prati interese djece u društvu ili na području djelovanja dobrovoljnog vatrogasnog društva?
- Zašto su djeca važna za dobrovoljno vatrogastvo?

3. Smatraju li ispitanici da aktivnosti dobrovoljnog vatrogastva potiču pozitivan razvoj djece?

- Autori Anić i Tončić (2014) slobodno vrijeme mladih smatraju značajnim jer 40-50% budnog vremena možemo smatrati slobodnim vremenom. Neki autori (poput Previšića, 2000) govore o važnosti vanškolskog odgoja u formiranju ličnosti mladih. S obzirom da je dobrovoljno vatrogastvo aktivnost kojom se djeca bave u slobodno vrijeme, smatrate li da ono pozitivno utječe na razvoj mlade osobe? Na koji način?
- Kojim se aktivnostima djeca bave u dobrovoljnom vatrogasnom društvu Črnomerec/Granešina?
- Koje kompetencije djeca pritom stječu?
- Na koji način djeca stječu te kompetencije?

- Albert Bandura (Vizek Vidović i sur., 2003) razvio je socijalnu teoriju učenja koja se zove učenje po modelu. Učenje po modelu pretpostavlja učenje na temelju promatranja ponašanja drugih osoba i razvoja njihovih socijalnih vještina. Mogu li djeca u vatrogastvu steći kompetencije i socijalne vještine po uzoru na model? Koje?

4. Smatraju li ispitanici kako voditelji vatrogasne mladeži posjeduju potrebne pedagoške kompetencije?

- Tko u Vašem dobrovoljnom vatrogasnom društvu radi s djecom, jesu li za to zadužene određene osobe ili je to zadatak svih članova?
- Hrvatska vatrogasna zajednica na svojim web stranicama navodi da je članovima dobrovoljnih vatrogasnih društava dostupno osposobljavanje za voditelja vatrogasne mladeži. Jesu li Vaši članovi imali priliku prisustvovati osposobljavanju?
- Koje su teme zastupljene prilikom osposobljavanja? Jesu li zastupljene neke teme koje govore o načinu ophođenja s djecom ili druge teme koje pripadaju području pedagogije?
- Koliko vam je osposobljavanje pomoglo u radu i ophođenju s djecom? (Je li osposobljavanje dobro koncipirano, mislite li možda da neki sadržaji nedostaju ili su neki možda višak?)
- Koje su zadaće voditelja vatrogasne mladeži?
- Kako djeca doživljavaju vatrogasce?
- Uviđaju li djeca iz Vašeg dobrovoljnog vatrogasnog društva Vaše savjete i iskustvo, kako se odnose prema iskusnijim vatrogascima?

Završetak

- Postoji li nešto što smatrate važnim za ovu temu, a nismo to spomenuli? Želi li netko još što dodati prije nego završimo?
- Zahvala sudionicima na sudjelovanju u istraživanju. Ponovno naglašavanje mogućnosti slanja rezultata e-mailom.

6.2. Prilog 2. Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

SUGLASNOST ZA SUDJELOVANJE U ISTRAŽIVANJU

Poštovana / Poštovani,

Molim Vas da svojim potpisom potvrdite suglasnost za sudjelovanje u istraživanju *Aktivnosti djece u dobrovoljnom vatrogastvu: Primjer Dobrovoljnog vatrogasnog društva Črnomerec i Dobrovoljnog vatrogasnog društva Granešina*. Istraživanje se provodi u svrhu diplomskog rada Tee Harasemljuk, studentice pedagogije Filozofskog fakulteta u Zagrebu, pod mentorstvom dr.sc. Katarine Dadić.

Potpisom potvrđujete pristanak na sudjelovanje u istraživanju koje će se snimati diktafonom. Zvučni zapis istraživanja bit će dostupan samo studentici i mentorici, isključivo za potrebe pisanja diplomskog rada. Potpisom potvrđujete da dajete dozvolu da se Vaše izjave parafraziraju ili citiraju u svrhu izrade diplomskog rada te da ste informirani da uvid u rezultate možete od studentice zatražiti putem e-maila. Istraživanje je anonimno te u bilo kojem trenutku imate pravo odustati od sudjelovanja.

U Zagrebu, _____

Ime i prezime ispitanice/ispitanika _____

Potpis ispitanice/ispitanika _____